

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER
ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SURİYELİ ARAP MÜLTECİLERİN VE SURİYELİ TÜRKMEN
MÜLTECİLERİN ENTEGRASYON SÜRECİNİN
KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ: İSTANBUL ÖRNEĞİ

GÖKHAN ÖZNAY
2501161027

TEZ DANIŞMANI
DOÇ. DR. GÜL PINAR ERKEM GÜLBOY

İSTANBUL-2019

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN;

Adı ve Soyadı : GÖKHAN ÖZNAY Numarası : 2501161027
Anabilim Dalı / Anasanat Dalı / Programı : SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER Danışmanı : DOÇ. DR. GÜL PINAR ERKEM GÜLBOY
Tez Savunma Tarihi : 13.09.2019 Saati : 12.00
Tez Başlığı : SURİYELİ ARAP MÜLTECİLERİN VE SURİYELİ TÜRKMEN MÜLTECİLERİN ENTEGRASYON SÜRECİNİN KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ: İSTANBUL ÖRNEĞİ

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 36. Maddesi uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABULÜNE OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUGUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATI (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- DOÇ. DR. GÜL PINAR ERKEM GÜLBOY		Kabul
2- DR. ÖĞR. ÜYESİ GİZEM BİLGİN AYTAÇ		Kabul
3- DR. ÖĞR. ÜYESİ CAN KAKIŞIM		Kabul

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATI (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- DOÇ. DR. MURAT METİNSOY		
2- DR. ÖĞR. ÜYESİ UĞUR YASİN ASAL		

ÖZ

SURİYELİ ARAP MÜLTECİLERİN VE SURİYELİ TÜRKMEN MÜLTECİLERİN ENTEGRASYON SÜRECİNİN KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ: İSTANBUL ÖRNEĞİ

GÖKHAN ÖZNAY

Suriye’de, Nisan 2011’de mevcut rejime karşı başlayan muhalif gösteriler ve protestolar yerini kısa bir süre sonra iç savaşa bırakmıştır. Türkiye, Suriye’deki iç savaş sonrası tarihi bir sorumluluk olarak açık kapı politikası benimsemiş ve ülkelerindeki savaş ortamından kaçarak Türkiye’ye sığınan yaklaşık 4 milyon Suriyeliyi ülkesine kabul etmiştir.

Suriye Krizi’nin başlarında Türkiye’ye gelen Suriyeliler, Türk siyasetçiler tarafından kısa süreli “misafir” olarak nitelendirilmekteydi. Zaman geçtikçe Suriye’deki savaş ortamının daha da geniş alanlara yayılması ve krizin derinleşmesi sonucu kalıcı oldukları, kitlesel olarak ülkelerine dönmelerinin pek mümkün olmadığı görüldü. Suriyeli mültecilerin entegrasyonu tartışmaları böylelikle gündeme gelmeye başlamıştır. Entegrasyon süreci hem ev sahibi toplum hem de göç eden toplumu yakından ilgilendiren çok kritik bir meseledir. Bu çalışmada, en büyük Suriyeli mülteci nüfusuna ev sahipliği yapan İstanbul’da yaşayan Suriyeli Arapların ve Suriyeli Türkmenlerin entegrasyon süreçleri, Castles’in temel entegrasyon göstergeleri ışığında hazırlanan bir anket yardımıyla analiz edilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Suriye Krizi, Mülteci, İç Savaş, Entegrasyon, Suriyeli Arap, Suriyeli Türkmen.

ABSTRACT

THE COMPARATIVE ANALYSIS OF INTEGRATION PROCESS FOR SYRIAN ARAB REFUGEES AND SYRIAN TURKMEN REFUGEES: İSTANBUL CASE

GÖKHAN ÖZNAY

In Syria, opposition demonstration and protests against the current regime in April 2011 were replaced by civil war in a short time. Turkey, has adopted an open door policy by taking a historical responsibility and nearly 4 million Syrians who sought refuge in Turkey to escape the war atmosphere in their country has agreed to its lands after the civil war in Syria.

Syrian refugees coming to Turkey at the beginning of Syria Crisis, were regarded as short term "guests" by Turkish politicians. As time passed, it is seen that they, the immigrants, became permanent as a result of the widening climate of war in Syria and the deepening of the crisis; and it was not possible for them to return to their countries as a mass. Thus, the debates about the integration of Syrian refugees was began to add to agenda. The integration process is a very critical issue that closely concerns both the host society and the immigrant society. In this study, the integration processes of Syrian Arabs and Syrian Turkmens living in Istanbul, which hosts the largest Syrian refugee population, are analyzed with the assistance in a questionnaire prepared in the light of the main integration indicators of Castles.

KeyWords: Syrian Crisis, Refugee, Civil War, Integration, Syrian Arab, Syrian Turkmen.

ÖNSÖZ

Suriye’de 2011 yılında başlayan iç savaş sonrası dünyanın bugüne kadar gördüğü en büyük mülteci krizi ortaya çıkmıştır. Yaklaşık 13,5 milyon insan yerinden edilmiş ve tarihin gördüğü en büyük göç hareketi başlamıştır. Türkiye sayıları yaklaşık 4 milyonu bulan Suriyeliyi ülkesine kabul ederek tarihi bir sorumluluk almıştır. Başta Avrupa ülkeleri ve Amerika olmak üzere uluslararası sistemdeki güçlü devletlerin hiçbiri konuya gereken hassasiyeti göstermemiş ve Türkiye’ye Suriyeli mülteciler konusunda gereken desteği vermemiştir. Suriye Krizi sonrası Türkiye, Dünya’da en fazla mülteciye ev sahipliği yapan ülke konumuna gelmiştir. Suriye’de savaşın devam etmesi ve Türkiye’de yaşayan Suriyelilerin kitlesel olarak geri dönmelerinin şu an için mümkün gözükmemesi entegrasyon, uyum ve birlikte yaşam konularını gündeme getirmiştir.

Bu nedenlerle, Suriye Krizi sonrası, Türkiye’nin ani biçimde yüzleşmek zorunda kaldığı mülteci sorunu özelinde, İstanbul’da yaşayan Suriyeli Arap mültecilerin ve Suriyeli Türkmen mültecilerin entegrasyon süreçlerine ilişkin etnik kimlik temelinde anket yardımıyla bir karşılaştırma çalışması yapılmış olup, çıktılar temel entegrasyon göstergeleri yardımıyla analiz edilmiştir.

Tez çalışmamın başlangıcından tamamlanmasına kadar gerek yöntemsel gerekse fikişsel anlamda bana her türlü desteği veren, yönlendiren değerli hocam ve tez danışmanım Doç. Dr. Gül Pınar ERKEM GÜLBOY’a sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum. Ayrıca, tez yazım sürecimde motivasyonumun düşmesine hiçbir zaman müsaade etmeyen, her zaman yanımda olan kıymetli eşim Fehime ÖZNAY’a ve enerji kaynağım tatlı kızım Mina ÖZNAY’a teşekkürü bir borç bilirim. Son olarak yüksek lisans tezimi; eğitime her şeyden daha çok kıymet veren, iyi bir eğitim almam adına tüm hayatı boyunca insanüstü çaba sarf ederek maddi manevi her daim yanımda olan, sahip olduğum birçok şeyi kendisine borçlu olduğum, 25.11.2018 tarihinde ani bir şekilde kaybettiğim, dünyanın en muhteşem babasına, biricik babam Mehmet Ali ÖZNAY’a ithaf ediyorum.

Gökhan ÖZNAY

İstanbul

13 Eylül 2019

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ.....	x
GRAFİKLER LİSTESİ.....	xii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xiv
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	4
GÖÇ KAVRAMI VE GÖÇ KURAMLARI	4
1.1. Kavramsal Olarak Göç Olgusu	4
1.2. Göç Türleri	7
1.2.1. Uluslararası (Dış) Göç	8
1.2.2. Transit Göç.....	9
1.2.3. Mekik Göçü.....	9
1.2.4. İşgücü Göçü	10
1.3. Göçün Sebepleri	11
1.3.1. Çevresel Sebepler.....	12
1.3.2. Siyasal Sebepler	13
1.3.3. Ekonomik Sebepler	15
1.4. Kuramsal Çerçeve de Göç.....	16
1.4.1. Erken Dönem Göç Teorileri.....	16
1.4.2. Neoklasik Ekonomi Kuramı.....	20
1.4.3. İkiye Bölünmüş Emek Piyasası Kuramı	21
1.4.4. İlişkiler Ağı (Network) Kuramı	22
1.4.5. Merkez- Çevre Kuramı	23
1.4.6. Dengeli Büyüme Kuramı	23
1.4.7. Göç Sistemleri Kuramı.....	24
1.4.8. Yeni Ekonomi Kuramı	24
1.5. Temel Göç Kavramları.....	25
1.5.1. Göçmen	25
1.5.2. Mülteci	26

1.5.3. Şartlı Mülteci.....	27
1.5.4. İkincil Koruma	28
1.5.5. Sığınmacı	29
1.5.6. Vatansızlar.....	29
1.5.7. Coğrafi Çekince	30
ENTEGRASYON.....	31
2.1. Entegrasyon Kavramı.....	31
2.2. Entegrasyon ile Alakalı Bazı Kavramlar.....	32
2.2.1. Kültürleşme	32
2.2.2. Asimilasyon	34
2.2.3. Çok Kültürlülük	35
2.3. Entegrasyon Teorileri.....	36
2.4. Entegrasyon Göstergeleri	38
İKİNCİ BÖLÜM	41
GÖÇ MEVZUATI, GÖÇ İLE ALAKALI ÇALIŞMA YAPAN BAZI ÖNEMLİ KURUMLAR VE SURİYELİ MÜLTECİLER	41
1.1. Mevzuat.....	41
1.1.1. 1951 Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi	42
1.1.2. 1967 Tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Protokol.....	46
1.1.3. 1994 Tarihli İltica ve Sığınma Yönetmeliği	47
1.1.4. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu	49
1.1.5. 2014 Tarihli Geçici Koruma Yönetmeliği	54
1.2. Göç Üzerine Çalışan Kurumlara Genel Bir Bakış	58
1.2.1 Göç İdaresi Genel Müdürlüğü.....	58
1.2.2. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği	60
1.2.3.Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (SGDD)	61
SURİYELİ MÜLTECİLER VE TÜRKİYE.....	63
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	70
İSTANBUL'DA YAŞAYAN SURİYELİ ARAP MÜLTECİLERE VE SURİYELİ TÜRKMEN MÜLTECİLERE YÖNELİK VERİLERİN ANALİZİ	70
1.1. Araştırmanın Konusu ve Amacı.....	70
1.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi	70
1.3. Araştırmada Toplanan Verileri Çözümleme Yöntemi	70
1.4. Araştırmaya Katılan Mültecilerin Sosyo-Demografik Özellikleri.....	71
1.4.1. Katılımcıların Cinsiyet Dağılımı.....	71

1.4.2. Katılımcıların Yaş Dağılımı.....	71
1.4.3 Katılımcıların Etnik Kökenleri.....	72
1.4.4. Katılımcıların Eğitim Durumları.....	73
1.4.5. Katılımcıların İş Durumu	74
1.4.6. Katılımcıların Türkiye’de Yaşadıkları Süre.....	74
1.5. Suriyeli Arap ve Suriyeli Türkmen Mültecilerin Entegrasyon Düzeylerine Ait Alan Araştırması Bulguları	75
1.6. Suriyeli Arap ve Suriyeli Türkmen Mültecilerin Entegrasyon Düzeylerine Ait Alan Araştırması Bulgularının Genel Değerlendirmesi.....	109
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	113
KAYNAKÇA	118
EKLER.....	132

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Katılımcıların Cinsiyete Göre Dağılımı	71
Tablo 2. Katılımcıların Yaş Dağılımı	72
Tablo 3. Katılımcıların Etnik Kökenlerine Göre Dağılımı.....	72
Tablo 4. Katılımcıların Eğitim Durumuna Göre Dağılımı	73
Tablo 5. Katılımcıların İş Durumlarına Göre Dağılımları.....	74
Tablo 6. Katılımcıların Türkiye’de Yaşadıkları Süreye Göre Dağılımı.....	75
Tablo 7. Suriyeli Türkmen Mültecilerin “Kendimi Türkiyeli gibi hissediyorum.” Önermesine Verdikleri Yanıtlar	76
Tablo 8. Suriyeli Türkmen Mültecilerin “Kendimi Türkiyeli gibi hissediyorum.” Önermesine Verdikleri Yanıtlar	77
Tablo 9. Suriyeli Türkmen Mültecilerin “Günlük hayatımda Türkçeyi rahatça kullanıyorum.” Önermesine Verdikleri Yanıtlar.....	79
Tablo 10. Suriyeli Arap Mültecilerin “Günlük hayatımda Türkçeyi rahatça kullanıyorum.” Önermesine Verdikleri Yanıtlar.....	80
Tablo 11. Suriyeli Türkmen Mültecilerin “Gelecekte ülkeme geri dönmek istiyorum.” ve “Ülkemdeki savaş koşulları düzeldiğinde ülkeme geri dönmek istemiyorum.” Önermelerine Verdikleri Yanıtlar	82
Tablo 12. Suriyeli Arap Mültecilerin “Gelecekte ülkeme geri dönmek istiyorum.” ve “Ülkemdeki savaş koşulları düzeldiğinde ülkeme geri dönmek istemiyorum.” Önermelerine Verdikleri Yanıtlar	83
Tablo 13. Suriyeli Türkmen Mültecilerin Sosyal Entegrasyon Önermelerine Verdikleri Yanıtlar	85
Tablo 14. Suriyeli Arap Mültecilerin Sosyal Entegrasyon Önermelerine Verdikleri Yanıtlar.....	86
Tablo 15. Suriyeli Türkmen Mültecilerin Kültürel Entegrasyon Önermesine Verdikleri Yanıtlar	88
Tablo 16. Suriyeli Arap Mültecilerin Kültürel Entegrasyon Önermesine Verdikleri Yanıtlar.....	89
Tablo 17. Suriyeli Türkmen Mültecilerin Hukuksal Entegrasyon Önermelerine Verdikleri Yanıtlar	90

Tablo 18. Suriyeli Türkmen Mültecilerin Hukuksal Entegrasyon Önermelerine Verdikleri Yanıtlar	91
Tablo 19. Suriyeli Türkmen Mültecilerin Sağlık Hizmetlerine Erişim Önermesine Verdikleri Yanıtlar	93
Tablo 20. Suriyeli Arap Mültecilerin Sağlık Hizmetlerine Erişim Önermesine Verdikleri Yanıtlar	94
Tablo 21. Suriyeli Türkmen Mültecilerin Eğitim Alanındaki Entegrasyon Önermesine Verdikleri Yanıtlar	95
Tablo 22. Suriyeli Türkmen Mültecilerin Eğitim Alanındaki Entegrasyon Önermesine Verdikleri Yanıtlar	96
Tablo 23. Suriyeli Türkmen Mültecilerin Hizmetlere Erişim Önermelerine Verdikleri Yanıtlar.....	97
Tablo 24. Suriyeli Arap Mültecilerin Hizmetlere Erişim Önermelerine Verdikleri Yanıtlar.....	98
Tablo 25. Suriyeli Türkmen Mültecilerin Çalışma Hayatlarına Entegrasyon Önermelerine Verdikleri Yanıtlar	100
Tablo 26. Suriyeli Arap Mültecilerin Çalışma Hayatlarına Entegrasyon Önermelerine Verdikleri Yanıtlar	101
Tablo 27. Suriyeli Türkmen Mültecilerin Hayat Standartları Önermelerine Verdikleri Yanıtlar.....	103
Tablo 28. Suriyeli Arap Mültecilerin Hayat Standartları Önermelerine Verdikleri Yanıtlar.....	104
Tablo 29. Suriyeli Türkmen Mültecilerin Türk Halkıyla Dayanışmalarına Dair Önermelere Verdikleri Yanıtlar	106
Tablo 30. Suriyeli Arap Mültecilerin Türk Halkıyla Dayanışmalarına Dair Önermelere Verdikleri Yanıtlar	107
Tablo 31. Alan Araştırması Bulgularının Özeti	111

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1. Suriyeli Arap ve Suriyeli Türkmen Katılımcıların “Kendimi Türkiyeli gibi hissediyorum.” ve “Türkiye’de kendimi evimde gibi hissediyorum.” Önergelerine Verdikleri Yanıtlar	78
Grafik 2. Suriyeli Arap ve Suriyeli Türkmen Katılımcıların “Günlük hayatımda Türkçeyi rahatça kullanıyorum.” ve “Türk TV programlarını Türkçe olarak takip edebiliyorum.” Önergelerine Verdikleri Yanıtlar	81
Grafik 3. Suriyeli Arap ve Suriyeli Türkmen Katılımcıların “Gelecekte ülkeme geri dönmek istiyorum.” ve “Ülkemdeki savaş koşulları düzeldiğinde ülkeme geri dönmek istemiyorum.” Önergelerine Verdikleri Yanıtlar	84
Grafik 4. Suriyeli Arap ve Suriyeli Türkmen Katılımcıların “Türk ve mültecilerin olduğu çeşitli topluluk toplantılarına, gezilere, spor aktivitelerine katılım gösteriyorum.” ve “Türkiye’de düzenlenen çeşitli sosyal aktivitelere rahatça katılım sağlayabiliyorum.”	87
Grafik 5. Suriyeli Arap ve Suriyeli Türkmen Katılımcıların “Geldiğim yerin kültürü ve Türkiye’nin kültürünü birbirine yakın buluyorum.” Önermesine Verdikleri Yanıtlar.....	89
Grafik 6. Suriyeli Arap ve Suriyeli Türkmen Katılımcıların “Hukuki anlamda bana sağlanan haklardan haberdarım.”, “Hukuki anlamda bana sağlanan hakları yeterli görüyorum.” ve “Türkiye’de bana tanınan haklardan kolayca faydalanabiliyorum.” Önergelerine Verdikleri	92
Grafik 7. Suriyeli Arap ve Suriyeli Türkmen Katılımcıların “Sağlık hizmetlerine kolayca ulaşabiliyorum.” Önermesine Verdikleri Yanıtlar.....	94
Grafik 8. Suriyeli Arap ve Suriyeli Türkmen Katılımcıların “Çocuklarım için eğitim hizmetlerine kolayca ulaşabiliyorum.” Önermesine Verdikleri Yanıtlar.....	96
Grafik 9. Suriyeli Arap ve Suriyeli Türkmen Katılımcıların “Sosyal yardım mekanizmalarından faydalanabiliyorum.” ve “Türkiye’deki hizmetlere kendi ülkemdeki gibi rahatça ulaşabiliyorum.” Önergelerine Verdikleri Yanıtlar.....	99
Grafik 10. Suriyeli Arap ve Suriyeli Türkmen Katılımcıların “Türkiye’de kolayca iş bulabiliyorum.” ve “Türkiye’de iş güvencesi olduğunu düşünüyorum.” Önergelerine Verdikleri Yanıtlar	102

Grafik 11. Suriyeli Arap ve Suriyeli Türkmen Katılımcıların “Türkiye’de kazandığım parayla rahat geçinebiliyorum.” ve “Türkiye’deki hayat standartlarımın yüksek olduğunu düşünüyorum.” Önergelerine Verdikleri Yanıtlar **105**

Grafik 12. Suriyeli Arap ve Suriyeli Türkmen Katılımcıların “Türk halkının yardımsever olduğunu düşünüyorum.”, “Türkiyeli komşularım bana iyi davranıyor ve beni dışlamıyor.” ve “Türkiye’de yaşayan insanlarla iletişimimin iyi olduğunu düşünüyorum.” Önergelerine Verdikleri Cevaplar **108**

KISALTMALAR LİSTESİ

a.g.e.	: Adı geçen eser
AB	: Avrupa Birliği
AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
bkz.	: Bakınız
BM	: Birleşmiş Milletler
BMMYK	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
IOM	: International Organization For Migration
GİGM	: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü
s.	: Sayfa
SGDD	: Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği
SPSS	: Statistical Package For Social Science
Yay.	: Yayınlar
YUKK	: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu
yy.	: Yüzyıl

GİRİŞ

Göç olgusu, tarih boyunca her zaman var olan ve süregelen bir süreç olmuştur. İnsanlar çok eski tarihlerden bu yana savaş, kıtlık, din özgürlüğü, daha iyi bir yaşam, daha fazla kazanç sağlamak ve ayrımcılıktan kurtulmak gibi çeşitli sebeplerden ötürü göç etmiştir. “Göçler Çağı” olarak adlandırılan 21. yüzyılda bu göç hareketleri küresel bir boyut kazanmıştır. Özellikle, Suriye başta olmak üzere İran, Irak, Afganistan ve Yemen gibi politik karışıklıkların ve çatışmanın hüküm sürdüğü ülkelerden diğer ülkelere doğru kitlesel göç hareketleri yaşanmıştır. Jeopolitik konumu sebebiyle Türkiye son yıllarda artan bu kitlesel göç hareketlerinin tam merkezinde yer almaktadır.

2011 yılında başlayan Suriye iç savaşı sonrasında, güvenlik kaygısıyla ülkelerinden kaçan Suriyeliler başta Türkiye olmak üzere, Lübnan, Irak, Ürdün, Mısır, Yemen ve Avrupa ülkelerine sığınmıştır.¹ Türkiye açık kapı politikası uygulayarak Suriye’deki savaştan kaçan 4 milyon insanı ülkesine kabul etmiştir.

Suriye’den kitlesel göç akınlarıyla Türkiye’ye gelen Suriyeliler krizin başlarında, “misafir” olarak nitelendirilmiş ve öncelikle temel ihtiyaçlarının giderilmesine yönelik adımlar atılmıştır. Suriye’de durumun giderek kötüleşmesi ve krizin daha geniş alanlara yayılmasıyla birlikte, Suriyelilerin Türkiye’de kalış sürelerinin uzama ihtimali ortaya çıkmıştır. Bu ihtimalin doğmasıyla beraber, Türk toplumu ve politikacılar Suriyelilerin entegrasyonunu sosyal, siyasal ve ekonomik yönleriyle değerlendirmesi gereken son derece önemli bir konu olarak algılamaya başlamıştır. Birçok açıdan farklı olan Türk toplumu ve Suriyelilerin sağlıklı bir biçimde entegre olabilmeleri için gerekli siyasi, idari ve hukuki düzenlemelerin yapılması konusu elzemdir. Mevcut durumda bu çapta bir insan kitlesinin göç ettikleri ülkede insan onuruna yakışır şekilde yaşamaları hem mülteciler hem de ev sahibi toplum açısından oluşabilecek olası sorun ve riskleri ortadan kaldırmak için entegrasyonun sağlanması şarttır. Entegrasyon çift yönlü ve gönüllü olarak

¹ Erol Özdemir, **Suriyeli Mülteciler Krizinin Türkiye’ye Etkileri**, Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi, Ankara, 2017, s. 114–140. s. 115.

yürütülmesi gereken bir süreçtir. Suriyelilerin kitlesel göçleri sonrasında ortaya çıkan dil, yaşam biçimleri, istihdam, eğitim gibi meselelerde Türk halkına entegre olmaları, insan onuruna yakışır şartlarda yaşayabilmeleri ve iki tarafında uyum içinde ortak bir yaşam inşa etmelerine bağlıdır.²

Son yıllarda yaşanan kitlesel göç hareketleri sonrası; göç olgusu hem Türkiye’de hem de dünyada akademik anlamda yoğun olarak çalışılan bir konu haline gelmiştir. Göçmenlerin göç ettikleri ülkelerde kalma ve yaşamlarını buralarda devam etme eğilimi entegrasyon sürecini tüm boyutlarıyla ele alınması gereken önemli bir konu haline getirmiştir. Türkiye’de etnik farklılıkların entegrasyon sürecine etkisiyle alakalı akademik çalışma sayısı çok azdır. Bu çalışmanın konusunun belirlenmesinde bu sebepler etkili olmuştur.

Bu tez çalışmasının konusu, Türkiye’de en büyük Suriyeli mülteci nüfusuna ev sahipliği yapan şehir olan İstanbul’da yaşayan, Suriyeli Arap mültecilerin ve Suriyeli Türkmen mültecilerin entegrasyon süreçlerinin karşılaştırılması ve analiz edilmesidir. Çalışmanın amacı, Suriyeli Türkmenlerin entegrasyon süreçlerinde görece avantajlı oldukları hipotezinden yola çıkılarak, etnik kimliğin entegrasyon sürecine bir etkisi olup olmadığının araştırılması ve çıkan sonuçlar neticesinde yapılan değerlendirme ile literatüre katkı sağlamaktır. Dil bariyeri entegrasyon sürecinin önündeki en önemli engellerden biridir. Suriyeli Türkmenlerin neredeyse tamamı Türkçeyi etkin olarak kullanabilmekte, dil bariyerine takılmamaktadır. Dil bariyerine takılmamaları iş piyasasına katılım, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişim, kendilerine sağlanan hukuki haklardan faydalanma ve benzeri konularda entegrasyon açısından avantaj sağlayan durumlardır. Ayrıca, tarihsel ve kültürel olarak, geçmişte Suriyeli Türkmenler ve Türk toplumu arasında daha yoğun bağların tesis edilmiş olması Türk toplumu ile Suriyeli Türkmenlerin çift yönlü olarak entegrasyonlarının gerçekleşmesi konusunda destekleyici argümanlardır. Çalışmada, yöntem olarak anket tercih edilmiştir. Temel entegrasyon göstergeleri ışığında hazırlanan önermeler gönüllü katılımcılara beşli likert ölçeği ile sunulacak ve verilen cevaplar

²Hilal Barın, **Türkiye’deki Suriyelilerin Entegrasyonunda Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü: Ankara Örneği**, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2019, s. 3.

sayısal verilere dönüştürülecektir. Ardından bulgular IBM SPSS (Statistical Package for Social Sciences) Statistics 25 kullanılarak analiz edilecektir.

Çalışmamız üç bölümden meydana gelmektedir. Çalışmanın birinci bölümünde “Göç Kavramları ve Göç Kuramları” başlığında göç kavramı, göç çeşitleri, göçün nedenleri, temel göç teorileri ve göç ile alakalı temel kavramlar incelenmiştir. Birinci bölümün ikinci başlığı olan “Entegrasyon” kısmında ise; entegrasyon kavramı, entegrasyon ile ilişkili bazı önemli kavramlar incelenerek farklılıklarına vurgu yapılmıştır. Aynı başlık altında çalışmanın teorik olarak dayanağı olan entegrasyon teorileri ve temel entegrasyon göstergelerine yer verilmiştir.

İkinci bölümde, “Göç Mevzuatı, Göç ile Alakalı Çalışma Yapan Bazı Önemli Kurumlar, Suriyeli Mülteciler ve Türkiye”, ana başlığı altında ilk olarak uluslararası göç mevzuatı ve Türkiye’nin ulusal göç mevzuatı detaylı olarak incelenmiştir. Kronolojik sırayla verilen bu hukuki düzenlemelerin benzerlikleri ve farklılıkları ortaya konulmuştur. İkinci bölümün kurumlar kısmında Göç İdaresi, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği ve Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği ile alakalı bilgiler verilmiş misyonlarından ve çalışmalarını yoğunlaştırdıkları alanlardan söz edilmiştir. İkinci bölümün son kısmında “Suriyeli Mülteciler ve Türkiye” başlığı altında, Arap baharının başlangıcından bu yana Suriye Krizi’nin gelişimi, Türkiye’nin konuya yaklaşımı, göç yönetişimi ve Suriyelilerin Türkiye’deki hukuki statüsü ele alınmıştır.

Çalışmanın üçüncü ve son kısmında, “İstanbul’da yaşayan Suriyeli Arap Mültecilere ve Suriyeli Türkmen Mültecilere Yönelik Verilerin Analiz Edilmesi” ana başlığı altında saha araştırması sonucu çıkan bulgular, SPSS programı yardımıyla analiz edilerek sayısal veriler haline dönüştürülmüştür. Verilen tablo ve grafiklere aktararak beşli likert ölçeği ışığında önermelere verilen cevaplardan genel eğilimler tespit edilmiştir. Üçüncü bölümün son kısmında ise bu genel eğilimler üzerinden çıkarımlar ve yorumlar yapılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

GÖÇ KAVRAMI VE GÖÇ KURAMLARI

1.1. Kavramsal Olarak Göç Olgusu

Göç kavramı, insanlık var olduğundan beri süre gelen dinamik bir olgudur. Günümüzde, göç hareketleri ve göçmen durumuna düşen insan sayısı hızla artmaktadır. Birleşmiş Milletler (BM) dünyadaki toplam göçmen sayısını en son 2017 yılında açıklamıştır ve bu verilere göre dünyada 2017 yılı itibariyle; 257 milyon 115 bin insan göçmen konumundadır. Bu rakam 2017 yılındaki dünya nüfusunun yüzde 3,4'üne tekabül etmektedir.³ Tahmin edileceği üzere bu kadar büyük oranda bir nüfusun göç etmesi, göç olayını sistemdeki bütün yapılardaki değişimlerde etkin ve belirleyici bir konuma getirmiştir.

Göç olgusu; çevreyi, ekonomik ve sosyal yapıyı, hatta siyasal yapıları bile derinden etkileyebilecek bir güce sahiptir. Ayrıca, göç olayı yaşanan çevresel, ekonomik ve sosyal değişimler sonrası bugünkü toplumsal yapıların da oluşmasında etkili olmuştur.⁴ Yeni kültürler, melezlik, çeşitli yaşam tarzları, farklı yönetim türleri göç olayları sonrasında ortaya çıkmıştır. Göç kavramı, göçün gerçekleşmesiyle birlikte göç eden ve göç edilen bölgenin sosyal, siyasi, kültürel ve çevresel yapısını etkilediği için bu sebepten hareketle birçok disiplin göç konusunu kendi alanlarında incelenmiştir.⁵ Coğrafya, tarih, sosyoloji, antropoloji ve uluslararası ilişkiler alanında çalışan birçok araştırmacı göç olgusu üzerinde çalışmalar yapmaktadır.

Göç kavramının insanların aklında uyandırdığı ilk tanımlama, coğrafi olarak bir yerden başka bir yere gitmektir. Kavramsal olarak göçün tanımına bakıldığında

³BM Web Sitesi, **BM Küresel Göç İstatistikleri**, (Çevrimiçi), <https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/publications/wallchart/docs/MigrationWallChart2017.pdf> (Erişim Tarihi: 23.04.2019)

⁴ H. Kemal Karpat, **Osmanlı'dan Günümüze Etnik Yapılanma ve Göçler**, İstanbul, 2013, Timaş Yayınları, s. 9.

⁵ Ümit Onat, **Gecekondu Kadının Kente Özgü Düşünce ve Davranışlar Geliştirme Süreci**, Ankara, 1993, s. 11.

ise, birçok disiplini yakından ilgilendiren bir konu olması itibariyle, çok farklı şekillerde tanımlanmıştır. Aslında net bir tanımlamanın yapılamamasının bir diğer nedeni de araştırmacıların göç olayının tanımından çok, nedenlerine ve sonuçlarına odaklanmalarıdır.⁶

Farklı tanımlamalardan örnekler verecek olursak; Kemal Karpat'a göre göç ayrıldığı yerden ulaşmak istediği yere doğru insanın hareket etmesidir.⁷ Michael Kearney göçü, kalıcı ve yarı kalıcı ayrımına odaklanarak insanların bir coğrafya üzerinde yer değiştirmesi olarak ifade eder.⁸ Farklı bir tanımlama da İnan Özer'e aittir. Ona göre göç, coğrafi olarak gerçekleşen yer değiştirme sonrası sosyal, siyasal, ekonomik ve siyasi alanlarda toplumun yapısını değiştiren nüfus hareketliliği olayıdır.⁹ Thomas Faist göç kavramını, özgür bireylerin ekonomik, toplumsal ve siyasal nedenlerle yaşadıkları coğrafyadan ayrılarak, hayatlarının bir kısmını geçirmek için daha gelişmiş bölge veya ülkelere yerleşmeleri olarak tanımlar.¹⁰ Bütün bu tanımlamaları kapsayacak şekilde göç kavramını şöyle tanımlayabiliriz. Coğrafi, siyasi, çevresel veya bireysel nedenlerle, bir yerden başka bir yere yapılan zaman zaman geri dönme amacı taşıyan veya tamamıyla yerleşme amacı içeren yer değiştirme hareketlerine göç denir.¹¹

İnsanoğlunun aşağıda detaylı bir şekilde inceleneceği üzere siyasal, çevresel ve ekonomik sebeplerle kısa dönemli – uzun dönemli, geçici – kalıcı olarak yer değiştirmeleri sadece insanlığa indirgenmiş bir kavram değildir. Canlılık var olduğu günden bu yana doğada yaşamını sürdüren tüm canlılar, kendi yaşamına uygun koşullarda yüzyıllardır düzenli bir şekilde göç etmektedirler. Ancak bu çalışmada göç kavramının sadece insanoğlu üzerine etkileri incelenmiştir.

⁶ Cemal Yalçın, **Göç Sosyolojisi**, Ankara, 2004, Anı Yayıncılık, s.11.

⁷ H. Kemal Karpat, **Osmanlı Nüfusu (1830–1914): Demografik ve Sosyal Özellikleri**, (Çev.: Bahar Tırnakçı), İstanbul, Türkiye Ekonomik ve Tarih Vakfı Yayını, 2003.

⁸ Michael Kearney, **From the Invisible Hand to Visible Feet: Anthropological Studies of Migration and Development, Theories of Migration**, Robin Cohen, Edward Elgar publishing Limited, England, 1996, s. 374–404.

⁹ İnan Özer, **Kentleşme-Kentlileşme ve Kentsel Değişme**, Bursa, 2004, Ekin Kitabevi, s. 11.

¹⁰ Thomas Faist, **Uluslararası Göç ve Ulus aşırı Toplumsal Alanlar**, (çev. E. A. Z. Gündoğan-Can Nacar), İstanbul, 2003, Bağlam Yayıncılık s. 41.

¹¹ Yalçın, **a.g.e.**, s.13.

İnsanoğlu var olduğu süreçten bu yana, iklim değişikliği – kuraklık – sel – deprem gibi doğa olayları, barınma ve beslenme ihtiyaçları gibi çevresel faktörlerin bir sonucu olarak sürekli göçebe bir yaşam tarzını benimsemiş ve sürekli yer değiştirmiştir. Bu sebeplerden dolayı dinamik bir unsur olan göç, insanoğlunun yaşamını sürdürebilmeleri için oldukça önemli bir etken olmuştur. Tarihsel süreç içerisinde ilk kitlesel göç dördüncü yüzyılda Çin'in siyasi ve kültürel baskısından kurtulmak isteyen Hunların ilk olarak Karadeniz'in kuzeyine, daha sonra ise diğer kavimlerin siyasi baskılarından uzaklaşarak Avrupa Kıtası'na göç ettikleri Kavimler Göçüdür.¹²

Dinamik bir olgu olan göç, daima disiplinler arası çalışmaların önemli bir konusu olmakla beraber; özellikle insanoğlunun göç etmelerine sebep olan etmenler, tarihin akışı içerisinde içinde bulunulan şartlara göre farklılık göstermektedir. İnsanoğlunun ortaya çıktığı ilk süreçte barınma ve temel beslenme ihtiyacını karşılamak için gerçekleştirilen göç, avcı – toplayıcı toplumların ortaya çıkmasıyla hayvanların besin kaynaklarına olan ihtiyaçtan hareketle yön değiştirmiştir. İnsanoğlunun nüfusunun artması ve kültür havzalarının oluşmasıyla ortaya çıkan göç ise gittikçe yetersiz hale gelen kıt kaynaklara ulaşmak için önemli bir olgu olmuştur. Tüm bu tarihsel süreç içerisinde farklı çeşitlerde ortaya çıkan göç, günümüzde ise küreselleşme, siyasi krizler, savaşlar, emek arayışı, refah seviyesini yükseltme, toplum içerisinde ayrıştırılma ve bunun gibi birçok sorun sebebiyle ortaya çıkmaktadır. Sonuç olarak insanlar bazen çalışmak, iş aramak ve daha konforlu bir hayat yaşamak için doğup, büyüdükleri yerden ayrılırken bazen de savaş, baskı, sürgünler ve doğal afetler sebebiyle göç etmektedir.¹³ Dünya nüfusunun giderek artmasıyla birlikte, devletlerin daha etkin bir rol oynadığı yeni kitlesel göçler, daha çok bireysellikten uzak; toplumsal hareketler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte küresel sistemde göç ile ilgili birçok hukuksal düzenleme yapılmış, insanların temel hak ve özgürlükleri bağlamında göç, geçmişe nazaran daha derin bir incelemeye tabii tutulmuştur. Tarihsel süreç içerisinde bin yıl süre önce ile bugün

¹² Deniz Cengiz, “Zorunlu Göçün Mekânsal Etkileri ve Yerel Halkın Algısı; Kilis Örneği”, **TurkishStudies**, Volume 10/2, Winter 2015, s. 101–122, s. 108.

¹³ Yusuf Adıgüzel, **Göç Sosyolojisi**, 3. bs. İstanbul, Nobel Akademik Yayıncılık, 2018, s.1.

gerçekleştirilen göçün ortak noktaları ise göçün ilk ortaya çıkma sebebiyle aynıdır: İnsanoğlunun gerçekleştirdiği göçlerin en temel sebebi daha iyi beslenme ve barınma ihtiyacını karşılamak, refah düzeyini artırmaktır.

Toplumsal yapıda her açıdan çeşitli değişimlere sebep olan göç olayının karakteristiği değişmiştir ve farklılaşmıştır. Bunları şöyle sıralamak mümkündür:

- Toplumun göç hareketlerinden artan ölçüde etkilenmesiyle birlikte göç küresel bir boyut kazanmıştır.
- Göç hareketlerindeki hacim artışıyla göç olgusu dünyada da daha geniş alanlara yayılmaya başlamıştır.
- Göç olayı insanlığın ilk dönemlerinde yani insan tarihinin başlarında tek bir biçimde oluşurken günümüzde birçok modeli içinde barındırarak göç olayının farklılaşmıştır.
- Göç eskiden erkeklerin hegemonyasında olan karar verici ve uygulayıcılarının yoğunlukla erkekler olduğu bir olguydu. Kadın katılımının artmasıyla göç kavramı daha göç kavramı günümüzde daha fazla kadınsallaşmıştır.
- Dünya’da yaşanan çatışmalar, savaşlar, çeşitli siyasal mücadeleler ve uluslararası müdahaleler sonucu göç daha fazla siyasallaşmıştır. Göçün günümüzdeki karakteristik değişimleri bu şekilde sıralanabilir.¹⁴

Yukarıda açıklanan sebeplerden dolayı günümüzde daha girift bir yapıya sahip olan göç sebebiyle, yirmi birinci yüzyılda göç daha çok uluslararası göç, düzensiz göç, transit göç, mekik göçü ve iş gücü göçü olarak sınıflandırılarak çalışılmaktadır.¹⁵ Çalışmamızın bir sonraki kısmında bu göç türlerine değinilecektir.

1.2. Göç Türleri

¹⁴StephenCastles, Mark J. Miller: **Göçler Çağı: Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri**, (çev. Bülent Uğur Bal, İbrahim Akbulut), İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2008, s.125.

¹⁵ Ahmet İçduygu, Damla Aksel, **Türkiye’de Düzensiz Göç**, Ankara, Uluslararası Göç Örgütü Türkiye, 2012, s. 8.

1.2.1. Uluslararası (Dış) Göç

Bazı çalışmalarda dış göç olarak da ifade edilen uluslararası göç; uluslararası bir sınırın geçilmesiyle birlikte mümkün olmaktadır. Uluslararası Göç Örgütü tanımına göre; “*kişilerin geçici ya da daimî olarak başka bir ülkeye yerleşmek üzere menşe ülkelerinden veya mutad olarak ikamet ettikleri ülkeden ayrılmaları*”¹⁶ olarak ifade edilen uluslararası göç; insanların bir ülkenin sınırlarından çıkarak başka bir ülkeye geçici veya kalıcı bir şekilde göç ederek yerleşmesi olarak tanımlanmaktadır.

Bugün kullanılan uluslararası göç kavramının esasında 19. Yüzyılda ortaya çıktığı bilinmektedir. Sanayi devriminin ortaya çıkmasıyla birlikte kırsal alandan kente göç, bir süre sonra ülke sınırları dışına da çıkarak uluslararası bir boyuta ulaşmıştır. Geçmişte ulus ötesi gerçekleştirilen hareketleri tanımlayan uluslararası göç; günümüz küresel dünyasında ise bir zaman dilimi içerisinde değerlendirilmektedir. Buna en yakın örnek ise BM’nin göç hareketlerine ilişkin yapmış olduğu değerlendirmelerden anlaşılmaktadır. BM’ye göre bir göç hareketinin uluslararası göç kavramında değerlendirilebilmesi için göç eden kişinin kaldığı ülke sınırını değiştirdikten sonra bir ülkede en az bir yıl sürede bulunması gerektiğini ifade etmektedir.¹⁷

Uluslararası göç hareketi yasal olarak devletlerin onayı ile gerçekleşebileceği gibi devletlerin onayı olmadan da gerçekleşebilmektedir. Devletlerin onayı ile gerçekleşen göç “düzenli göç”; devletlerin onayları olmadan gerçekleştirilen göç ise “düzensiz göç” olarak ifade edilmektedir. Uluslararası göç kavramı içerisinde sıklıkla karşılaşılan “kaynak ülke” ve “hedef ülke” gibi iki farklı kavram bulunmaktadır. Kaynak ülke, göç eden bireylerin ayrıldığı ifade ülkeyi tanımlamak için kullanılırken, hedef ülke ise göç eden bireylerin yerleşmeyi amaçladıkları ülke olarak ifade edilmektedir.

¹⁶ **Göç Terimleri Sözlüğü**, IOM, N°18 Glossary on Migration (Turkish, 2009), s. 59.

¹⁷ Deniz Özyakışır, **Göç- Kuram ve Bölgesel Bir Uygulama**. Ankara, Nobel Yayıncılık, 2013, s. 8.

1.2.2. Transit Göç

1990’lı yılların başından beri sıklıkla kullanılmaya başlanan kavram olarak transit göçün esasında net bir tanımı bulunmamakta; genel olarak son yıllarda özellikle Avrupa Birliği üyesi ülkelere yönelik gerçekleşen göç hareketlerini tanımlarken kullanılmaktadır. Uluslararası Göç Örgütüne göre, henüz bir tanımlaması yapılmayan transit göçün, uluslararası hukuk kapsamında da bir tanımı bulunmamaktadır.

Transit göç, göçmenin kaynak ülkeden çıktıktan sonra hedef ülkeye ulaşana kadar bir veya birden fazla ülkeden geçmenin zorunlu olduğu durumları ifade etmektedir. Sıklıkla kullanılan Meksika’dan Amerika Birleşik Devletleri’ne (ABD) göç ya da Suriye’den Lübnan’a göç transit göç olmazken, Suriye’den Yunanistan’a göç etmek isteyen birinin Türkiye üzerinden Yunanistan’a varması transit göçü teşkil etmektedir.¹⁸

Bununla birlikte 1990’lı yıllardan itibaren, özellikle Arap Baharı dönemi sonrasında başlayan göç hareketleri ile transit göç kavramı sıklıkla kullanılmaya başlanmış olup, bazı göç çalışmacıları tarafından “istenmeyen göçü” ifade etmek için de kullanıldığı gözlemlenmektedir. Örneğin; Frank Düvell eserinde transit göçü Avrupa Birliği üyesi ülkelerin sınırları içerisine ulaşmaya çalışan göçmenlerin bir yolu, ilgili ülkelerin ise “savaş narası” olarak tanımlayarak istemediği göç çeşidi olduğunu ifade etmektedir.¹⁹

1.2.3. Mekik Göçü

Döngüsel göç olarak da ifade edilen mekik göçü, düzensiz göçün bir türü olarak kullanılmaktadır. Mekik göçü, ekonomik sebeplerden dolayı geçici olarak

¹⁸ N. Aslı Şirin Öner, “Göç Çalışmalarında Temel Kavramlar”, **Küreselleşme Çağında Göç Kavramlar, Tartışmalar**, Yayına Hazırlayanlar: S. Gülfer İhlamur Öner, N. Aslı Şirin Öner, 4. bs., İstanbul, İletişim Yayıncılık, 2012, s. 17.

¹⁹ Frank Düvell, “Transit migration: A blurred and politicised concept”, **Population, Space and Place**, 2010, s. 420.

gerçekleşen göçtür. Mekik göçünde, insanların ekonomik gerekçelerden kaynaklı gerçekleştirdiği göç hareketinin birden fazla kez gerçekleştirmeleri gerekmekte olup, bu göç türü döngüsel bir süreklilik içerisinde gerçekleşmektedir.

Mekik göçü, transit göçten farklı olarak genelde yasal yoldan gerçekleştirilmektedir. Yasal yollar ile ekonomik sebeplerden dolayı göç hareketini başlatan kişilerin vizeleri bittikten sonra kaynak ülkeye döndükleri, tekrar vize aldıktan sonra hedef ülkeye yeniden döndükleri gözlemlenmektedir. Mekik göçü uluslararası otoriteler tarafından kabul görülen ve desteklenen bir göç türüdür. Mekik göçünde kalıcı göçün önüne geçilerek, gerçekleştirilecek olan ekonomik faaliyete ilişkin göç hareketi gerçekleştirilmektedir. Dolayısıyla hedef ülkenin refahını artırmada önemli bir katkı sunduğu düşünülen mekik göçü, uluslararası otoriteler tarafından diğer göç türlerine göre en fazla kabul edilen göç türlerinden bir tanesidir.

20

Mekik göçüne örnek olarak Türkiye – Gürcistan örneği verilebilmektedir. Gürcistan vatandaşları özellikle 1990’lı yılların başından itibaren ekonomik sebeplerden dolayı Türkiye’ye göç etmekte, mevsimsel işçilik vb. işlerde çalışarak belirli bir ekonomik gelir elde ettikten sonra Gürcistan’a geri dönerek bir süre sonra tekrar Türkiye’ye dönüş yapmaktadır. Bunun yanında Meksika – ABD, Slovakya – Çek Cumhuriyeti, Rusya – Ukrayna arasında da sıklıkla mekik göçü yapılmaktadır.

1.2.4. İşgücü Göçü

Kaynaklarda emek göçü olarak da ifade edilen işgücü göçü, ekonomik gelirin artırılması, refah düzeyinin artırılması gibi bireysel ya da belirli bir grubun aldığı kararlar neticesinde gerçekleştirilen göç çeşididir. Hedef ülkede iş bulabilmek amacıyla gerçekleştirilen işgücü göçü, ülke içerisinde de gerçekleşebilmektedir.

²⁰İçduygu, Aksel, **a.g.e.**, s. 35

Tarihsel olarak en eski göç çeşitlerinden biri olan işgücü göçü, Mısır'daki piramitlerin inşa sürecinden Çin Seddi'nin yapım sürecine kadar birçok dönemde toplumsal olarak gerçekleşmiştir. 20. Yüzyıldan önce sıklıkla rastlanan köle ticareti ise işgücü göçünün en çarpıcı örneklerinden birini teşkil etmektedir.²¹

İşgücü göçü, 21. yüzyılda işgücü göçü refah düzeyi yüksek ülkelere doğru gerçekleşmektedir. Dünya gayri safi milli hasılasının büyük bir kısmını elinde bulunduran ABD, Kanada ve Batı Avrupa Ülkelerine doğru bir akış sergileyen işgücü göçü, bu ülkelerin refah artışında da önemli bir rol oynamaktadır.

Sanayi devriminin başlamasıyla birlikte üretim ekonomilerine yoğunlaşan işgücü göçü, post – fordizm olarak da ifade edilen üretim aşamalarının farklı ülkelerde gerçekleşerek bir yerde toplanması sürecinde bir nebze daha gerilemiştir. Dördüncü sanayi devriminin gerçekleştiği günümüzde ise; işgücü göçü daha çok hizmet sektöründe yaygınlaştığı gözlemlenmektedir.

1.3. Göçün Sebepleri

İnsanlık tarihi başladığı süreçten itibaren var olan ve hayatın olağan akışı içerisinde var olmaya her zaman devam edecek olan göç olgusu, sebep ve sonuçları bakımından disiplinler arası ve karmaşık bir kavramdır. Karmaşık bir yapıya sahip olsa da belli başlı faktörler sebebi ile ortaya çıkmaktadır. Göçün sebeplerini; çevresel, siyasal ve ekonomik olarak üçe ayırabiliriz.

Göçe sebep olan faktörler içerisinde çevresel faktörlerle daha çok geçmiş dönemlerde bir göç çeşidi olarak sıklıkla karşılaşılmaktayken, siyasal ve ekonomik sebepler göç olgusu var olduğu günden bu yana göç etmenin ana sebeplerinden olmuştur. Castles'e göre günümüzde göçün en önemli sebebi gelir dağılımındaki çeşitlilik, işsizlik ve sosyal şartlarını iyileştirme çabasıdır.²² Çevresel faktörler sebebi

²¹İçduygu, Aksel, a.g.e., s.37.

²²Stephen Castles, **International Migration at the Beginning of the Twenty-First Century: Global Trends and Issues**, International Social Science Journal, 2000, vol.52, Issue.165. s. 272.

ile göç günümüzde de devam etmektedir. Fakat mevcut konjonktürde siyasi ve ekonomik sebeplerle gerçekleştirilen göçler, sel – deprem – kuraklık gibi çevresel kaynaklı göçlerden daha sık yaşanmakta ve kamuoyunun dikkatini çekmektedir.

1.3.1. Çevresel Sebepler

Yukarıda da ifade edildiği üzere insanoğlu var olduğu günden bu yana göç sürekli var olmuştur. Bunun yanında insanlar neolitik devrimin başlamasıyla birlikte tarımı keşfetmiş ve yerleşik hayata geçmiştir. Yerleşik hayata geçene kadar durmaksızın göç eden insanoğlunun, göç etmelerindeki en temel unsur çevresel kaynaklıdır.

Temel biriktirme alışkanlıklarını değiştirememiş ve tarımı keşfedememiş insanoğlu, beslenme ihtiyacını avcılık ve toplayıcılıkla gidermekteydi. Bu sebepten dolayı temel ihtiyaçları çoğunlukla doğal koşullara bağlı olan insanoğlu, doğaya olan bu bağımlılık sebebi ile hayatlarını etkileyebilecek en ufak bir doğa olayında daha rahat beslenebilecekleri ve barınabilecekleri bir alana göç ediyorlardı. Doğaya karşı pasif konumda olan insanoğlu, yüzyıllar sonra doğaya karşı aktif bir konuma erişmiş ve çevresel kaynaklı gerçekleşen göçler etkisini giderek azaltmıştır. Buna rağmen 18. Yüzyılda başlayan sanayi devrimine kadar çevresel kaynaklı gerçekleşen göçler; göçün en temel nedeni olarak kabul edilmiştir.²³

Çevresel kaynaklı göçlere örnek olarak, 2018 yılı sonunda Endonezya’da gerçekleşen tsunami felaketi sebebiyle, Afrika’da sayıları bir milyara yaklaşan insanın temiz suya erişememesi sebebi ile temiz su bulabilecekleri yerlere doğru kitlesel olarak yönelmelerini gösterebiliriz. Türkiye’de ise 2011 yılında 644 kişinin yaşamını yitirdiği, 110 binden fazla ev, 15 bine yakın iş yerinin ise yıkıldığı Van depreminin sonrasında T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı tarafından yapılan araştırmalar neticesinde; yaşanan deprem hadisesinin ardından 72

²³ Süleyman Ekici, Gökhan Tuncel, “Göç ve İnsan”, Birey ve Toplum Dergisi, C. 9, S. 5, Bahar 2018, s. 9–22.

bin kişinin göç ettiği tespit edilmiş ve deprem hadisesinden sonra kentten göç etme oranının %200'ün üzerinde arttığı tespit edilmiştir. ²⁴

Doğal afet olarak sayılmasa da 1986 yılında Sovyetler Birliği bünyesindeki Çernobil'de yaşanan nükleer facianın sonuçları da çevresel kaynaklı sebeplere örnek verilebilmektedir. 1986 yılında bugünkü Ukrayna topraklarında bulunan Çernobil nükleer tesisinde meydana gelen kaza sonucunda, radyasyondan etkilenen 30 kilometre kare çapındaki alanda yaşayan 135 bin kişi yaşanan afet sebebi ile göç etmek durumunda kalmıştır. ²⁵

1.3.2. Siyasal Sebepler

Toplumsal bir varlık olan insanoğlu, var olduğu günden bu yana bir arada yaşama arzusu içerisinde. Toplumlara bir arada tutmak, düzen ve otoriteyi korumak amacıyla da siyasi aktörler devreye girmiştir. Siyasi otoriteler, toplumun kuralların bütününe uyması hususunda toplumu denetlemekte ve aynı zamanda birtakım kurallar ortaya koymaktadır.

Toplumsal düzeni korumak ve kollamakla yükümlü olan siyasi otoritenin ise tarih boyunca her zaman karşısında yaptıklarını eleştiren bir muhalefet olmuştur. Bu muhalefet, demokratik siyasi parti olarak ortaya çıkabileceği gibi demokratik olmayan ülkelerde de çeşitli dernek – vakıf veya sivil toplum örgütleri olarak da mevcut otoriteye eleştiriler getirebilmektedir. Siyasi iktidar ile muhalefetin arasındaki bu mücadele ya da ayrım; din, mezhep, kültür, ırk, dil, renk, ekonomik görüş, çevre, insan hakları, yaşayış biçimi gibi çeşitli sebeplerden kaynaklanabilmektedir.

Siyasi otorite ve muhalefet arasında yaşanan bu ayrım neticesinde, siyasi otorite; muhalif düşünen topluma karşı başarılı olmadığı zamanlarda siyasi göç

²⁴ CNN Türk Haber Sitesi, <https://www.cnnturk.com/haber/turkiye/2011-depremi-van-nufusunu-azaltti> (Çevrimiçi), (Erişim Tarihi: 30.04.2019)

²⁵ CNN Türk Haber Sitesi, <https://www.cnnturk.com/turkiye/chernobil-faciayi-neydi-turkiyeyi-nasil-etkilemistir?page=6>, (Çevrimiçi), (Erişim Tarihi: 30.04.2019)

karşımıza çıkan etmenlerden biri olarak dikkat çekmektedir. Tarihsel süreç içerisinde siyasi göçler; dini, mezhepsel, ırk, renk ve dil sebebi ile sıklıkla yaşanmış olup; toplumun en çok dikkatini çeken göç çeşitlerinden biri olmuştur.

Siyasal göç içerisinde mübadele başlığını da incelemek doğru olacaktır. Bu kapsamda akit devletlerin arasında belirlenen çerçevede bireyler belirli bir ülkeden çoğunlukla ırk nedeniyle göç etmektedir. Bu kapsamda örnek vermek gerekirse, Kıbrıslı Türklerin Anadolu'ya yaptıkları göç ve Lozan Antlaşması'nın²⁶ 21. Maddesi örnek verilebilir, bu kapsamda 1923'ten 1938'e kadar göç devam etmiştir.²⁷

2. Dünya Savaşının hemen öncesinde Adolf Hitler'in bazı bilim insanlarını Nasyonal Sosyalizm rejiminin düşmanı olarak ilan etmesi ve hemen ardından Almanya'yı terk etmek zorunda kalan Albert Einstein gibi bilim insanlarının, savaş sırasında ve sonrasında Yahudi olmaları gerekçesiyle, Avrupa Kıtasından göç eden Yahudilerin gerçekleştirmiş olduğu göçler, din temelli siyasi göçe örnek olarak verilebilmektedir.²⁸ Bununla birlikte 2011 yılında başlayan ve gün geçtikçe siyasi, sosyolojik ve ekonomik olarak etkisini hızla artıran Suriye iç savaşında sayıları 13 milyonu aşan insanların göç hareketi ise siyasi göçün yakın tarihimizdeki en somut örneklerinden bir tanesidir.²⁹ Suriye'de 2011 yılında başlayan kriz sonrası yaşanan göç hareketinin temelinde siyasal problemler yatmaktadır. Mevcut yönetim ile muhalefet arasında başlayan tartışmalar Arap baharının da etkisiyle Suriye'de bir savaş ortamı oluşmasına sebep olmuştur. Bugüne kadar dünyanın gördüğü en büyük uluslararası göç olayı Suriye'deki iç savaş sonrası yaşanmıştır.

²⁶ Türk Tarih Kurumu Web Sitesi, (Çevrimiçi), <http://www.ttk.gov.tr/wp-content/uploads/2016/11/3-Lozan13-357.pdf>, (Erişim Tarihi: 03.05.2019)

²⁷ Zafer Çakmak, "Kıbrıs'tan Anadolu'ya Türk Göçü (1878-1938)", **Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, C. 14, S. 36, 208, s. 201-223, s. 210.

²⁸ NellyBarokas, **Albert Einstein'ın Göç Belgesi Ortaya Çıktı**, Şalom Gazetesi Haber Sitesi, (Çevrimiçi), <http://www.salom.com.tr/arsiv/haber-78526-albert-einsteinin-goc-belgesi-ortaya-cikti.html>, (Erişim Tarihi: 05.05.2019)

²⁹ Muhammed Shekh Yusuf, Afra Aksoy, **Suriye'nin Göç Bilançosu: 13 Milyon Mülteci ve Sığınmacı**, (Çevrimiçi), <https://www.aa.com.tr/tr/dunya-suriyenin-goc-bilancosu-13-milyon-multeci-ve-siginmaci/594747> (Erişim Tarihi: 20.05.2019).

Yapılan açıklamalar ve verilen örneklerden sonra göçün sebepleri içerisinde en fazla insanların mutlak mesken veya ikametgâhlarını değiştirmelerine sebep olan sebebin siyasi olduğu söylemek yanlış olmayacaktır.

1.3.3. Ekonomik Sebepler

Göçün sebepleri içerisinde 18. Yüzyıldan sonra etkisini hızla hissettiren göçlerin başında ise ekonomik sebepler neticesinde gerçekleştirilen göç gelmektedir. Çevresel faktörler ve siyasi faktörler sebebiyle gerçekleştirilen göçten ayrı olarak ekonomik göç; çoğunlukla bir zorunluluk sebebiyle gerçekleştirilmemekte, kişi ya da grupların refah düzeylerini artırmak amacıyla gerçekleştirilmektedir.³⁰

Özellikle sanayi devriminden sonra sermaye hareketlerinin Batı Avrupa ve ABD gibi ülkelerde yoğunlaşmasıyla birlikte ekonomik sebeplerle gerçekleştirilen göçler de büyük çoğunlukla bu ülkelere gerçekleştirilmektedir. “Beyin Göçü” olarak da tabir edilen kendini geliştirmek ya da kendini geliştirdiği halde hak ettiği refah düzeyine erişemediğini düşünen kitlelerin gerçekleştirdiği göç, ekonomik sebeplerle gerçekleştirilen göçtür. Bunun yanında Avrupalı ülkelerin 1960’lı yıllarda etkisini hızla hissettiren nüfus azlığı ve işgücü talebindeki yetersizlik sebebiyle aldıkları göç; ekonomik sebeplerle gerçekleştirilen göçe verilebilecek en açık örneklerden biridir.³¹ Özellikle Almanya’nın işgücündeki yetersiz nüfusu sebebiyle 1963 yılında 700 bin kişi Almanya’ya ekonomik sebeplerle göç etmiş; bu sayı 1973 yılında ise 4 milyona ulaşmıştır.

Çalışmamızın bir sonraki kısmında temel göç kuramlarına değinilecek tarihsel süreç içerisinde kuramların oluşum aşamaları incelenecektir.

³⁰ Ekici, Tuncel, **a.g.e.**, s. 67 – 86

³¹ Enver Günay, Dilek Atılgan, Emine Serin, “**Dünyada ve Türkiye’de Göç Yönetimi**”, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, C. 7, S. 2, 2017, s.37-60.

1.4. Kuramsal Çerçeve de Göç

Göç teorileri, genellikle yer değiştirme ve göç için harekete geçen kişilerin karar verme süreçleriyle alakalı olarak ortaya çıkmıştır. Teorilerin büyük kısmı bireylerin göç olgusuyla alakalı karar verme süreçleri, tercihleri ve hissettikleri kısıtlamalarla alakalıdır.³² Modern göç teorilerine geçmeden önce erken dönem göç teorilerine de kısaca değinmek gerekir.

1.4.1. Erken Dönem Göç Teorileri

Göç teorileriyle alakalı ilk kuramsal çalışmayı Alman -İngiliz asıllı coğrafyacı ve harita uzmanı olan George Ravenstein yapmıştır. 1885 ve 1889'da Londra'da, Royal Statistical Society'ye 'Göç Yasaları' isimli iki adet makale yazmıştır. Bu çalışmalarını yaparken de İngiltere'de yapılan nüfus sayımlarından yola çıkmıştır.³³ Çalışmasının asıl amacı William Farr'ın göç teorileri ile alakalı genel geçer kuralların ortaya koyulamayacağı fikridir. Yaptığı çalışma sonucu temelde 7 tane göç kanunu belirtmiştir. Ravenstein'in bu çalışması büyük ses getirmiştir. İlk kez bir bilim insanı göç ile alakalı şaşmaz yasalar olduğunu savunmuştur. Bu sebepten dolayı Ravenstein'in bu çalışması, bundan sonraki dönemlerde göçle ilgili yapılan birçok çalışmaya referans olmuştur.

Ravenstein'in oluşturduğu göç kuramında sanayi devrimi ile toplumlarda başlayan değişim ve dönüşümler incelenmiştir. Özellikle sanayileşmenin hızla yaygınlaşmasıyla birlikte iş olanakları da yaygınlaşmış, göç hareketleri Avrupa ve Kuzey Amerika'ya yönelmiştir. "*The Laws of Migration*" başlığıyla yayınladığı çalışmasındaki bahsettiğı 7 kanun şu şekilde sıralanabilir.³⁴

³² E. Deniz Ela Özcan, "Çağdaş Göç Teorileri Üzerine Bir Değerlendirme", İş ve Hayat, 2007, s.187.

³³ Abadan-Unat, a.g.e., s.52

³⁴ E.G. Ravenstein, "The Laws of Migration", Journal of the Royal Statistical Society of London, Vol.48, No.2, s.198-199.

1. Göçmenlerin büyük bir kısmı daha çok kısa mesafedeki yerlere göç ederler. Bu kısa mesafe yapılan göçler bir tür göç dalgalanmasına sebep olur. Göç dalgalanmaları çoğunlukla sanayisi ve endüstrisi gelişmiş merkezlere doğrudur. Göç alan yerdeki yerli insanların sayısı ve iş fırsatları arasındaki oran göçün olayının yapısını belirler.³⁵
2. Ekonomik gelişmelerin hız kazandığı bir kente, komşu kentlerden göç akımı başlar. Kırıldan kente doğru gerçekleşen bu göç hareketi sonrası, boşalan kırsal yerlere de daha uzak kentlerden insanlar yerleşir. Bu durum bu şekilde basamak devam eder. Sonuç olarak göç ülke geneline yayılan tüm ülkeyi etkileyen bir olgu haline gelir.³⁶
3. Göç olgusunda yayılma ve yutma süreci iç içe geçmiştir ve bu yayılma ve yutma süreci ortak bir amaca sahiptir. Göç etmek amaç değildir. Asıl amaç; daha iyi ekonomik standartlara sahip olmak, yaşam kalitesini yükseltmek için göç edilen yerin imkânlarından faydalanmaktır.³⁷
4. Göç olayı Ravenstein'ın değimiyle zincirleme olarak ilerler, ona göre her göç dalgası bir diğerini tetikler niteliktedir. Burada vurgulanmak istenen şey göç alan yer aynı zamanda göç veren konumundadır.
5. Ravenstein bu kanununda doğrudan göç kavramını açıklamıştır. Daha önceki kanunlarında basamaklı ve aşamalı göçten bahsediyorken burada uzun mesafeli göçlerin endüstrinin ve ekonominin çok gelişmiş olduğu bölgelere yapıldığını iddia eder.
6. Kırsal yerlerde yaşayan insanlarda göç etme arzusu kentlerde yaşamını sürdürenlere oranla daha fazladır. Kentte yaşayan ve kendini yaşadığı yerin hamisi olarak gören insanlar göç etme eğilimine sahip değillerdir. Yani kırdan- kente göç oranı kentten-kente göç oranından daha fazladır.³⁸
7. Son olarak, Ravenstein kadınların erkeklerden daha fazla göçe eğilimli olduklarını savunur. Kadınların evi olan yeri daha fazla sahiplendikleri şeklindeki geleneksel anlayışı reddeder.³⁹

³⁵ Savaş Çağlayan, “Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi”, Muğla Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Muğla, Sayı 17, 2006, s.69.

³⁶ Yalçın, a.g.e., s.23.

³⁷ Çağlayan, a.g.e., s.70.

³⁸ Yalçın, a.g.e., s.25.

³⁹ Ravenstein, a.g.e., s.196.

İlk göç teorisyenleri teorilerini dizayn ederken çoğunlukla insanların kısa mesafeli göçü tercih ettiği ön kabulüyle yola çıkmaktaydılar. İlk kez, Samuel A. Stouffer meseleye fırsatlar açısından yaklaşarak, matematiksel veriler ışığında bir teori geliştirmiştir. Yazdığı “*Intervenning Opportunities: A Theory Related Mobility and Distance*” adlı makalesinde teorilerdeki mesafe-göç ile alakalı açıklamaların yetersiz olduğunu savunmuş ve matematiksel veriler ışığında kendi teorisini oluşturmuştur.⁴⁰ Daha önce sıkça vurgulanan itme- çekme teorilerine mesafe kavramını dâhil etmedikçe yapılan araştırma ve analizlerin sonuç güvenilir sonuçlar vermeyeceğine inanır. “Kesişen Fırsatlar Teorisi” olarak adlandırdığı teorisine göre Stouffer, gidilen mesafeyle fırsatlar arasında doğru orantılı bir ilişki, kesişen fırsatlarla ise ters bir orantının olduğunu savunur. Ona göre göç ile mesafeler arasında değil göç ile fırsatlar arasında yoğun bir ilişki vardır.⁴¹

Erken dönem göç teorilerinin en önemlilerinden biri de Everett Lee’ye ait olan itme-çekme kuramıdır. “*A Theory Of Migration*” ismiyle 1966 yılında yayınladığı makalesinde, Ravenstein’in yaptığı çalışmaların üzerinden uzun zaman geçtiğini ve hala göçün genel eğilimleriyle alakalı sadece demografik bulgular ortaya koyulabildiğini yapılan çalışmaların bundan öteye gitmediğini savunmuştur.⁴² Lee, göç sürecinin içerisinde bir çıkış ve bir varış noktası olduğunu söyler ve göçün bu çıkış-varış noktaları temelinde incelenmesi gerektiğini savunur.⁴³ Analizini yaparken ilk olarak itme ve çekme ile alakalı pozitif, negatif ve tarafsız bileşenleri belirlemiş ve bunları dört temel faktöre dayandırmıştır. Bunlar;

- Göçe başlanan yer (çıkış yeri) ile alakalı faktörler
- Varılması amaçlanan yer (varış yeri) ile alakalı faktörler
- Göç esnasında önüne çıkan engeller
- Kişisel faktörler.⁴⁴

⁴⁰Samuel A. Stouffer, “*Intervenning Opportunities: A Theory Related Mobility and Distance*”, *American Sociological Review*, Aralık 1940, s.845.

⁴¹Stouffer, a.g.e., s.846.

⁴² Çağlayan, a.g.e., s.72.

⁴³Everett S. Lee, “*A Theory of Migration*”, *Demography*, Population Association of America, Vol.3, No.1, 1966, s.47-57, s.48.

⁴⁴ Lee, a.g.e., s. 50.

Lee, göçe etki eden faktörleri pozitif, negatif ve tarafsız olmak üzere 3'e ayırır. Göç edecek kişinin, çıkış yapacağı yerde kalmasını sağlayan sebepleri pozitif (+), onu göç etmeye iten sebepleri negatif (-) ve göç etme karar sürecinde herhangi bir etkisi olmayan sebepleri de tarafsız olarak nitelendirir. Göç etme eğilimindeki farklı bireyler bu pozitif ve negatif faktörlerden zaman zaman aynı şekilde etkilenir. Bunun yanı sıra farklı bireyler zaman zaman bu faktörlerden, farklı şekiller de de etkilenebilir. Örnek olarak eğitim imkânları açısından zengin olan bir varış noktası, çocuğu olan aileler için cazip bir durum iken çocuksuz aileler için bu etken önem arz etmez. Lee, göçmen ve göç potansiyeline sahip bireyler için göç konusunda pozitif, negatif ve tarafsız faktörlerin genel bir şablonunun çizilemeyeceğini fakat bazı genel eğilimlerin belirlenebileceğini savunur.

İtme çekme teorileri ile ilgilenen bir diğer göç teorisini de William Petersen'dir. Göç olgusunun sadece itme çekme temelli faktörlerine bağlı olmadığını, bireysel ve sosyal boyutunun da son derece önemli olduğunu vurgulamaktadır. Yaptığı çalışmaların asıl amacı itme-çekme faktörlerinin arka planındaki sebepleri bulmaktır.⁴⁵Petersen, itme- çekme faktörleri sonucunda 5 farklı göç tipinin oluştuğunu söyler bunları şöyle sıralayabiliriz.⁴⁶

- 1. İlkel Göçler:** Çevrenin ve ekolojik sistemlerin itmesi etkisiyle ortaya çıkan göç tipidir. İlkel dönemde göçebe toplulukların göç hareketlerini bu sınıflandırmanın içinde değerlendirmiştir. Fakat asıl odaklandığı kuraklık, kötü hava koşulları, birtakım fiziki zorluklar ve çevresel diğer olayların itme etkisi sonucu yaşanan göç hareketleridir.
- 2. Zorunlu Göç:** Petersen göç sürecinde olan bireylerin sosyal durumlarını ayırt edici özellik olarak belirlemiştir. Bireyin iradesi dışında zorla göç etmesi ya da ettirilmesini zorunlu göç olarak adlandırır. Nazi Almanya'sında Yahudilerin göçe zorlanması, zorunlu göçe örnek gösterilebilir.
- 3. Yönlendirilebilen Göç:** Göç sürecinde, bireylerin göç davranışına karar verebilecek veya karara etki edebilecek durumda olmasını yönlendirilebilen

⁴⁵ Çağlayan, a.g.e., s. 75.

⁴⁶ William Petersen, "A General Typology of Migration", American Sociological Review, Vol: 23., No:3., 1958, s. 256-266, s. 259.

göç olarak tanımlanır. Petersen, Nazi Almanya'sında ilk süreçte insanların göç etmeye özendirilmesini fakat zorlama yapılmadan göç etmelerini sağlamak için yapılan çalışmaları bu göç tipine örnek verir.

4. **Serbest Göç:** Serbest göç, göç etme kararının tamamen bireyin kendisinde olması durumudur. Genellikle insanlar daha iyi iş imkânları ve daha rahat bir hayat için tamamen bireysel istekleriyle göç ederler. Buna en iyi örnek, çalışmak için farklı bir kente ya da farklı bir ülkeye gitmektir.⁴⁷
5. **Kitlesel Göç:** Kitlesel göç kısaca, ulaşım araçları ve teknolojiye yaşanan olumlu değişiklikler sonrası yüksek sayıda insanın bir bölgeden başka bir yere göç etmesi olarak tanımlanmaktadır. Petersen bu göç tipinin serbest göç ile yakından alakalı olduğunu savunur. Serbest olarak göç eden kişiler gittikleri ekonomik fırsatları ve iyi yaşam şartlarını göç ettikleri yerde yaşayan insanlara anlatarak zincirleme bir göç hareketi başlatırlar.⁴⁸

1.4.2. Neoklasik Ekonomi Kuramı

Neoklasik ekonomi kuramına göre uluslararası göç; işgücü piyasalarındaki arz ve talebin oluşturduğu dengesizlik ile ücret farklılıklarının sonucu olarak ortaya çıkmakta ve özellikle gelişmiş ülkelerde dikkat çekmektedir. Bu kurama göre, bu adaletsiz yönetim sisteminin bir sonucu olarak gelişmiş ekonomilerle gelişmemiş ekonomiler arasında farklılaşmalar görülmektedir.⁴⁹ Bu farklılıkların bir sonucu olarak gelişmemiş ekonomilerden gelişmiş ekonomilere doğru bireysel veya toplumsal olarak göç hareketleri başlamaktadır. Neoklasik ekonomik teoriye göre; göç etmenin en önemli sebebi bireyseldir. Düşük ücretle çalışılan yerlerden, yüksek ücret kazanılabilecek yerlere doğru bir hareketlenme söz konusudur.⁵⁰

Neoklasik ekonomi kuramı, neoklasik iktisat teorisi üzerine çalışılarak geliştirilmiş olmakla birlikte; mikro ve makro olarak incelenebilmektedir. Kuram

⁴⁷ Adıgüzel, a.g.e., s. 28.

⁴⁸ Adıgüzel, a.g.e., s. 28.

⁴⁹ Nermin Abadan Unat, **Bitmeyen Göç Konuk İşçilikten Ulus-ötesi Yurttaşlığa**, 3. bs., İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2017, s. 53.

⁵⁰ Castles, a.g.e., s.272.

makro olarak incelendiğinde, göçün sebebi olarak işgücündeki arz talep dengesizliğinin nedeninin coğrafi farklılıklar olduğu, işgücü arzı fazla olan ülkelerde ücretin fazla olduğu, işgücü arzı sınırlı olan ülkelerde ise yüksek ücretler ödendiği gözlemlenmektedir. Coğrafyası farklı olan bölgeler arasında gözlemlenen ücretlerdeki dengesizlik sebebiyle bir göç hareketi başlamakta; düşük ücrete sahip olan ülkelerin vatandaşları, yüksek ücret ödeyen ülkelere doğru göç hareketi başlatmaktadır, böylelikle göç hareketi devam ettikçe düşük ücret ödeyen ülke ile yüksek ücret ödeyen ülke arasındaki ücretlerde dengelenme ortaya çıkmaktadır.

Neoklasik ekonomi kuramının mikro olarak incelenmesi ise, göçü bireysel olarak incelemektedir. Mikro olarak incelenen neoklasik ekonomi kuramına göre; insanların göç etme sebepleri net kazanç elde etmektir ve göç etmeye karar verdikleri andan itibaren en fazla nerede gelir elde edebileceklerini düşünüyorlarsa oraya göç etmeleridir. Bu kurama göre insanlar göç etmeden önce, bulundukları bölge ile göç edecekleri bölgenin detaylı bir analizini ortaya çıkararak elde edecekleri faydaya göre göç edip etmeme kararı almaktadır.

1.4.3. İkiye Bölünmüş Emek Piyasası Kuramı

İkiye bölünmüş emek piyasası kuramına göre göç hareketleri, göç edilen ülkedeki işsizlik ya da düşük ücretlerden dolayı kaynaklanmamaktadır. Göç edilen ülkelerin işgücü gereksiniminden kaynaklanmaktadır. Bu kurama göre, uluslararası göç hareketleri gelişmiş, sanayi toplumlarının işgücü ihtiyacı sebebiyle meydana gelir.⁵¹

Bu kurama göre dört temel özellikten dolayı göç edilen ülkede, sürekli ucuz işgücü ihtiyacı bulunmaktadır. Bunlardan ilki kronikleşen enflasyondur. İşgücü ücretleri sadece işi değil, insanların refah seviyesini de yansıtmaktadır. İşveren de altındaki hiyerarşiyi bozmamak için ücretleri sürekli düşük tutmaktadır. Bu sebepten dolayı işveren çözümü net olarak dışarıdan göç alarak çözebilmektedir. Bu kurama göre; göç faaliyetinin ikinci özelliği çalışma arzusunda yatmaktadır. İnsanların

⁵¹ Abadan Unat, **a.g.e.**, s. 57.

çalışma sebebi sadece gelir elde etmek değil; bunun yanında itibar elde etme amacı vardır. Göç faaliyetinde bulunan kişi, daha fazla gelir elde etme amacıyla göç ettiği için, göç faaliyeti sonucunda rasyonel olan daha fazla kazanç elde etmesidir. Bu sebepten dolayı göç faaliyetlerinde itibarın artma ihtimali de bulunmaktadır. Göç sürecinin üçüncü özelliği ise, işgücü arzının sınırsız kabul edilmesinden kaynaklanmaktadır. Örneğin ABD'nin özellikle birinci dünya savaşından sonra Meksika, İngiltere veya Avrupa'nın diğer ülkelerinden ihtiyaç duydukça aldığı göç buna örnek teşkil edebilmektedir. İkiye bölünmüş emek piyasası kuramının son özelliği ise uluslararası göç akımı tükenmez ve sürekli devam eden bir şekilde olduğu öngörülmektedir. Dolayısıyla sermaye yoğun sektörlerdeki çalışanlar vasıflı işlerde çalışmakta, emek yoğun sektörlerdeki işçiler ise vasıfsız – daha niteliksiz işler gerçekleştirmektedir. İşgücü piyasası içerisindeki bu ikiye bölünmüş olan durum ise bölünmüş işgücü piyasası kuramını oluşturmaktadır.⁵²

1.4.4. İlişkiler Ağı (Network) Kuramı

Network Kuramı olarak da ifade edilen ilişkiler ağı kuramı, göç eden bireylerin kaynak ülke ve hedef ülkede kurmuş oldukları sosyal ağlara dayanarak oluşturulmuş bir kuram olup; bu ağların vesilesiyle meydana gelen göç hareketlerini ifade etmektedir.

İlişkiler ağı kuramı genel hatları itibariyle hedef ülkeye ilk göç hareketini başlatan göçmenlerin oluşturmuş oldukları ağ sistemini inceler. Bu kapsamda öncü göçmenlerin daha önce yapmış oldukları göç ile birlikte kurdukları ağ sistemi, daha sonra göç edecek bireylere rehber niteliği taşımaktadır. Kurulan bu sistem ile birlikte göç hareketinin zamanla profesyonelleştiğini ve zincirleme göçleri beraberinde getirdiği gözlemlenmektedir. Aynı zamanda ilişkiler ağı kuramına göre oluşturulmuş olan ve sürekli denenerek daha profesyonel bir hal alan göç faaliyeti, oluşturulan bu ağ sistemi ile birlikte daha az maliyetli ve daha az risklidir.⁵³

⁵² Abadan Unat, **a.g.e.**, s.59-61.

⁵³ Adıgüzel, **a.g.e.**, s. 30-34

1.4.5. Merkez- Çevre Kuramı

Merkez Çevre Kuramı, Samir Amin, AndreGunder Frank gibi düşünürler tarafından geliştirilen ve bağımlılık okulu düşünürleri tarafından çalışıldığından dolayı bazı kaynaklarda “Bağımlılık Okulu Kuramı” olarak da ifade edilen bir kuramdır. Bu kurama göre göç her zaman gelişmemiş, 3. Dünya ülkelerinden gelişmiş refah düzeyi yüksek ülkelere doğru gerçekleşmektedir. Bu sistem günümüz dünyasında böyle olduğu gibi, yüzyıllar önce de benzer sebeplere dayanmaktadır. Dolayısıyla göç olgusu, her zaman gelişmemiş ülkelerin aleyhine gerçekleşmektedir. Çünkü merkez çevre kuramına göre göç ülkelerin modernleşmesini ve refah artışını engelleyen bir olgudur.

Az gelişmiş ülkeler, sahip oldukları insan kaynağını göç ile kaybetmekte ve ülkelerinin refah seviyesini artıramamaktayken; gelişmiş ülkeler ise sürekli aldıkları göç ile işgücünde bir dinamizm yakalamaktadır. Bu da az gelişmiş ülkelerin gelişimini engellerken; gelişmiş ülkelerin ekonomilerine pozitif etki etmektedir. Merkez çevre kuramına göre bahse konu gelişmemiş ülkeler çevre olarak ifade edilirken, gelişmiş-refah düzeyi Yüksek ülkeler ise merkez olarak ifade edilmektedir.

1.4.6. Dengeli Büyüme Kuramı

Dengeli büyüme kuramı, modernleşme kuramı olarak da anılmaktadır. Bu kurama göre gelişmiş ülkeler ile gelişmemiş ülkeler arasında gerçekleşen göç hareketi ile bir denge sağlanmaktadır. Göç edilen kapitalist hedef ülke, göç edilen kaynak ülkenin modernleşmesine; gerçekleştirilen bu göç hareketiyle destek sağlamakta ve denge oluşturmaktadır.

Dengeli büyüme kuramına göre göç hareketi, kaybedenin olmadığı ve her tarafın kazançlı çıktığı bir süreçtir. Bu kurama göre kısa süreli göç ile hedef ülkeden ekonomik, kültürel ve sosyal olarak birikim sağlayan göçmenler; daha sonra kendi

ülkelerine (kaynak ülke) geri dönerek elde ettikleri nitelikleri yansıtmaktadırlar. Böylelikle göç faaliyetinde bulunan birey, kendi ülkesine dönünce; ülkesinin refah artışına destek sağlamaktadır.

Dengeli büyüme modeli, göç eden bireyin tekrar kendi ülkesine (kaynak ülkeye) dönmeme durumuna ise döviz kazandırıcı güç olarak yaklaşmaktadır. Dengeli büyüme modeline göre göç eden birey kendi ülkesine dönmese dahi, hedef ülkeden kaynak ülkeye döviz gönderecek ve dış ticaret açığının azaltılmasına destek olacaktır. Dolayısıyla göç eden kişi kendi ülkesine dönmese dahi ülkesinin refah artışını sağlamakta önemli bir rol oynamaktadır.⁵⁴

1.4.7. Göç Sistemleri Kuramı

Göç sistemleri kuramına göre birden fazla ülke, karşılıklı göçmenlerini değiştirmek üzere bir sistem kurmaktadır. Siyasi ve ekonomik temeli bulunan bu kurama göre; hedef ve kaynak ülkelerin arasındaki bu sistemin işlerliğinin olabilmesi için; iki ülkenin komşu olmasına gerek duyulmamaktadır.

Bu kurama göre aralarında karşılıklı göç ilişkisi bulunan ülkelerin ilişkileri göç hareketlerinin de öncesine dayanmakla birlikte; daha çok ticari, politik, kültürel göçleri ifade etmektedir. Göç sistemi kuramına göre hedef ülke ve kaynak ülke içerisindeki etkileşim çok kuvvetlidir. Bu kurama göre, karşılıklı göç ilişkisi tek başına hareket edilen bir unsur değil; bir süreci kapsamaktadır. Göç sistemi kuramına göre muhakkak göç öncesinden hedef ve kaynak ülke arasında kuvvetli bir ilişki bulunmaktadır.⁵⁵

1.4.8. Yeni Ekonomi Kuramı

⁵⁴Özyakışır, a.g.e.,s. 51–52.

⁵⁵ Adıgüzel, a.g.e., s. 34.

Yeni ekonomi kuramı diğer kuramlardan ayrı olarak göç olgusuna bireysel – kolektif ayrımına göre bakmaktadır. Bu kurama göre göç kararı bireylerin tek başına vermiş oldukları bir karar değildir. İnsanlar, ailesi, komşuları gibi yakınları ile birlikte göç kararı almakta ve bu kararı kolektif bir şekilde uygulamaktadır.

Yeni ekonomi kuramına göre gelişmemiş ekonomilerdeki ailelerin göç etmelerindeki amaç; temel geçinme şartlarını sağlayabilme düşüncesine ilaveten refah düzeyini artırmak, birikim yapmak ve rahat bir hayat sürmektir. Bu sebepten dolayı göç; bireysel olarak gerçekleştirilmekten ziyade ailece gerçekleştirilmektedir. Yeni ekonomi kuramı, ailenin tamamının veya bir bölümünün göç etmesi ile birlikte hedef ülkede çalışmaya başlayan aile bireylerinin aile gelirini artırmalarını öngörmektedir.⁵⁶

1.5. Temel Göç Kavramları

Çalışmanın bu bölümünde, göçe ilişkin olarak kabul edebileceğimiz ancak her biri içerikleri itibarıyla birbirinden farklı ve çoğunun üzerinde ortak bir tanım kabul edilmemiş kavramlar tanımlanmaya çalışılacaktır. Kavramların bir kısmının üzerinde evrensel kabul edilmiş bir tanım olmayışı bir kısmının ise hukuki bir tanımının olması nedeniyle bu kavramları tanımlanmaya çalışılırken kaynak olarak uluslararası ve ulusal mevzuat tercih edilecektir. Çalışmanın ikinci bölümü olan mevzuat kısmında aşağıda tanımı verilen kavramlarla alakalı detaylı bilgi verilecektir. Tanımlanacak olan kavramlar şu şekildedir; göçmen, mülteci, şartlı mülteci, ikincil koruma, sığınmacı, vatansız, coğrafi sınırlama.

1.5.1. Göçmen

Göçün asıl unsuru veya asıl sorunu diyebileceğimiz birey, varoluşundan bu yana hareketlilik halindedir. Bu hareketlilik sınır kavramının tam olarak belirlenebilir

⁵⁶ Fuat Güllüoğlu, “Göç Olgusunun Ekonomi Politikası ve Uluslararası Göç Kuramları Üzerine Bir Değerlendirme”, *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 4, C. 2, 2012, s. 53-85, s. 57.

olmadığı yıllara kadar geçmişe uzanarak, o zamanlarda dahi birazdan tartışacağımız kavramların karşılaştığı dönemler olması, kavramların önemini ortaya koymaktadır.⁵⁷ Bu hareketlilik çeşitli nedenlerle olmakta ve nedenlere göre ise farklı isimlerle anılmaktadır. Bu noktada genel olarak kabul görmüş bir tanımı olmayan göçmen kavramı, uluslararası arenada hukuki bir tanımı bulunmamakla birlikte 1990 yılında, BM tarafından düzenlenen “Tüm Göçmen İşçilerin ve Aile Fertlerinin Haklarının Korunmasına Dair Uluslararası Sözleşme” de ‘göçmen işçi’ terimi tanımlanmıştır. Bu sözleşmeye göre göçmen işçi, vatandaşlık bağı ile bağlı olmadığı bir devlette ücret ödenen bir faaliyette çalıştırılacak, çalıştırılmakta olan veya çalıştırılmış olan bir kişidir.⁵⁸ Bu tanım göçmen kavramına dair yapılan ilk tanımlamalardan biridir. Türk Dil Kurumu ise göçmeni, “Kendi ülkesinden ayrılarak yerleşmek için başka ülkeye giden (kimse, aile veya topluluk), muhacir” şeklinde tanımlamaktadır.⁵⁹ Verilen örneklerde görüleceği üzere göçmenlikle ilgili uluslararası hukuki anlamda kabul edebileceğimiz tanım olmamak üzere, göçmen işçi kavramı karşımıza çıkmaktadır. Bu noktada belirtmeliyiz ki göçmen kavramı, uluslararası kuruluşlar ve medya tarafından her ne kadar mülteci kavramını da kapsayan bir kavram olarak kullanılsa da sosyal ve maddi şartlarını iyileştirme amacıyla yer değiştiren kişiyi tanımlar. Refah düzeyindeki artış olarak açıklayabileceğimiz bu amacın ön plana çıktığını söylemeliyiz. Bu bakımdan göçmen tanımı, gönüllü olup olmaması, göçün düzenli veya düzensiz yapılmasına bakılmaksızın yabancı ülkede bir seneden fazla ikamet eden birey olarak tanımlanabilir.⁶⁰

1.5.2. Mülteci

⁵⁷ Nasıh Sarp Özgüven, Beyza Özturanlı, ‘Uluslararası Mülteci Hukuku ve Türkiye’, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, S. 62, C. 4, 2013, s. 1007-1061, s. 1010.

⁵⁸ Tüm Göçmen İşçilerin ve Ailelerinin Haklarının Korunmasına Yönelik Uluslararası Sözleşme, (Çevrimiçi), http://www.uhdigm.adalet.gov.tr/sozlesmeler/coktarafli-soz/bm/bm_50.pdf (Erişim Tarihi: 01.06.2019)

⁵⁹ Türk Dil Kurumu Web Sitesi: Türk Dil Kurumu Online Sözlük, <http://sozluk.gov.tr/>, (Erişim: 05.06.2019).

⁶⁰ Adıgüzel, **a.g.e.**, s. 4.

Uluslararası hukuk belgelerinde yapılan mülteci tanımıyla Türkiye'nin ulusalmevzuatında yaptığı mülteci tanımı farklıdır. Bu farkın sebebi aşağıda daha detaylı olarak açıklayacağımız 1951 tarihli Mültecilerin Statüsüne İlişkin Cenevre Sözleşmesi'ne koyduğumuz coğrafi çekinceciir.

1951 tarihli Mültecilerin Statüsüne İlişkin Cenevre Sözleşmesi'nde mülteci tanımı *“Meydana gelen olaylar sonucunda ve ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen birey”* olarak yapılmaktadır.

2013 yılında Türkiye’de çıkarılan Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) ise mülteciyi; *“Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında mülteci statüsü verilir.”*⁶¹ Şeklinde tanımlamaktadır.

1.5.3. Şartlı Mülteci

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, mülteci tanımına ek olarak Şartlı Mülteci kavramından m. 62/1’de bahsetmektedir. Madde şu şekilde düzenlenmiştir:

⁶¹İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Web Sitesi, (Çevrimiçi) <https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/Kanunlar/YUKK/YUKK-TURKCE.pdf>, Md.61., (Erişim Tarihi: 20.06.2019)

‘Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında şartlı mülteci statüsü verilir. Üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar, şartlı mültecinin Türkiye’de kalmasına izin verilir.’⁶² Bu kavram aslında uluslararası hukukta bulunmayan sadece Türk hukukunda tanımlanmış bir kavramdır. 1951 Mültecilerin Statüsünü Belirlemeye İlişkin Cenevre Sözleşmesi’ne koyduğumuz coğrafi çekince sebebiyle mülteci statüsü alma hakkı bulunmayan Avrupa Konseyi ülkeleri dışından Türkiye’ye gelen kişilere verilebilen bir statü türüdür.

1.5.4. İkincil Koruma

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu üçüncü bir statü daha oluşturmuştur ve yukarıda sayılan mülteci ve şartlı mülteci statüsüne girmeyen kişileri belirli şartlarda bu statüye tabi tutmuştur. YUKK m.63 şu şekilde düzenlenmiştir: *‘Mülteci veya şartlı mülteci olarak nitelendirilemeyen, ancak menşe ülkesine veya ikamet ülkesine geri gönderildiği takdirde;*

a) Ölüm cezasına mahkûm olacak veya ölüm cezası infaz edilecek,
b) İşkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacak,

c) Uluslararası veya ülke genelindeki silahlı çatışma durumlarında, ayrım gözetmeyen şiddet hareketleri nedeniyle şahsına yönelik ciddi tehditle karşılaşacak,

Olması nedeniyle menşe ülkesinin veya ikamet ülkesinin korumasından yararlanamayan veya söz konusu tehdit nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya da vatansız kişiye, statü belirleme işlemleri sonrasında ikincil koruma statüsü

⁶² İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Web Sitesi, (Çevrimiçi) <https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/Kanunlar/YUKK/YUKK-TURKCE.pdf>, Md.62., (Erişim Tarihi 20.06.2019)

verilir'.⁶³ Şartlı mülteci ile mülteci arasındaki temel fark üçüncü ülkeye yerleştirmesi meselesidir. Yani şartlı mülteci statüsünde üçüncü bir ülkeye yerleştirilene kadar kalabilir ibaresi konularak bir kısıtlama getirilmiştir. Eleştiriyi yapanlar bunu Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 14. Maddesinde belirtilen, “*sözleşmede tanınan hakların ve özgürlüklerin kullanılması cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyaset veya diğer düşünce, sosyal ve etnik orijin, belirli bir azınlığa, mülkiyete, doğuma veya diğer bir statüye mensup olma açısından ayırım yapılmaksızın herkes için sağlanması*”⁶⁴ maddesine dayandırmaktadırlar.

1.5.5. Sığınmacı

Üzerinde ortak sonuca varılmış bir tanım olmamakla birlikte, çoğunluk sığınmacı kavramı doktrininde, mülteci statüsüne sahip olmak için başvuru yapan ancak başvurusu daha sonuçlanmamış olan kişilerin bu süreçte sahip oldukları statüdür, şeklinde tanımlanmaktadır.⁶⁵ Ancak; YUKK'da sığınmacı, güvenli bir üçüncü ülke bulana kadar kendisine geçici oturma izni verilmiş olan Avrupa dışındaki bir ülkeden gelen kişiyi ifade eder.⁶⁶ Yapılan ikinci tanım Türkiye'deki Suriyelilerin sahip olduğu statüye çok yakındır. Uluslararası hukuktaki sığınmacı statüsüne sahip değillerdir. Bunun sebebi de daha önceki bölümlerde de belirtildiği üzere 1951 Cenevre Sözleşmesi'ne koyduğumuz coğrafi çekincedir.

1.5.6. Vatansızlar

⁶³ İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Web Sitesi, (Çevrimiçi), <https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/Kanunlar/YUKK/YUKK-TURKCE.pdf>, Md.63. (Erişim Tarihi: 20.06.2019)

⁶⁴ İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Web Sitesi, (Çevrimiçi), <https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/yonetmelikler/Sozlesmeler/Multecilerin-Hukuki-Durumuna-Iliskin-Sozlesme.pdf>, (Erişim Tarihi: 22.06.2019)

⁶⁵ Adıgüzel, **a.g.e.**, s. 6. İsmail Sarıteke, Ömer Fuad Kahraman, Abdullah Aydın, ‘Türkiye’deki Suriyeli Nüfusun Hukuki Statüsü ile İlgili Bir Analiz’, **TurkishStudies**, Volume 13/7, Winter 2018, s. 383-396, s. 392.

⁶⁶ M. Murat Erdoğan, **Türkiye’deki Suriyeliler Toplumsal Kabul ve Uyum**, 2. bs., İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2018, s. 47.

Vatandaşlık, devlet ile bireyler arasındaki bağlantıdır. Vatansızlık durumu ise bir bireyin herhangi bir ülke vatandaşı olarak addedilmemesi halidir. Vatansızlık çok çeşitli yollarla ortaya çıkabilir. Örnek olarak bir devletin azınlık gruplarından birine vatandaşlık hakkı tanımaması veya bağımsızlığını kazanan bir devletin bütün halkı tamamıyla vatandaşlık hakkından yararlandırmaması gösterilebilir. Dünya üzerinde 12 milyon vatansız insan bulunmaktadır.⁶⁷

Vatansız Kişilerin Hukuki Statüsüne İlişkin BM Sözleşmesi'nin 1. maddesine göre vatansız; herhangi bir devletin kanunlarının işleyişi çerçevesinde vatandaş olarak sayılmayan kişi olarak tanımlanmaktadır. Buna göre, vatansız kişiler vatandaşlığın getirdiği haklardan, devletin sağladığı diplomatik korumadan, ikamet edilen devlette doğal olarak kalma hakkından ve seyahat etmesi halinde ülkeye dönüş hakkından mahrum olan kişilerdir.⁶⁸

1.5.7. Coğrafi Çekince

1951 tarihli Mültecilerin Statüsüne İlişkin Cenevre Sözleşmesi'ne Türkiye tarafa olurken çekince ile bu sözleşmenin tarafı olmuştur.⁶⁹ Türkiye bu sözleşmeye iki tane çekince koymuştur. Bunlardan biri 'coğrafi çekince'dir.⁷⁰ Mülteci, başlığında da bahsedildiği gibi Türkiye jeopolitik konumundan dolayı göç hareketlerinin sıklıkla yaşanma tehlikesi olan bir bölgede olduğu için mülteci kabul edeceği ülkeleri Avrupa ülkeleri ile sınırlamıştır. Bundan dolayıdır ki sözleşmenin imzalanıp mecliste kabul edildiği 1961 yılından 2018 yılına kadar geçen süreçte, 27'si Yunanistan, 6'sı Bulgaristan, 6'sı Sırbistan, 3'ü Azerbaycan ve 1 de Arnavutluk vatandaşı olmak üzere sadece 43 kişiyi mülteci olarak kabul etmiştir.⁷¹ Coğrafi kısıtlama konusuna ikinci bölümde detaylı olarak değinilecektir.

⁶⁷ BM Mülteciler Yüksek Komiserliği Türkiye Resmî Web Sitesi, <https://www.unhcr.org/tr/vatansiz-kisiler>. (Erişim Tarihi: 24.07.2019)

⁶⁸ IOM, **a.g.e.**, s.68.

⁶⁹ Erdoğan, **a.g.e.**, s. 45.

⁷⁰ Türkiye'nin koymuş olduğu bu çekincenin 90'lı yıllarda negatif etkisi üzerine görüş için bkz. Gökçe Bayındır Goularas, Ulaş Sunata, "Türk Dış Politikasında Göç ve Mülteci Rejimi", **Moment Dergi**, C. 2, Sayı. 1, 2015, s. 19.

⁷¹ Erdoğan, **a.g.e.**, 45.

ENTEGRASYON

2.1. Entegrasyon Kavramı

Entegrasyon Fransızca “*intégration*” Türkçe okunuşu olarak dilimize geçmiştir ve TDK tarafından “bütünleşme”, “uyum” olarak tanımlanmaktadır.⁷² Ayrıca entegrasyon kelimesi “birden fazla şeyin birleştirilmesi ve bütünleşmesi” anlamına da gelmektedir. Entegrasyon kavramı göç literatüründe “uyum kavramıyla eş anlama gelecek şekilde kullanılıyor olsa da TDK uyum kavramını daha genel bir şekilde tanımlamaktadır.⁷³ Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) ise entegrasyonu, iç içe geçmiş şekilde sosyo- kültürel, ekonomik ve hukuksal anlamda 3 temel aşaması bulunan bir süreç olarak tanımlar. Mültecilerin ya da göçmenlerin kendi öz kimliklerinden vazgeçmelerine gerek olmadığını belirtir.⁷⁴ O’Leary ve McGarry’ ye göre entegrasyon, farklı grupların veya bireylerin herhangi bir toplum ya da organizasyon içerisindeki iş birliği neticesinde iç içe geçmesi olarak tanımlar.⁷⁵

İnterdisipliner bir alan olduğundan dolayı entegrasyon farklı bilim dalları temsilcileri tarafından çeşitli tanımlamalara tabi tutulmaktadır. Birçok alanda üzerinde çalışılmasına rağmen entegrasyon sosyolojinin ve siyaset biliminin makro olarak yaklaştığı ve incelediği bir kavramdır.⁷⁶ Entegrasyon kavramı üzerinde uzlaşılmış net bir tanımının olmaması sebebiyle entegrasyon kavramı üzerindeki tartışmalar devam etmekte ve kavram muğlaklığını korumaktadır.

⁷² Türk Dil Kurumu Web Sitesi: Türk Dil Kurumu Online Sözlük, <http://sozluk.gov.tr/>, (Erişim: 05.06.2019).

⁷³ Ali Çağlar, “**Türkiye’de Sığınmacılar: Sorunlar, Beklentiler ve Sosyal Uyum**”, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları, 2011, s. 64.

⁷⁴ BM Mülteciler Yüksek Komiserliği Türkiye Resmî Web Sitesi, **A New Beginnig: Refugee Integration in Europe**, (Çevrimiçi), <https://www.unhcr.org/protection/operations/52403d389/new-beginning-refugee-integration-europe.html>. (Erişim Tarihi: 28.07.2019)

⁷⁵ Brendon O’Leary, John McGarry, **The Politics of Accommodation and Integration in Democractic States**, The Study of Ethnicity of Politics; Recent Analytical Developments, Chapter 3, 2012, s. 79–116. s. 83,

⁷⁶ Barin, a.g.e., s. 61

“Göçler Çağı” olarak adlandırılan 21. Yüzyılda yaşanan kitlesel göç hareketleri sonrasında entegrasyona ilişkin tartışmalar daha da ön plana çıkmaya başlamıştır. Özellikle Ortadoğu coğrafyasında yaşanan savaş ve çatışmalar sonrası milyonlarla ifade edilen insan grupları kitlesel olarak göç etmeye başlamışlardır. Bu çaptaki büyük göç hareketleri hem göçmenler hemde ev sahibi toplumlar açısından entegrasyon sorunsalını daha önem arz eden bir konu haline getirmiştir.

Popüler tutum ve güncel politikalara göre entegrasyon birçok insan tarafından tek yönlü bir süreç olarak algılanmaktadır. Ev sahibi toplum göçmenlerin içinde var oldukları kültürü, dillerini ve yaşam biçimlerini unutup, asimile olmaları beklentisindedir. Bu genel eğilim sebebiyle göçmenler ve ev sahibi topluluk arasında problemler çıkmaktadır. Entegrasyon politikaları ise, göçmenler ve ev sahibi toplumların kültürel ve sosyal yapılarının iç içe geçmesiyle bir sentezin gerçekleşmesi bekler.⁷⁷Entegrasyonun tek yönlü bir süreç olduğunu savunanların aksine, entegrasyon süreci çift yönlü bir özellik taşımaktadır. Hem göç eden hem de ev sahibi toplumu yakından ilgilendirir. Entegrasyonun gerçekleşmesi için ev sahibi toplumlar toplumsal uyumu yakalama fikrine pozitif yaklaşımları gerekmektedir. Göçmenleri sosyal hayata, iş piyasasına ve ev sahibi topluma sağlanan hizmetlere adapte edemeyen entegrasyon süreci bir ilerleme gerçekleştiremez.⁷⁸Entegrasyonun sürecinde devletler, vatandaş-yabancı ayrımı yapmadan insanın doğuştan sahip olduğu onurlu bir yaşam sürebilmesi adına gerekli olan temel hak ve özgürlükleri herkese sağlarsa entegrasyon süreci hızlanacaktır.⁷⁹

2.2. Entegrasyon ile Alakalı Bazı Kavramlar

2.2.1. Kültürleşme

⁷⁷ Nebile Özmen, **Danimarka Türk Toplumunun Sosyal Entegrasyonu ve Din**, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2010, s. 53.

⁷⁸StephenCastles, MajaKorac, EllieVasta, Steven Vartovec, **Integration:MappingtheField**, Home Office Online Report, 2002, s. 131–132.

⁷⁹Ayselin Yıldız, **Göç ve Entegrasyon Araştırmalarında Vatandaşlık**, Göç Araştırmaları Dergisi, Cilt 3., Sayı:1, 2017, s. 36-67. S. 43

Kültürleşme, kültürel ve psikolojik olarak iki yönü bulunan iki veya daha fazla grup arasındaki etkileşimler sonucu yaşanan değişimler olarak tanımlanabilir.⁸⁰ Detaylandırarak olursak kültürleşme, iki ya da daha fazla kültürel topluluğun sürekli olarak etkileşimde bulunması sonucunda siyasal, ekonomik ve geleneksel yapılarının değişmesi, bir tarafın diğer tarafın kültürünü kabullenmesi ve sahiplenmesi sonucu ortaya çıkan durumdur.

Kültürleşmenin gerçekleşebilmesi için en az iki farklı grubun bulunması şarttır. Kültürleşme olayı belli bir zaman aralığında başlar ve süregelen dinamik bir olgu olarak devam eder. Gruplardan birinin baskın kültür olması ve kendi kültürel değerlerini diğer grup ya da gruplara kabul ettirmesi onun değişmeyeceği anlamına gelmez, yaşanan etkileşim, bütün taraflarda değişime sebep olmaktadır.⁸¹

Berry, dört farklı kültürleşme stratejisi olduğundan bahsetmiştir ve bunların gelenek, dil, arkadaşlık ilişkileri ve sosyal faaliyetler temelinde gerçekleşebileceğini söylemiştir.⁸² Göçmen toplumların kültürel kimliklerini korumak yerine ev sahibi toplumun kültürel kimliğini benimseyerek etkileşime girilmesini “*asimilasyon*” un gerçekleşmesi olarak ifade eder. Göçmen toplum hem kendi kültürünü koruyor hem de ev sahibi toplumun kültürel kimliğinden etkilenmeyi istemiyorsa bunu da “*ayırışma*” olarak tanımlanabileceğini söyler. Berry, bireylerin kendi kültürel kimliklerini koruyarak ev sahibi toplumun hâkim kültürüyle ilişki kurmaktan sakınmamayı da entegrasyonun gerçekleşmesi olarak tanımlar. Son olarak, baskı ve zorlama nedeniyle kültürel değerler korunamadığında ve ev sahibi toplumla ilişki kurmada faydanın minimize olması durumunda ise “*marjinalizasyon*” ortaya çıkar.⁸³ Bu tanımlamalar, Berry’nin göçmen toplumları merkeze alarak yaptığı analizler

⁸⁰ John W. Berry, **Acculturation: Living Successfully in Two Cultures**, International Journal of International Relations, Canada, 2005, s. 697–712. S.698.

⁸¹ Ali Çağlar, Abdulkadir Onay, **Entegrasyon/ Uyum: Kavramsal ve Yapısal Bir Analiz**, Göç ve Uyum, (der: Betül Dilara Şeker, İbrahim Sirkeci, M. Murat Yüceşahin), United Kingdom, Transnational Press London, 3. Bölüm, 2015, s.33–61. s.46

⁸² Çağlar, Onay, **a.g.e.**, s. 47.

⁸³ John W. Berry, “**Lead Article Immigration, Acculturation and Adaptation**”, Queen’s University, Volume 46, Number 1, 1997, s. 5–68, s. 11.

sonucu yapılan tanımlamalardır. Asimilasyon kavramında da bahsedileceği üzere ev sahibi toplumlardaki genel eğilim göçmenlerin asimile olması yönündedir.

Uluslararası göç hareketleri, çeşitli kültürel değerlere sahip insan topluluklarının yoğun şekilde ani bir etkileşime girmesine sebep olmaktadır.⁸⁴ Bu durumun ani ve yoğun şekilde yaşanması bireyler ve topluluklar arasında bazı problemler yaratabilmektedir. Göç hareketleri sonrası ortaya çıkan çok kültürlü yapılarda iletişim, kabullenme, uyum sağlayabilme bu problemlerin çözülmesi büyük önem arz etmektedir.

2.2.2. Asimilasyon

Entegrasyon kavramı incelenirken değinilmesi gereken kavramlardan biri de asimilasyondur. Türkçede asimilasyon kavramı özümsemek ve benzeşmek sözcükleriyle aynı manaya gelecek şekilde kullanılmaktadır. TDK asimilasyonu, *“farklı kökenden gelen azınlıkları veya etnik grupları, bunların kültür birikimlerini, kimliklerini baskın doku ve yapı içinde eriterek yok etme”* olarak tanımlamaktadır.⁸⁵

Uluslararası Göç Örgütü’nün hazırladığı Göç Terimleri Sözlüğü ise asimilasyon kavramını; bir etnik grubun, bir azınlığın veya bir sosyal grubun diğer grupla uyumlu bir hale gelmesi olarak tanımlar. Asimilasyon dil, gelenek-görenek, yaşam biçimi ve sahip olunan değerler gibi temel yapılarda değişim demektir. Asimile olan grup, bu sayılanlardan tamamını olmasa da birçoğunda köklü değişimler yaşar.⁸⁶ Thomas Faist’e göre, asimilasyon göçmenlerin öz benliklerini, kültürlerini ve değerlerini yerleştiği yerdeki hâkim kültür içerisinde birkaç nesil sonra yok etmektedir.⁸⁷

⁸⁴ Zeynep Aksoy, **Uluslararası Göç ve Kültürler Arası İletişim**, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt:5, Sayı:20, 2012, s.293–303. s.298.

⁸⁵ Türk Dil Kurumu Web Sitesi, Türk Dil Kurumu Online Sözlük, <http://sozluk.gov.tr/>, (Erişim: 30.07.2019).

⁸⁶ **Göç Terimleri Sözlüğü**, IOM, N°18 Glossary on Migration (Turkish, 2009), s.59.

⁸⁷ Faist, **a.g.e.**, s.376.

Berry'nin kültürleşme stratejilerinden biri olarak düşündüğü asimilasyon ile alakalı farklı teorik yaklaşımları mevcuttur. Kendi isteğiyle asimile olmayı kabul eden göçmen toplumları “*Erime Kazanı*” (MeltingPot), baskı ve zorla asimile edilmeye çalışılan göçmen toplumları her an patlama ihtimali olan “*Düdüklü Tencere*” (PressureCooker), modelleriyle açıklar. Asimilasyonun tam anlamıyla gerçekleşmesi için ise kültürel ve yapısal olarak çift yönlü bütün aşamaların gerçekleşmesi gerektiğini savunur.⁸⁸ Asimilasyoncu teorilerin büyük çoğunluğu ev sahibi toplumun değerlerini koşulsuz benimsemeyi ve kendi öz kültüründen vazgeçmeyi öngörmektedir. Farklılıklara saygı, uyum içinde yaşama ve destekleme gibi durumlar asimilasyonda söz konusu değildir.

20. Yüzyılda asimilasyon kavramı göçmenler içerisinde göç ettikleri ülkelerdeki egemen kültüre boyun eğenlerin olumlu karşılandığı, kendi kültürüne sahip çıkan kesimin ise hemen asimile edilmesinin gerekliliği üzerinden durulan bir dönemdir. Özellikle 2. Dünya Savaşı sonrası Batı Avrupa’da asimilasyon meselesi tartışılmaya başlanmış, asimilasyon politikalarına alternatif olarak entegrasyon, uyum ve çok kültürlülük gibi kavramlar gün yüzüne çıkmıştır.

Asimilasyoncu toplumlar aynı zamanda politika belirleyici konumunda da bulunduklarından göçmenlerin kültürlerini baskılayarak, ulus- devlet ortak kimliği içerisinde tamamen erimesini umarlar.⁸⁹ Berry Asimilasyoncu politikaları en iyi uygulayan devletlerden biri Amerika’dır. Göçmen ülkesi olması münasebetiyle, bireyselliğe dayalı toplum modeli yaratmışlardır.

2.2.3. Çok Kültürlülük

1970’li yıllardan itibaren küreselleşmenin de etkisiyle demokrasinin önemine yönelik yapılan vurgular, azınlık hakları meselesi, etnik ayrımcılığın önlenmesi ve

⁸⁸ Çağlar, Onay, **a.g.e.**, s. 51.

⁸⁹ Yusuf Adıgüzel: Göçmenlerin **Kültürel Entegrasyonu**, Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi Vakfı Raporu: Türkiye’de Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler Tespitler ve Öneriler, Aryan Basım, 2016, s.173-196., s. 185.

insan haklarına saygı esaslı politikaların Batı'dan bütün dünyaya yayılması durumu göze çarpmaktadır.⁹⁰ Ancak 1990 sonrası dönemde çok kültürlülük politikaları ev sahibi toplumların, göçmenlerin uyumunu kendi kültürel ve geleneksel yapılarına tehdit olarak algılamasıyla birlikte çok kültürlülük politikası gerilemeye başlamıştır.⁹¹

Kavramsal olarak çok kültürlülük ilk kez 1960'lı yıllarda Kuzey Amerika'da yaşayan azınlık konumundaki insanların ve göçmenlerin siyasi olarak tanınma talep etmeleri sonucu ortaya çıkmıştır. Bahsedilen dönemde feminist hareketlerin yaygınlaşması, ırkçılık ve nefret suçlarıyla mücadelenin yoğunlaşması, eşit vatandaşlık ve insan hakları savunuculuğu gibi popüleritesi artan konular çok kültürlü yaşam kavramını ön plana çıkarmıştır.⁹²

Çok kültürlülük kavramı sınırları belli olmayan, farklı şekillerde tanımlamalara tabi tutulmuş bir kavramdır. Göçmen bireylerin kendi kültürlerini ve değerlerini muhafaza ederek göç edilen yerde yaşayan ev sahibi toplumla, eşit şekilde yaşamalarını ifade eden kavramı çok kültürlülük olarak tanımlayabiliriz. Çok kültürlülük, toplumlar arasında hiyerarşik bir düzen oluşmamasını her grubun farklılıklarına rağmen birlikte var olunabileceğini savunur.

Çok kültürlülük olgusu, göçmenlerin göç etme kararı vermesiyle birlikte göç edilen yerdeki egemen kültür karşısında kendi özelliklerinden bir vazgeçiş de göze aldığını savunan entegrasyon ve asimilasyon teorilerinin tersine, sistem içinde farklı kültürden olan insanların birlikte yaşayabileceğini ifade eder.⁹³

2.3. Entegrasyon Teorileri

⁹⁰ Yusuf Adıgüzel, **a.g.e.**, s. 186.

⁹¹ Will Kymlicka, **Çok Kültürlülük: Başarı, Başarısızlık ve Gelecek**, Çev.: Fatih Öztürk, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt 70, Sayı: 2, 2012, s. 297-332., s. 300.

⁹² Çağlar, Onay, **a.g.e.**, s. 67.

⁹³ Çağlar Ali, Onay Abdulkadir, **a.g.e.**, s. 66.

Entegrasyon teorileriyle alakalı ilk çalışmalar, asimilasyon teorilerinin gündemde olduğu 1920’li yıllarda yapılmaya başlanmıştır. Asimilasyon teorilerinin umulan etkiyi yaratmaması neticesinde entegrasyon ile alakalı kuramsal çalışmalar hız kazanmıştır.⁹⁴

1950’li yıllarda entegrasyon teorilerinin ilk aşamalarında Karl Marx, Herbert Spencer ve Emile Durkheim’in çalışmaları incelenmeye başlanmıştır.⁹⁵ İlk olarak Karl Marx, çalışmalarında üretim güçleri ve üretim ilişkileri bağlamında entegrasyonu ele almış ve yaşanan toplumsal sorunların iyileştirilmesi anlamında entegrasyondan faydalanılması gerektiğini belirtmiştir. Sonrasında, Herbert Spencer, toplumun evrim süreci ve insanlardaki farklılıkların artması sonucunda farklı tiplerde entegrasyon biçimlerinin ortaya çıktığını savunmuştur. Spencer’a göre entegrasyon göçmenler ve ev sahibi toplum arasındaki çift yönlü bir uyum sürecidir. Durkheim, Spencer’ın insanlardaki farklılaşmaya yönelik yaptığı çalışmaları bir sosyal entegrasyon modeline dönüştürerek açıklamıştır. Durkheim temelde; “İyi işleyen bir toplumda entegrasyon farklılıkların ve bireyselliğin baskın olduğu bir düzende nasıl mümkün olur?” Sorusuna cevap aramıştır. Ayrıca geliştirdiği entegrasyon teorisinin yanı sıra, toplumsal kaynaşma, uyum ve çözümsüzlük ile alakalı çalışmaları sonraki araştırmalar için temel oluşturmuştur.⁹⁶

Entegrasyon alanında ses getiren çalışmalar yapan araştırmacılardan biri de Talcott Parsons’dur. Parsons Toplumsal düzen ve denge ile alakalı konulara yoğunlaşmıştır. Parsons’a göre toplumsal entegrasyonun çekirdeğini oluşturan temel kurallar, düzgün çalışan kurumlar, modern devlet anlayışı ve vatandaşlık bilincinin katkılarıyla oluşmaktadır.

1970’li yıllardan 1990’lı yılların sonlarına kadar özellikle Avrupa ülkeleri yoğun göç sebebiyle kültürel açıdan farklılaşmaya başlamıştır. Bunun neticesinde entegrasyon teorileriyle alakalı bir çerçeve oluşturma çabaları hız kazanmıştır. David

⁹⁴ Sezen Ceceli Köse, **Çokkültürcülük Politikalarından Entegrasyon Politikalarına Geçiş**, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2012, s. 17.

⁹⁵ Barın, **a.g.e.**, s. 63.

⁹⁶ Barın, **a.g.e.**, s.64.

Lockwood göç alanında yaptığı araştırmalarda “*toplumsal entegrasyon*” kavramını kullanan ilk kişidir. Lackwood toplumsal entegrasyonun tam manasıyla açıklanabilmesi için sisteme eklemlenen bireylerin sayısı artırılmalıdır.⁹⁷

Önemli entegrasyon teorisyenlerinden birisi de HartmurtEsser’dir. Esser, entegrasyonu üç önemli yapı taşı bulunan bir kavram olarak açıklar. Bunları temel üç özelliği şöyle sıralamak mümkündür.

- Göçmenlerin sosyal açıdan entegrasyonları
- Farklılaşma ve eşitsizlik sonrasında göçmenler arasında ortaya çıkan sosyal yapılar
- Toplumda yaşayan bütün bireylerin yapısal bölünme ve aralarındaki çatışmaya ilişkin sosyal entegrasyon süreci entegrasyon kavramının bütünü oluşturur.⁹⁸

Bir sonraki bölümde entegrasyon seviyesinin ölçümlenebilmesi adına literatürde birçok farklı araştırmadan yararlanarak hazırlanan entegrasyon göstergelerine değinilecektir.

2.4. Entegrasyon Göstergeleri

Entegrasyon alanında çalışan bazı araştırmacılar göçmenlerin entegrasyon seviyelerinin ölçümlenebileceğini savunurlar. Göçmenlerin entegrasyonunun ölçümlenebilen nesnel boyutları var olmakla beraber değişkenlik gösteren öznel ve nitel göstergeleri de bulunmaktadır. Göçmenlerin entegrasyon göstergelerine yönelik aşağıda verilecek liste birçok farklı kaynaktan yararlanılarak hazırlanmıştır.⁹⁹

Eğitim, öğretim ve istihdam alanına yönelik göstergeler:

- ❖ Mesleki eğitim kurslarına katılmak ve buradaki yakalanan başarı,

⁹⁷ Barin, a.g.e., s. 65.

⁹⁸ HartmurtEsser, Does the “New” Immigration Require a “New” Theory of Intergenerational Integration? International Migration Review, 1126-1159.

⁹⁹ Castles, Korac, Vasta, Vartovec, Integration: Mapping the Field, Home Office Online Report, 2002, s. 131-132.

- ❖ Yüksek akademik seviyelerdeki eğitim programlarına katılım ve tamamlama,
- ❖ Ülkesinde aldığı eğitime denklik alabilme ve asıl mesleğini icra edebilme,
- ❖ Yapılan iş başvurusu sayısı, katılım sağlanan mülakat sayısı ve toplam iş teklifi sayısı,
- ❖ Serbest meslek erbabı göçmen sayısı,
- ❖ İşletme sahibi göçmen sayısı,
- ❖ Göçmenler ve mülteciler arasındaki işsizlik sayıları,
- ❖ Göçmenlerin ev sahibi toplumla karşılaştırıldığındaki ekonomik çıktı düzeyleri.

Sosyal entegrasyon göstergeleri;

- ❖ Mekânsal ayrışma ve gettolaşma,
- ❖ Farklı kültüre ve farklı etnik özelliklere sahip bireyler arasındaki evlilik rakamları,
- ❖ Dil öğrenme ve aktif olarak kullanabilme oranları,
- ❖ Kendi grubu ve ev sahibi toplum ile olan sosyal etkileşim,
- ❖ Suça karışma oranı,
- ❖ Irkçılık kaynaklı işlenen suç oranları,
- ❖ Farklı suç türleri için işlenen suç oranları.

Sağlık alanındaki entegrasyon göstergeleri,

- ❖ Yaşam süresi,
- ❖ Yaş ve cinsiyet bağlamında ölüm oranları,
- ❖ Ciddi hastalıklar bağlamında yaş ve cinsiyete göre yakalanma oranları,
- ❖ Kaza oranları,
- ❖ Sunulan sağlık hizmetlerine erişim.

Hukuki alandaki entegrasyon göstergeleri,

- ❖ Ülkede yasal olarak ikamet etme hakkına haiz olma
- ❖ Yasal olarak işgücü piyasasına katılma hakkı
- ❖ Vatandaşlık hakkının kazanılma durumu
- ❖ Sosyal haklara erişimin olması.

Siyasal alandaki entegrasyon göstergeleri,

- ❖ Sendika ve derneklere katılım oranları,
- ❖ Siyasi partilere katılım sağlayabilme,

- ❖ Oy verme hakkının bulunması,
- ❖ Seçimlerde aday çıkarabilme ve aday olabilme hakkının tanınması.

Genel entegrasyon göstergeleri;

- ❖ Doğum oranı, ölüm oranı ve kültürlerarası evlilikle alakalı demografik göstergeler
- ❖ Sunulan desteklere, hizmetlere erişim ile alakalı göçmen ve mültecilerin kişisel düşünceleri
- ❖ Bireylerin içinde bulundukları toplum ve yaşam standartları ile alakalı kişisel tatminleri.

Yukarıda verilen liste entegrasyon ile alakalı kesin ve net çıkarımlar yapılması adına tam ve kusursuz değildir. Entegrasyon meselesinin net bir standardizasyonunun yapılması ve net göstergelerinin belirlenmesi mümkün değildir. Bunun temelinde, entegrasyonun kavramsal açıdan muğlak olması, tanımlanmasının zorluğu yatmaktadır. Seçilmiş bazı alanlarda belirlenen sınırlı sayıdaki göstergeler entegrasyonu açıklamakta yetersiz kalmaktadır. Bu göstergelerin bazılarına atfedilen aşırı önem farklı entegrasyon sürecindeki diğer bazı unsurların gözden kaçmasına sebebiyet verebilir. Ayrıca bu göstergelerin belirlenmesi sürecine ülke yöneticilerinin ve politika yapıcılarının müdahil olması gerekmektedir. Politika yapıcılar devlet eliyle üzerinde uzlaşa sağlanan, genel kabul gören göstergeleri tanımlayarak, entegrasyon politikalarını bu şekilde uygularlarsa başarı oranı kesinlikle artacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

GÖÇ MEVZUATI, GÖÇ İLE ALAKALI ÇALIŞMA YAPAN BAZI ÖNEMLİ KURUMLAR VE SURİYELİ MÜLTECİLER

1.1. Mevzuat

Göç hareketleri tarih boyunca süregelen ve dinamik bir gerçekliktir. Göç olayları, ülkelerin ekonomik, kültürel, demografik ve ekonomik yapılarını derinden etkilemesine rağmen 20. yüzyılın başına kadar göç ve göçmenlerin korunması ilgili bir kuruluş ya da sistemden söz etmek mümkün değildir.¹⁰⁰ Milletler Cemiyeti'nin kurulmasına kadar geçen süreçte, göç hareketleri ve mültecilik bireysel, yerel ve tepkisel olarak ele alınan bir meseleydi. Milletler Cemiyeti'nin kurulmasının ardından mülteci kavramı uluslararası alanda popüler hale gelmiş ve göç ilgili konularda çalışan kurumlar ortaya çıkmıştır.¹⁰¹

Milletler Cemiyeti'nden sonra her ne kadar göç ile ilgili çalışan kurumlar ortaya çıksa da bu kurumların belirli bir sistemle çalışmamaları ve mülteci hakları merkezli değil de zarar görmüş bölgelere yardım götürme, acil müdahale temelli bir anlayışla faaliyet göstermeleri sonucu bu meseledeki asıl sorunlara çözüm üretilmemiştir. BMMYK'nın kurulması ve hemen ardından Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesinin imzalanmasıyla birlikte mültecilik meselesi nihayet uluslararası hukuk konuları arasına girmiştir.¹⁰² Bu sözleşme ile mültecilere ilişkin asgari düzeyde sağlanacak haklar ve korunmaları için temel normlar oluşturulmuştur. Bu bakımdan Cenevre Sözleşmesi'ni, mülteci haklarını düzenleyen ve koruma mekanizmasını kuran ilk uluslararası hukuk belgesi olarak nitelendirebiliriz.

¹⁰⁰ Meryem Doğan, *Türkiye'de Mültecilerin ve Sığınmacıların Uluslararası Hukuk Çerçevesinde Temel Haklarının Sağlanması* (Yüksek Lisans Tezi), 2011, s. 39–40.

¹⁰¹ Bülent Çiçekli, *Uluslararası Hukukta Mülteciler ve Sığınmacılar*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2009, s. 20.

¹⁰² Çiçekli, *a.g.e.*, s. 21

Çalışmamızın bu bölümünde ilk olarak Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi, Mültecilerin Hukuk Statüsüne İlişkin 1967 Protokolü Türkiye'nin göç alanındaki ulusal mevzuatı incelenecektir. Sonrasında Türkiye'nin göç ile alakalı ulusal mevzuatı ve göç alanında çalışma yapan bazı temel kurumlar hakkında bilgi verilecektir.

1.1.1. 1951 Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi

BMMYK'nın kurulmasıyla birlikte kurumsal olarak incelenmeye başlayan 'mültecilik' kavramı, 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi ile birlikte uluslararası düzeyde hukuki bir metin ile düzenlenmiştir. Bu metin Cenevre Sözleşmesi taraf olan devletler açısından bağlayıcı niteliktedir. Cenevre Sözleşmesi'ne değinmeden önce İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'ne vurgu yapmakta fayda vardır. Cenevre Sözleşmesi'nin düzenlemelerine kaynaklık eden, temel insan haklarının evrensel boyutta ilk olarak çerçevesini çizen, "İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'dir. Söz konusu Beyanname'nin 14. Maddesinde; "Herkesin zulüm altında başka ülkelere sığınma ve sığınma olanaklarından yararlanmak hakları vardır" ibaresini bulunmaktadır. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi her ne kadar bir bildiri niteliği taşısa ve herhangi bir takip, denetim ve yaptırım mekanizması olmasada 'ilticayı refere etmek yerine, ilticaya başvuru hakkını pozitif bir hak şeklinde 'düzenleyen ilk hukuki belgedir.¹⁰³

Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi 28 Temmuz 1951 tarihinde imzalanmıştır. Mültecilerin sorumluluk alanları, sahip oldukları haklar ve ülkelerin mültecilere karşı sorumluluklarını düzenleyen bu sözleşme 22 Nisan 1954 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Türkiye sözleşmeyi imzalayan ilk devletlerden olmakla

¹⁰³ İbrahim Kaya, Esra Yılmaz Eren, **Türkiye'deki Suriyelilerin Hukuki Durumu Arada Kalanların Hak ve Yükümlülükleri**, 2015, Seta, s. 11.

beraber, sözleşmeyi 29 Ağustos 1961 tarihinde “ihtirazı kayıtlı” onaylamıştır.¹⁰⁴ Türkiye’nin yanında coğrafi çekince koyan üç ülke Kongo, Madagaskar ve Monako’dur.¹⁰⁵

Sözleşmenin hazırlandığı tarih, isabet ettiği dönem itibarıyla, II. Dünya Savaşı sonrasında Avrupa’da meydana gelen göç hareketlerine yönelik düzenlemelere odaklanmış ve sözleşme ‘zaman’ ve ‘coğrafi’ olmak üzere iki adet sınırlamaya yer vermiştir. Sözleşmenin giriş bölümündeki “1 Ocak 1951’den önce Avrupa’da meydana gelen olaylar” ifadesi, mülteciliği hem Avrupa’da meydana gelen olaylar kapsamında coğrafi olarak hem de 1 Ocak 1951’den önce ifadesi ile zamansal olarak sınırlandırmıştır. Bu sınırlamalar, Avrupa’da devam eden göç hareketlerine karşı çözümsüzlük ortamının oluşmasına sebebiyet vermiştir. Yaşanan kitlesel göçler iyi yönetilememiş ve özellikle mülteciler açısından bir mağduriyet doğmuştur. Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1967 Protokolü’ne giden yol bu şekilde açılmış, 1967 tarihli Protokol ile bu sınırlamalar kaldırılmıştır.

Bu noktada belirtmeliyiz ki Türkiye’nin göç politikasını belirleyen en önemli husus ise Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesini ‘ihtirazı kayıtlı’/‘çekince’ koyarak imzalamasıdır. Aslında Türkiye’nin bu sınırlamaları asıl koyma sebebi kendisini kitlesel göç akınlarından koruma refleksidir. Bu bakımdan Türkiye’nin koyduğu iki ihtirazı kayıt/çekinceyi de açıklamak gerekir. İlki şu şekildedir: ‘Bu sözleşmenin hiçbir hükmü, mülteciye Türkiye’de Türk uyruklu kimselerin haklarından fazlasını sağlığı şeklinde yorumlanamaz.’ Diğeri ise, coğrafi sınırlamaya yöneliktir. Coğrafi sınırlama da Türkiye, sözleşmedeki genel tanım yerine Avrupa’dan yani teknik olarak Avrupa Konseyi¹⁰⁶ üye olan ülkelerden

¹⁰⁴Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Resmî Gazete Web Sitesi, **Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşmenin Onaylanması Hakkında Kanun No: 359**, 1961 <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/10898.pdf>, (Erişim Tarihi: 24.05.2019)

¹⁰⁵ Erdoğan, **a.g.e.**, s. 45.

¹⁰⁶ Avrupa Konseyi Üye Ülkeler; Almanya, Andorra, Arnavutluk, Avusturya, Azerbaycan, Belçika, Bosna-Hersek, Bulgaristan, Çekya, Danimarka, Ermenistan, Estonya, Finlandiya, Fransa, GKRY, Gürcistan, Hırvatistan, Hollanda, İngiltere, İrlanda, İspanya, İsveç, İsviçre, İtalya, İzlanda, Karadağ, Letonya, Lihtenştayn, Litvanya, Lüksemburg, Macaristan, Makedonya, Malta, Moldova, Monako, Norveç, Polonya, Portekiz, Romanya, Rusya, San Marino, Sırbistan, Slovakya, Slovenya, Türkiye, Ukrayna, Yunanistan.

gelecek olan kişilere ‘mülteci’ statüsünü verecektir.¹⁰⁷ Türkiye jeopolitik olarak çatışmaların yoğun olarak yaşandığı bölgelere, özellikle karışıklıkların hiç eksik olmadığı Ortadoğu’ya yakın bir coğrafyada yer almaktadır. Olası savaş ve çatışma durumlarında kitlesel göç hareketlerinin yaşanma riski bulunması sebebiyle bu çekinceleri koymuştur.¹⁰⁸ Ancak 1989’da Bulgaristan’dan Türk soylu kişilerin yaptığı göç, sonrasında 1991’ de gerçekleşen Körfez Savaşı sonrası yaşanan Kuzey Irak göçü ve son olarak Suriyelilerin kitleler halinde Türkiye’ye sığınmaları sonrası bu çekinceler tartışma konusu olmuştur. Tartışma genellikle konulan çekincelerin fiilen anlamını yitirdiği ekseninde gerçekleşmektedir. Yaşanan bu kitlesel göçler sonrası, Türkiye’ye gelen kişilerin kalıcı olmaları ve üçüncü ülkelere yerleşme oranlarının çok az olması tartışmanın temel argümanlarını oluşturmaktadır.¹⁰⁹ Tüm bu tartışmalara rağmen bu çekinceler hukuki olarak hala geçerlidir ve bu konudaki eleştiriler entegrasyon temelli politikalara geçilmesi yönünde ilerlemektedir. İleriki bölümlerde daha detaylı şekilde incelenecek olmakla birlikte Türkiye’de Suriye’den gelen kişiler Türkiye’nin coğrafi çekinceyi kaldırmamasından ötürü, 2013 yılında çıkartılan YUKK ve 2014 tarihli Geçici Koruma Yönetmeliği ile ‘geçici koruma’ altına alınmışlardır.

Bu bölümde, sözleşmenin içeriğine ve sözleşmenin mültecilere sağladığı temel haklara değinilecektir. Sonrasında, 1967 Protokolü ile yapılan değişiklikler incelenecektir.

Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi’nin ortaya koyduğu koruma şekli üçlü bir stratejiyi ortaya koymaktadır. Bu stratejinin birinci basamağı, bir kişinin mülteci statüsüne sahip olabilmesi için; ırkı, dini, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri dolayısıyla zulme uğrayacağına ilişkin haklı bir sebebe dayanarak vatandaşı olduğu ülke dışında bulunması gerekir. İkinci basamak mültecilerin hakları iltica ettiği devletteki vatandaşlarla bazı konularda eşit muameleye tabi tutularak belirlenmelidir. Son aşama ise, bazı

¹⁰⁷ Erdoğan, **a.g.e.**, s. 45.

¹⁰⁸ Erdoğan, **a.g.e.**, s. 45.

¹⁰⁹ Barın, **a.g.e.**, s. 157.

konularda da iltica edilen ülkede yabancı olarak nitelendirilen diğer kişilere tanınan haklara sahip olmalıdırlar. Buna göre;

A. Mülteciler aşağıdaki konularda iltica ettiği ülkenin vatandaşları ile eşit muamele görme hakkına sahiptir:

1. *Dinsel ibadet ve çocuklarının dinsel eğitimi*
2. *Düşünsel ve endüstriyel mülkiyet (m. 14)*
3. *Yargı organları önünde taraf olarak bulunma (m. 16) iv.*
4. *İlköğretimden yararlanma (m. 22/1) v. Sosyal yardımlar (m. 23) vi.*
5. *Çalışma koşulları ve sosyal güvenlik (m. 24)*

B. Mülteciler aşağıdaki konularda ise, en az diğer aynı koşullardaki yabancılara tanınan haklar seviyesinde haklara sahip olmalıdır:

1. *Meslek sahibi olma (m. 18 ve 19)*
2. *Mesken edinme*
3. *Orta ve yükseköğrenimden yararlanma (m. 22/2)*
4. *Gezi serbestliği (m. 26)*
5. *Mali yükümlülükler (m. 29)*
6. *Taşınır ve taşınmaz mülkiyet (m. 13)¹¹⁰*

Sözleşmede başkaca düzenlenen haklar ise mültecilerin ilke olarak, ikamet ettiği ülke hukukuna tabi olduğudur. Ancak mültecinin yerleştiği bir ülke yoksa bu durumda mülteci mutad mesken hukukuna tabidir.¹¹¹ Ayrıca mültecinin aile birliğine saygı gösterilmesi ve benzeri konular sözleşmede ayrıca düzenlemiştir.

Sözleşmede yer alan haklara ilişkin son olarak bahsedilecek konu ise, zaten uluslararası bir ilke olarak kabul edilen ve Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesinde de kendine yer verilen: ‘geri göndermeme kuralı (nonrefoulement) ilkesidir. Geri göndermeme ilkesi, sığınma talebinde bulunan kişinin yaşam ve özgürlüklerinin tehdit altında olduğu ülkeye geri gönderilememesidir.¹¹² Bu ilke uluslararası örf ve âdet hukukunda yer almaktadır, bu

¹¹⁰ Abdullah Erdem Güler, **Uluslararası Hukuk Perspektifinde Türkiye’de Göç ve Sığınmacı Sorunu: Suriyeli Sığınmacılar Örneği**, Yüksek Lisans Tezi, s. 28.

¹¹¹ Güler, **a.g.e.**, s. 28.

¹¹² Bu ilke ise son dönemde Türkiye için daha da önemli hale gelmiştir. İçişleri Bakanlığı tarafından Suriyelilerin ülkelerine gönderileceği açıklaması ve sonrasında basına yansıyan haberler konunun

özelliğiyle emredici bir hukuk kuralıdır.¹¹³ Bu yüzden sözleşmeye taraf olmayan devletler açısından da bağlayıcıdır. Bu ilke kapsamında devletler mülteciyi, yaşamının ve özgürlüğünün tehdit altında olduğu ülkeye geri göndermeyecektir.

Önceki bölümlerde de bahsedildiği üzere Cenevre Sözleşmesi'ndeki çekinceyle taraf olunabilme maddesi konuyla alakalı çözümler üretilmesini zorlaştırmış ve 1967 yılında düzenlenen protokolle bu çekinceler ilk başta sözleşmeyi çekince ile kabul eden ülkelerin hakkı saklı kaymak kaydıyla kaldırılmıştır.

1.1.2. 1967 Tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Protokol

1967 Tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Protokol, daha önce de belirtildiği gibi Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi'nde yapılan mülteci tanımının zamansal ve coğrafi olarak kimlerin bu statüde sayılacağını kısıtlaması düzenlemesini kaldırmak amacıyla hazırlanmıştır. 1967 Protokolü 31 Ocak 1967 tarihinde imzaya açılmış, 4 Ekim 1967 tarihinde ise yürürlüğe girmiştir.¹¹⁴ Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi m. 1-A' da yer alan "1 Ocak 1951'den önce Avrupa'da meydana gelen olaylar" ibaresi, 1 Ocak 1951 tarihi sonrasında yaşanan göç hareketleri ve ayrıca Avrupa dışında meydana gelen göç hareketleri karşısında yetersiz kalmıştır. Özellikle Afrika'da 20. yüzyılın ikinci yarısında (teknik olarak mülteci olmasalar da) bir milyona yakın

hassas şekilde takip edilmesi gerektiğini göstermektedir. İfade etmek gerekir ki Suriye'den gelenlerin kişiler mülteci statüsüne sahip olmasalar da hiç kimse zulüm görme riskinin olduğu ülkeye geri gönderilmemelidir. Bu kuralın uluslararası örf ve âdet kuralı olduğunu hatırlatmakta fayda görüyor ve hiçbir insanın yaşamının tehlikede olduğu ülkeye ve bölgeye gönderilmemesi gerektiğini savunuyoruz. Bu yüzden süreci hassasiyetle takip ettiğimizi ve bu noktada endişe duyduğumuzu belirtmeliyiz.

¹¹³Nasih Sarp Ergüven, Beyza Özturanlı, 'Uluslararası Mülteci Hukuku ve Türkiye' Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 62, S. 4, 2013, s. 1025

¹¹⁴ Türkiye, 1 Temmuz 1968 tarihli ve 6/10266 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı'yla, Protokole katılmıştır.

mülteci yaşamaktaydı.¹¹⁵ Bu örnek sözleşmedeki bu ibarenin kaldırılmasının önemini tek başına ortaya koymaktadır.

1967 Protokolü ile birlikte sözleşmede geçen “1 Ocak 1951'den önce Avrupa'da meydana gelen olaylar” ibaresi ileriye etkili olarak kaldırılmıştır. Böylelikle Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi dünyanın herhangi bir yerinde yaşanacak göç hareketleri sonucunda mülteci konumundaki kişileri sözleşmenin kapsamına almıştır. Ancak coğrafi kısıtlama kaldırılırken, Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesini coğrafi kısıtlamayla imzacı olan devletlerin, 1967 Protokolü sonrasında da kısıtlamaya devam edebileceği kabul edilmiştir. Türkiye zamansal olarak kısıtlamanın kaldırılmasını onaylamış ancak sözleşmeye koymuş olduğu coğrafi çekinceyi 1967 Protokolünden sonra da devam ettirmiştir.

1.1.3. 1994 Tarihli İltica ve Sığınma Yönetmeliği¹¹⁶

14.09.1994 tarihli ve 94/6169 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe girmiştir. Yönetmeliğin amacı, m. 1’ de şu şekilde düzenlenmiştir. *‘1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi ile Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 31 Ocak 1967 tarihli Protokol gereğince ülkemize münferiden iltica eden veya başka ülkelere iltica etmek üzere ülkemizden ikamet izni talep eden yabancılar ile topluca iltica veya sığınmak amacıyla sınırlarımıza gelen yabancılarla ve olabilecek nüfus hareketlerine uygulanacak usul ve esasların tespiti ile görevli kuruluşların belirlenmesidir.’*¹¹⁷ Maddede göze çarpan ilk şey, yönetmeliğin Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Protokolü esas alınarak hazırlanmasıdır. Ayrıca yönetmeliğin 2. maddesinde geçen *‘... Sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılarla ve olabilecek nüfus hareketlerine karşı*

¹¹⁵ Doğan, **a.g.e.**, s. 46

¹¹⁶ Türkiye’ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye’den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılarla ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliği, (Çevirimiçi) <http://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/1994-Yonetmeliği.pdf> (Erişim Tarihi: 20.05.2019)

¹¹⁷ <http://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/1994-Yonetmeliği.pdf>

*alınacak tedbirleri, yapılacak işlemleri, müracaat, karar ve iş birliği yapacak makamlar ile bunların görevlerini ve yabancıların tabi olacakları esasları kapsar.*¹¹⁸ ifadesi 1. madde ile birlikte değerlendirildiğinde, yönetmeliğin amacının iltica edenlerin korunmasından çok ülke olarak hangi tedbirlerin alınabileceğine odaklanıldığı görülmektedir.¹¹⁹

1994 tarihli İltica ve Sığınma Yönetmeliği doktrinde fazlasıyla eleştiri konusu olmuştur. Bu eleştiriler özellikle yönetmeliğin 4. maddesi üzerine yoğunlaşmıştır. Söz konusu madde iltica edenlere, resmi makamlara başvuru süresinin beş günlük bir hak düşürücü süreye bağlanmış olmasının insan haklarına aykırı olduğu savunulmuştur. Hak düşürücü sürenin geçirilmesi, sığınmacıların sınır dışı edilmelerine neden olmuştur.¹²⁰ Maddede yapılan değişiklik ile bu süren önce 10 daha sonra ise 2006 yılında yapılan değişiklik ile söz konusu süre ‘*makul olan en kısa süre*’ şeklinde değiştirilmiştir. Değişiklikte sürenin muğlak olması, net ve belirlenebilir olmayışı sebebiyle yine doktrinde çokça eleştirilmiştir.

Türkiye’ye Suriye’den gelenleri ilk olarak bu yönetmeliğin 10. maddesi ile koruma altına alınmıştır. Söz konusu madde şu şekildedir: ‘Türkiye’den iltica talep edenler veya sığınmacılar ülkemizde bulundukları süre içinde devletin himaye ve gözetimi altında bulundurulur.’¹²¹ Daha sonra İçişleri Bakanlığı tarafından 2012 yılında Suriyelilerin hukuki durumuna ilişkin ilk düzenleme olan ‘*Türkiye’ye Toplu Sığınma Amacıyla Gelen Suriye Arap Cumhuriyeti Vatandaşlarının ve Suriye Arap Cumhuriyetinde İkamet Eden Vatansız Kişilerin Kabulüne ve Barındırılmasına*

¹¹⁸ <http://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/1994-Yonetmeli.pdf>

¹¹⁹ Uğur Altun, Özge Görel, **Sığınmacılar ve Mülteciler Raporu**, Ankara, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, s. 15–16. Ayrıca bu yöndeki görüşü destekleyen diğer madde ise 8. maddedir: ‘*Uluslararası hukuktan kaynaklanan yükümlülüklerimiz saklı kalmak koşuluyla ve aksine bir siyasi karar alınmadıkça, nüfus hareketinin arazi avantajları da dikkate alınarak sınırda durdurulması ve sığınmacıların sınırı geçmelerinin önlenmesi esastır. İlgili makamlarca bu konuda gerekli ve etkin tedbirler alınır.*’ <http://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/1994-Yonetmeli.pdf>

¹²⁰ Ergüven, Özturanlı, **a.g.e.**, s. 1026.

¹²¹ <http://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/1994-Yonetmeli.pdf>

İlişkin Yönerge’ çıkartılmış ve Suriyelilerin ‘geçici koruma statüsü’¹²² altında oldukları kabul edilmiştir.¹²³

İltica ve Sığınma Yönetmeliği, çıkartılan Geçici Koruma Yönetmeliğinin 61. maddesi ile kaldırılmıştır.

1.1.4. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

Suriye’de yaşanan iç savaş sonrasında kitlesel olarak Türkiye sınırına gelen kişilere açık kapı politikası uygulanması sonucunda milyonlarca Suriyeli, kademeli olarak Türkiye’ye sığınmıştır. YUKK’un hazırlanıp yürürlüğe girmesinden önceki süreçte, göç alanında yapılan düzenlemeve kurallar, yönetmelik ve yönergeler ile belirlendiği için çokça eleştiriye maruz kaldığı için, böylesi büyük bir kitlesel göç sonrası uluslararası koruma rejiminde reform yapılması gerekliliği doğmuştur.¹²⁴ Suriyelilerin göç hareketlerinde Türkiye’nin ilk başlarda transit ülke olarak görürülürken, ilerleyen zamanlarda geçiş ülkesi olmaktan çıkıp hedef ülke halini alması¹²⁵ve ülkeye olan göç hareketlerinin artmasından dolayı mevcut mevzuat hükümlerinin ihtiyaçlar karşılamakta yetersiz kaldığı vurgulanarak ilgili kanun hazırlanmıştır.

YUKK, 2009’da hazırlanmaya başlamış¹²⁶ ve uzun hazırlık sürecinin ardından 04.04.2013 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde kabul edilerek, 11.04.2013 tarih ve 28615 sayılı Resmî Gazetede yayımlanmıştır. Kanunun yürürlük tarihi ise beşinci kısım için 125. maddede sayılan maddeler haricinde yayım tarihinde, diğer kalan maddelerin yürürlüğe girişi ise Resmî Gazetede yayım tarihinden 1 yıl sonraya bırakılmıştır. Yayım ile birlikte yürürlüğe giren maddeler ise Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün kuruluş ve teşkilatlanmasına ilişkindir. YUKK’un

¹²² İspanyol iç savaşından kaçan kişilere, İngiltere ve Fransa tarafından verilen ‘geçici koruma statüsü’ en eski örnek sayılabilir. (Meltem İneli Cigerci, ‘Uluslararası Hukuka Uygun Geçici Koruma Rejiminin Unsurları Üzerine’ *Göç Araştırmaları Dergisi*, C. 2, S. 3, Ocak-Haziran 2016, s. 65.)

¹²³ Güler, *a.g.e.*, s. 110.

¹²⁴ Oba, *a.g.e.*, s. 69.

¹²⁵ Nuray Ekşi, *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Hukuku*, 5. bs., Beta Yayınları, 2018, s. 11.

¹²⁶ Ekşi, *a.g.e.*, s. 10.

ilgili maddelerinin yürürlük tarihi, uygulama bakımından getireceği köklü değişiklikler anlamında birtakım sorun ve aksaklıklar oluşturacağı ön kabulüyle bir yıl ertelenmiştir.

YUKK, 5 kısım ve 126 maddeden oluşan detaylı bir kanundur. Düzenlediği konulara bakılacak olursak; Birinci kısımda, '*amaç, kapsam, tanımlar ve geri gönderme yasağı*'; ikinci kısımda, '*yabancılar*', üçüncü kısımda, '*uluslararası korumayı*'; dördüncü kısımda, '*yabancılar ve uluslararası korumaya ilişkin ortak hükümleri*' ve son olarak beşinci kısımda ise 'Göç İdaresi Genel Müdürlüğü' düzenlenmiştir.

YUKK'un yürürlüğüyle beraber idari anlamda en büyük yenilik, iltica işlemleri ve göç konusunda yetkilerin Emniyet Genel Müdürlüğü'nden alınarak, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'ne verilmesi olmuştur.¹²⁷

YUKK m. 2/2'ye bakıldığında Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası anlaşmaların ve özel kanunlardaki hükümlerin saklı olduğu belirtilmiştir. Zaten anayasanın 90. Maddesi gereği usulüne uygun olarak kabul edilen uluslararası anlaşmalar kanun hükmündedir, ancak burada yeniden belirtilmesi ise uluslararası koruma hukukuna gösterilen öneme dikkat çekmektedir.

YUKK kapsamına giren kişiler yabancılardır. Yabancı kavramı, bulunduğu ülkeye vatandaşlık bağı ile bağlı olmayan kişileri ifade eder. Ancak her yabancı YUKK kapsamında olmayabilir çünkü yukarıda da ifade edildiği gibi uluslararası anlaşmalar ve özel kanunlardaki hükümler saklı bırakılmıştır. Bu yüzden Türkiye'de bulunan yabancı askeri personel, elçilik ve konsolosluklarda çalışan misyon görevlileri, göçmenler¹²⁸, mavi kart sahipleri ve KKTC vatandaşları kanun kapsamı dışında bırakılmış olup, sayılan yabancılar dışındaki kişiler YUKK kapsamındadır.

¹²⁷ Ekşi, **a.g.e.**, s. 230.

¹²⁸ Göçmen kavramı Türk hukukunda Türk soyundan ve Türk kültürüne bağlı olup, yerleşmek amacıyla tek başına veya toplu halde Türkiye'ye gelip bu 5543 sayılı İskân Kanunu'na göre kabul edilenleri ifade etmektedir, bu konuda başka açıklamalar için bkz. Ekşi, **a.g.e.**, s.58-60.

YUKK’da yapılan en önemli düzenlemelerden biri de ‘vatansızların durumuna yönelik olandır. YUKK öncesi dönemde vatansızlar ile alakalı herhangi bir düzenleme bulunmamasına rağmen birçok kanun maddesinde vatansızlara atıf yapılmaktaydı. YUKK ile birlikte vatansızlar düzenlemeye kavuşmuş oldu. Bu düzenleme kanunun 50 ve 51. maddelerinde yer almıştır.

YUKK’un beraberinde getirdiği bir başka yenilik ise kavramlar bakımından olmuştur. YUKK ilk başta göç noktasında bir değişikliğe gitmiş ve göçü düzenli, düzensiz ve uluslararası koruma olarak üç şekilde ele almıştır. YUKK uluslararası korumayı da mülteci, şartlı mülteci, ikincil koruma başlıklarıyla üç temel statü bağlamında incelemektedir. Hemen ifade etmek gerekir ki bir kavramsal değişiklik ise sığınmacı kavramında olmuştur. YUKK’tan önce sığınmacı olarak ifade edilenler, YUKK’un yürürlüğe girişi ile birlikte şartlı mülteci olarak tanımlanmaya başlamıştır.

YUKK’ta uluslararası korumaya ayrı bir başlık açmak gerekirse, bu bölümde mülteci, şartlı mülteci ve ikincil koruma düzenlenmiştir. İkincil koruma Türk koruma hukukunda ilk defa düzenlenmesi ile göze çarpmaktadır. Kavramlara bakacak olursak mülteci YUKK m. 61’de düzenlenmiştir ve yenilik getirmemektedir. Birinci bölümde de ifade edildiği gibi Türkiye’nin Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesine koymuş olduğu çekinceye ve 1994 Yönetmeliğine paralel şekilde düzenlenmiştir. Maddenin düzenleme şekli açısından ise yalnızca vatansız kişilerin mülteci statüsünü alabileceği şeklinde yoruma açık olduğu söylenebilir. Bu bakımdan eleştiriye açıktır. Anılan madde düzenlenmesi şu şekildedir:

“Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında mülteci statüsü verilir.”

Türkiye'nin mültecileri geldikleri yere göre kabul etmesinde uluslararası hukuk açısından bir sakınca bulunmamaktadır.¹²⁹ Yukarıda da ifade edildiği üzere Türkiye Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesine çekince koymuş bir ülkedir. Bundan dolayı da 'şartlı mülteci' şeklinde yapılan ayırım Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) tarafından, ayrımcılık yasağı başlığını taşıyan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) m. 14¹³⁰ kapsamında ayrımcılık olarak görülmemiştir. Burada yapılan ayırım kişilerin ırkına göre yapılan bir ayırım olmayıp, kişilerin iltica etmeye başladıkları ülkeye göre değişmektedir.¹³¹ Şartlı mülteci statüsü, mülteci statüsü gibi bireysel nitelikte bir statüdür. Kitlelşel şekilde gerçekleşen akınlar için uygulama alanı yoktur. Bundan dolayı Suriyelilere uygulanması mümkün değildir.¹³² Bu maddenin uygulama alanına ilişkin örnek verecek olursak; Uyğur Türkleri şartlı mülteci statüsüne başvuru yapabilirler, çünkü Çin tarafından soyları ve dinleri nedeniyle sistematik bir biçimde zulme maruz kalmaktadırlar. Ayrıca, daha önce de ifade edildiği gibi YUKK bir takım kavramsal değişikliğe gitmiş ve YUKK'un yürürlüğe girmesinden önce Türk hukukunda sığınmacı olarak yer alan ifadeyi şartlı mülteci şeklinde tanımlanmıştır. Anılan YUKK m. 62 şu şekildedir:

“Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri

¹²⁹ Ekşi, **a.g.e.**, s. 148.

¹³⁰ AİHS m. 14 'Bu Sözleşme 'de tanınan hak ve özgürlüklerden yararlanma, cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasal veya diğer kanaatler, ulusal veya toplumsal köken, ulusal bir azınlığa aidiyet, servet, doğum başta olmak üzere herhangi başka bir duruma dayalı hiçbir ayrımcılık gözetilmeksizin sağlanmalıdır' (Çevrimiçi), <https://www.danistay.gov.tr/upload/avrupainsanhaklarisozlesmesi.pdf>, (Erişim Tarihi 21.07.2019)

¹³¹ Ekşi, **a.g.e.**, s. 148.

¹³² Ekşi, **a.g.e.**, s. 149.

sonrasında şartlı mülteci statüsü verilir. Üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar, şartlı mültecinin Türkiye’de kalmasına izin verilir.’’

Ayrıca son cümlede şartlı mültecilerin, üçüncü ülkeye yerleştirileceği ifade edilmiştir. Bu yerleştirme BMMYK aracılığıyla yapılmaktadır. Ancak üçüncü ülkeye yerleştirilmenin bir garantisi olduğundan söz etmek mümkün değildir.¹³³ 2019 yılının ilk çeyreği sonunda, BMMYK’nın Türkiye’den üçüncü ülkelere yerleştirdiği insan sayısı 6.280’dir.¹³⁴ Kanunda güvenli üçüncü ülkenin tanımını ve bunun belirlenmesine ilişkin düzenlemede m. 74/2-3¹³⁵,te yapmıştır.

Türk uluslararası koruma hukukuna ilk defa YUKK ile birlikte giren ikincil koruma kavramı ise m. 63’te düzenlenmiştir. İkincil koruma özellikle belirli bir gruba mensubiyet sonucunda gerçekleşen ve kişinin geldiği yerin öneminin olmadığı bir düzenlemedir. Zaten Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesinde yapılan mülteci tanımı belirli bir gruba mensubiyetten dolayı uğranılan insanlık ya da onur kırıcı davranışa maruz kalan insanların veya yaşadıkları bölgedeki silahlı çatışmadan kaçan insanları kapsamadığı için eleştirilmektedir. Bu bakımdan düzenleme önemlidir. Düzenlemenin kapsamına giren kişilerin önemli bir kısmını cinsel kimliklerinde dolayı zulüm veya kötü muamele görme riski altında olanlar oluşturmaktadır. Ayrıca Nuray Ekşi’nin ifade ettiği örnekler önemlidir. Homoseksüeller, birçok ülke tarafından Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesinde belirtilen ‘belirli bir gruba mensup olma’ kapsamında sayılmadığı için mülteci sıfatını alamamaktadır. Bu madde sayesinde koruma altına

¹³³ Ekşi, **a.g.e.**, s. 149.

¹³⁴ BM Mülteciler Yüksek Komiserliği Web Sitesi, (Çevrimiçi), <https://www.unhcr.org/tr/unhcr-turkiye-istatistikleri>, (Erişim Tarihi: 02.05.2019)

¹³⁵ YUKK m. 74/2-3 “*Aşağıdaki şartları taşıyan ülkeler güvenli üçüncü ülke olarak nitelendirilir:*
a) *Kişilerin hayatının veya hürriyetinin, ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri nedeniyle tehdit altında olmaması*
b) *Kişilerin işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye tabi tutulacağı ülkelere geri gönderilmemesi ilkesinin uygulanıyor olması*
c) *Kişinin mülteci statüsü talep etme ve mülteci olarak nitelendirilmesi durumunda Sözleşmeye uygun olarak koruma elde etme imkânının bulunması*
ç) *Kişinin ciddi zarar görme riskinin olmaması*
Bir ülkenin başvuru sahibi için güvenli üçüncü ülke olup olmadığı, başvuru sahibinin ilgili üçüncü ülkeye gönderilmesini makul kılacak bu kişi ve ülke arasındaki bağlantılar da dâhil olmak üzere, her başvuru sahibi için ayrı olarak değerlendirilir.’’

alınabilirler. Ayrıca hala uygulama bulan kadınların sünnet edilmesi de ‘belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrama tehdidi’ olmadığı mülteci ya da şartlı mülteci olarak sayılmayacaklardır. Ancak bu ‘insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muamele’ teşkil eden kadınların sünnet edilmesiyle karşı karşıya kalacaklardır.¹³⁶ Bu madde sayesinde ikincil koruma statüsüne sahip olabileceklerdir. Anılan düzenleme şu şekildedir:

“Mülteci veya şartlı mülteci olarak nitelendirilemeyen, ancak menşe ülkesine veya ikamet ülkesine geri gönderildiği takdirde;

- a) Ölüm cezasına mahkûm olacak veya ölüm cezası infaz edilecek,*
 - b) İşkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacak,*
 - c) Uluslararası veya ülke genelindeki silahlı çatışma durumlarında, ayırım gözetmeyen şiddet hareketleri nedeniyle şahsına yönelik ciddi tehditle karşılaşacak,*
- Olması nedeniyle menşe ülkesinin veya ikamet ülkesinin korumasından yararlanamayan veya söz konusu tehdit nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancı ya da vatansız kişiye, statü belirleme işlemleri sonrasında ikincil koruma statüsü verilir”*

YUKK’ta yabancılara ilişkin düzenlenen diğer konular ise yabancılardan ülkeye giriş ve çıkışları, ikamet izinleri ve seyahatleri, çalışma izni, geri gönderme merkezleri, sınır dışı edilme ve geçici korumadır. Geçici koruma, uluslararası korumayı tamamlayıcı şekilde düzenlenmiş olup, Geçici Koruma Yönetmeliği başlığı altında incelenecektir.

1.1.5. 2014 Tarihli Geçici Koruma Yönetmeliği¹³⁷

Geçici koruma, uluslararası göç olaylarında kitlesel akın olarak ifade edebileceğimiz ani ve toplu şekilde gerçekleşen göçler sonucunda, bireysel nitelikte bir statü belirleme işleminin yapılamadığı durumlarda, geçici bir çözüm olarak kullanılmaktadır. Bu koruma türü ile sınıra gelen kişilere sunulması amaçlanan en

¹³⁶ Ekşi, a.g.e., s. 150.

¹³⁷ Tam metin: <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/3.5.20146883.pdf>

temel şey, acil olarak ‘güvenli yer’ sağlanmasıdır. Daha önce de belirttiğimiz gibi uluslararası örf ve âdet hukukunda da yer alan geri göndermeme ilkesi tam da bu durumdaki kişiler için geçerlidir. Temel insan haklarına erişim de bu koruma rejiminin önemli unsurlarındandır. Yakın zamanda yaşanan Suriyelilerin savaş ortamından kaçarak Türkiye’ye gelişleri geçici korumanın tipik örneğini oluşturur.

Geçici koruma, Yugoslavya’da yaşanan kriz sonrası ortaya çıkan acil mülteci ve sığınmacı akınlarının doğru yönetilebilmesi adına ortaya konmuş yeni bir statü türüdür.¹³⁸ Geçici Koruma Statüsü, Bosna ve Kosova’dan kaçan insanların diğer Avrupa ülkelerine doğru başlattıkları büyük göç hareketine yönelik¹³⁹ tedbir amaçlı Avrupa Birliği tarafından tasarlanmıştır.

Geçici koruma rejimine ilişkin Türkiye’nin taraf olduğu uluslararası bir anlaşma yoktur. Tamamen ulusal mevzuata dayanmaktadır. Bu bakımdan ifade etmek gerekir ki zaten devletlerin kitlesel olarak gerçekleşen göç karşısında kendini koruma amacıyla tercih etmiş olduğu bir koruma rejimidir ve bu koruma rejimi daha çok ulusal ve uluslararası tepkilere göre şekilde şekillenmektedir.¹⁴⁰

Geçici koruma, YUKK m. 91/1’de uluslararası korumayı tamamlayıcı şekilde düzenlenmiştir. Anılan düzenleme şu şekildedir: *‘Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir.’* Anılan madde yalnızca geçici korumanın hangi durumda uygulanacağını düzenlenmeyip, 2. fıkrası Bakanlar Kurulu (Cumhurbaşkanı) tarafından çıkarılacak yönetmelik ile bu düzenlemenin yapılacağını belirtmiştir. Bu kapsamda da 22.10.2014 tarihinde Geçici Koruma Yönetmeliği çıkarılmıştır. Daha önce bahsettiğimiz ‘1994 Yönetmeliği’ ve ‘2012 tarihli ‘Türkiye’ye Toplu Sığınma Amacıyla Gelen Suriye Arap Cumhuriyeti Vatandaşlarının ve Suriye Arap

¹³⁸Doğa Elçin, ‘Türkiye’de Bulunan Suriyelilere Uygulanan Geçici Koruma Statüsü 2001/55 Sayılı Avrupa Yönergesi ile Geçici Koruma Yönetmeliği Arasındaki Benzerlik ve Farklılıklar’ **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, 2016, s. 10.

¹³⁹Kaya, Eren, **a.g.e.**, s.35

¹⁴⁰ Seda Çakmak Ünal, **Türkiye’nin Göç Politikaları: Suriyelilerin Yerleştirilmesi Örneği**, Yüksek Lisans Tezi, 2018, s. 53.

Cumhuriyeti’nde İkamet Eden Vatansız Kişilerin Kabulüne ve Barındırılmasına İlişkin Yönerge’ üzerinden işlem yapılmakta iken bunlar Geçici Koruma Yönetmeliği yürürlükten kaldırılmış oldular.

Geçici Koruma Yönetmeliği’nde tanımlar başlığı taşıyan m. 1-f¹⁴¹’de geçici korumanın tanımı yapılmış, hem de geçici korumadan sağlanacak kişiler başlığı taşıyan m. 7’de kimlerin bu korumadan yararlanacağı ifade edilmiştir. Ancak bu iki madde de YUKK m. 91/1’i tekrar etmiş ve ek olarak ‘... Bireysel olarak uluslararası koruma statüsü belirleme işlemi yapılamayan ...’ kişiler oldukları belirtilmiştir.

Geçici korumada ‘kitlesel akın’ olarak yapılan göç için kaç kişinin sınırlarımıza gelmesi veya geçmesi ile ilgili net bir sayı vermek mümkün değildir.¹⁴² Ancak, Geçici Koruma Yönetmeliği m. 1/j’de kitlesel akın, ‘*aynı ülkeden veya coğrafi bölgeden kısa bir süre içerisinde ve yüksek sayılarda gerçekleşen ve söz konusu sayılar nedeniyle bireysel olarak uluslararası koruma statüsü belirleme işlemlerinin usulen uygulanabilir olmadığı durumları*’ ifade edeceği düzenlenmiştir.

Geçici Koruma Yönetmeliği kapsamında koruma altına alınanlar yönetmeliğin geçici 1. maddesinde belirtilmişlerdir. Anılan düzenleme şu şekildedir: “28.04.2011 tarihinden itibaren Suriye Arap Cumhuriyeti’nde meydana gelen olaylar sebebiyle geçici koruma amacıyla Suriye Arap Cumhuriyeti’nden kitlesel veya bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşları ile vatansızlar ve mülteciler, uluslararası koruma başvurusunda bulunmuş olsalar dahi geçici koruma altına alınırlar.” Ayrıca yönetmeliğin beşinci bölümünde, geçici korumadan faydalanmak isteyenlerin hangi

¹⁴¹ Geçici Koruma Yönetmeliği m. 1-f “... Geçici koruma: Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak veya bu kitlesel akın döneminde bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen ve uluslararası koruma talebi bireysel olarak değerlendirmeye alınamayan yabancılara sağlanan korumayı... İfade eder.” m.7/1 “Geçici koruma; ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel veya bu kitlesel akın döneminde bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılardan haklarında bireysel olarak uluslararası koruma statüsü belirleme işlemi yapılamayan yabancılara uygulanır.”

¹⁴² 2011 yılında Dışişleri Bakanı Davutoğlu tarafından yapılan açıklamada, 100.000 Suriyeli ise Türkiye için kitlesel akımın net sayısı olarak kabul edebilir.

yolla gelebilecekleri ve nasıl koruma altına alınacaklarını ve bu kişiler hakkında yapılacak ilk işlemleri neler ve nasıl olacağını düzenlemiştir. Geçici koruma dışında tutulanlar ise yönetmeliğinin m. 8/1¹⁴³'de belirtilmiştir.

Geçici Koruma Yönetmeliği'nde düzenlenen bir diğer önemli konu ise, yönetmelik çıkmadan önce uluslararası koruma başvurusu yapanlarla alakalıdır. Yönetmeliğin 7. madde 3. fıkrası '*Geçici korunanlar, Kanuna göre belirlenen uluslararası koruma statülerinden herhangi birini doğrudan elde etmiş sayılmaz.*' şeklinde, 16. madde ise '*Geçici korumanın uygulandığı süre içinde, bu Yönetmelik kapsamındaki yabancıların bireysel uluslararası koruma başvuruları, geçici koruma tedbirlerinin etkin şekilde uygulanabilmesi amacıyla işleme konulmaz.*' şeklinde düzenlenmiştir. Bu bakımdan yönetmeliğin kapsamına giren yabancıların, bireysel bir statü olan ve bireysel başvuru sonucunda elde edilen uluslararası koruma statülerinden yararlanmasının mümkün olmadığını ifade etmemiz gerekir.¹⁴⁴

Geçici Koruma Yönetmeliği kapsamında koruma altına alınanlara sağlanan imkânlar, yönetmeliğin 26–32. maddeleri arasında düzenlenmiştir. Bunlardan bakacak olursak; sağlık, eğitim, sosyal yardım hizmetleri ve bir hak olarak düzenlenmiş olan aile birleşimini görmekteyiz. Bu konuda detaylı inceleme Suriyelilerin Hukuki Durumu başlığında yapılacaktır.

¹⁴³Geçici Koruma Yönetmeliği m. 8/1: '*Aşağıdaki hallerde, yabancı geçici korumadan yararlandırılmaz, yararlandırılmışsa geçici koruması iptal edilir.*

a) Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair 1967 Protokolüyle değişik 28/7/1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşmenin 1 inci maddesinin (F) fıkrasında belirtilen fiillerden suçlu olduğuna dair ciddi kanaat bulunanlar.

b) Türkiye dışında hangi saikle olursa olsun zalimce eylemler yaptığını düşündürecek nedenleri bulunanlar.

c) Bu fıkranın (a) ve (b) bentlerinde belirtilen suç ya da fiillerin işlenmesine iştirak eden veya bu fiillerin işlenmesini tahrik edenler.

ç) Ülkesinde silahlı çatışmaya katılmış olduğu halde bu faaliyetlerini kalıcı olarak sonlandırmayanlar. d) Terör eylemlerinde bulunduğu veya planladığı ya da bu eylemlere iştirak ettiği tespit edilenler.

e) Ciddi bir suçtan mahkûm olarak topluma karşı tehdit oluşturabileceği değerlendirilenler ile milli güvenlik, kamu düzeni veya kamu güvenliği açısından tehlike oluşturduğu değerlendirilenler.

f) Türkiye'de işlenmesi hâlinde hapis cezası verilmesini gerektiren suç veya suçları daha önce işleyen ve bu suçun cezasını çekmemek için menşe veya ikamet ülkesini terk edenler

g) Uluslararası mahkemelerce hakkında insanlık suçu işlediğine dair karar verilmiş kişiler.

ğ) 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun Dördüncü Kısım Yedinci Bölümünde yer alan suçlardan birini işleyenler.'

¹⁴⁴Altun, Görel, a.g.e., s. 23.

1.2. Göç Üzerine Çalışan Kurumlara Genel Bir Bakış

1.2.1 Göç İdaresi Genel Müdürlüğü

Göç, ülkelerin ekonomik, demografik ve sosyokültürel yapılarını etkileyen dinamik bir olgu olmasına rağmen Türkiye’de münhasıran göç üzerine çalışan spesifik kurumlar bulunmamaktaydı. Göç konusuyla emniyet birimleri ilgilenmekteydi. YUKK’un genel gerekçesine bakıldığında bu durum, göç sorunları üzerine çalışan, çalıştığı alana yönelik olarak strateji geliştirip uygulayan bir kuruma ihtiyaç duyulduğu şeklinde ifade edilmiştir.¹⁴⁵ Doktrinde bualanda profesyonel olarak çalışan bir kurumun olmayışına yönelik eleştirilerde hayli fazlaydı. Bu bakımdan Göç İdaresi’nin kurulmasının bir zorunluluk olduğu ve bir göç ülkesi olan Türkiye’nin konuya verdiği önemin arttığını söylemek mümkündür.

YUKK öncesi dönemde, ülkeye yasadışı giriş yapan göçmenlerin kontrol altına alınması konusuna yoğunlaşmış ve bu kişilerim ikamet ve gerektiğinde sınır dışı işlemleri üzerine çalışan kurum ise İçişleri Bakanlığı’na bağlı Emniyet Genel Müdürlüğü’nün Yabancılar Şubesi ve valilikler olmuştur.¹⁴⁶ YUKK’un yürürlüğe girişi ile bu kurumlar görevlerini, Göç İdaresi’ne devretmişlerdir.

Göç İdaresi, İçişleri Bakanlığı’na bağlı olarak kurulmuştur. Kurulduğu günden bugüne kadar, 10.796 personel ve yönetici ile 81 ilde teşkilatlanarak ülke genelinde hizmet vermektedir.¹⁴⁷ Ayrıca sonraki süreçte kurulan, Göç Politikaları Kurulu da göç alanında kalıcı politikaları belirlemek ve göç üzerine çalışmalar yürüten kamu kurum ve kuruluşları arasında koordinasyonun sağlanmak amacıyla İçişleri Bakanlığı bünyesinde çalışmaktadır.¹⁴⁸

¹⁴⁵ YUKK gerekçe <https://www2.tbmm.gov.tr/d24/1/1-0619.pdf>

¹⁴⁶ Mustafa Kara, Canan Öykü Dönmez Kara, ‘Türkiye’de Göç Yönetişimi: Kurumsal Yapı ve İş birliği’, **Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi**, C. 10, S. 2, s. 1–25, s. 11.

¹⁴⁷ Göç İdaresi 2018 Faaliyet Raporu, <https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/files/2018%20Y%20c%20b11%20c%20b1%20Faaliyet%20Raporumuz%20v%204%2013%202019.pdf>

¹⁴⁸ Kara, Dönmez Kara, **a.g.e.**, s. 12.

Göç İdaresi, göç alanına ilişkin projeler yürütmek, bu alanda kamu idareleri tarafından göç üzerine yapılacak faaliyetlerin programlandırılması ve projelendirilmesine destek sağlamak, yürütülen proje ve çalışmaları izlemek, bu projelerin ulusal göç politikası ve uluslararası standartlara uygun şekilde yürütülmesini sağlamakla yükümlüdür.

Bu çerçevede Göç İdaresi, göç alanına ilişkin olarak birçok proje yürütmüş ve hala doğrudan veya dolaylı olarak yürütmekte olduğu pek çok proje vardır. Bu projelerin yürütülmesinde kendisine üniversiteler ve göç alanında faaliyet gösteren uluslararası örgütler ortaklık etmiştir. Gerçekleştirilen bu projelerin finansmanı ise milli bütçe veya ikili anlaşmalar sonucu taraf olan devletler veya Avrupa Konseyi, BMMYK vb. kurumlar tarafından sağlanmaktadır. Gerçekleştirilen bu projelere örnekler şu şekildedir:

- *Suriye Savaşı ve Mülteci Sorununun İnsan Ticareti Üzerindeki Etkilerinin Değerlendirilmesi Projesi,*
- *Kamp Dışı Suriyelilerin Kayıt Altına Alınması Kapasitesinin Arttırılması,*
- *Türkiye'nin Göç Yönetimi Genel Politika Çerçevesi Oluşturma ve Uygulama Çabalarının Göç ve İltica Yol Haritası ve İnsan Ticareti ile Mücadele Ulusal Eylem Planı Ekseninde Desteklenmesi.*
- *Türkiye'deki Düzensiz Göçmenlerin Gönüllü Destekli Geri Dönüş ve Yeniden Entegrasyon Programı,*
- *Suriye Krizinin Etkilerinin Azaltılması için Ulusal Kurumların Desteklenmesi Projesi.*¹⁴⁹

Göç İdaresi, son dönemde entegrasyon, uyum ve birlikte yaşam temalı çalışmalarına hız vermiştir. Üretilen projelerde ana temanın uyum ve bütünleşme olması Göç İdaresi'nin mültecilerin entegrasyonu ile alakalı çalışmaların resmi kanallar aracılığıyla da başladığını göstermektedir.

¹⁴⁹ İç İşleri Bakanlığı Göç İdaresi Resmi Web Sitesi, (Çevrimiçi), <https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/evraklar/Goc-Projeleri/GIGM-Biten-Projeler.pdf>, (Erişim Tarihi: 20.06.2019)

1.2.2. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği

BMMYK, II. Dünya Savaşı sonrasında yaşanan göç hareketlerine çözüm bulmak amacıyla BM Genel Kurulu tarafından 1950 yılında üç yıllık görev süresi öngörülerek kurulmuştur. Mültecilere yardımla geçen bu üç yılın ardından önce görev süresi uzatılmış, daha sonra ise kalıcı hale gelmiştir. BMMYK'nın asıl amacı mültecilerin uluslararası sözleşmelerle verilmiş haklarını korumaktır.¹⁵⁰

BMMYK, 16.765'ten fazla personeli ile 138 ülkede faaliyette bulunmaktadır. Tarihi bir sorumluluğu üstlenen BMMYK, yürüttüğü faaliyetlerden dolayı iki kez Nobel Barış Ödülü'ne aday gösterilmiş ve bir kez de bu ödülü kazanmıştır.¹⁵¹

BMMYK, dünya genelinde en büyük operasyonel faaliyetini Türkiye'de yürütmektedir. Özellikle, 2011 yılında başlayan Suriye Krizi sonrası kitlesel göç hareketlerinin en büyük merkezi konumuna gelen Türkiye, BMMYK tarafından ifade edildiği gibi *'dünyada üzerindeki en büyük mülteci¹⁵² nüfusunu'* ağırlamaktadır. BMMYK; Türkiye'de Ankara merkezli olmak üzere, 7 ofisiyle (İstanbul, İzmir, Gaziantep, Hatay, Şanlıurfa ve Van.) çalışmalarını yoğun şekilde sürdürmektedir.

BMMYK, Türkiye'de 10 Kasım 2018 tarihine kadar Avrupa dışından gelen mültecilerin statü belirleme işlemlerini yapmıştır.¹⁵³ Ayrıca, Avrupa ülkeleri dışından gelen ve Türk hukukunda “şartlı mülteci” ve “sığınmacı” olarak adlandırılan yabancılarında uluslararası koruma başvurularını Göç İdaresi ile beraber paralel prosedür olarak adlandırdıkları uygulamayla almaktaydılar. Anılan tarih itibarıyla uluslararası koruma başvurusu sadece İl Göç İdareleri'nden yapılabilmektedir.

¹⁵⁰ Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Türkiye Resmi Web Sitesi, (Çevrimiçi), <https://www.unhcr.org/tr/turkiyede-unhcr>, (Erişim Tarihi: 22.06.2019)

¹⁵¹ Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Türkiye Resmi Web Sitesi, (Çevrimiçi), <https://www.unhcr.org/tr/unhcrnin-tarihcesi>, (Erişim Tarihi: 22.06.2019)

¹⁵² Mülteci ifadesi BMMYK tarafından Türkiye'deki Suriyelileri de kapsayacak şekilde kullanılmaktadır.

¹⁵³ Nuray Ekşi, **Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin Türkiye'deki Faaliyetleri ve Türk İltica Sisteminde Değişen Rolü**, İstanbul Hukuk Mecmuası, s. 343–370. S.62.

BMMYK, kamu kurum ve kuruluşları, STK'lar ve buna benzer farklı kurumlarla iş birliği içerisinde çalışmaktadır. Çoğunluğu proje bazlı olan bu çalışmaların zaman zaman yürütücülüğünü zaman zaman da donörlüğünü yapmaktadır.

1.2.3.Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (SGDD)

Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (SGDD), Türkiye'deki sığınmacılara ve mültecilere yardım etmek amacıyla 1995 yılında Ankara'da akademisyenler tarafından, BM'nin desteği ile kurulmuş bir dernektir.¹⁵⁴ 'Sığınmacı' kavramına adında yer veren ilk dernek olma özelliğini taşımaktadır. Türkiye genelinde 40'in üzerinde şehirde 80'den fazla ofisiyle göç alanında çalışmalarını yürütmektedir.¹⁵⁵

SGDD; sığınmacıların ve mültecilerin problemlerine çözüm bulmak, temel gereksinimlerini karşılamak ve sunulan haklara erişim konusunda destek vermek temelli çalışmalarını yürütmektedir. Dernek bünyesinde saha çalışanları, koruma uzmanları, sağlık eğitmenleri, engelli uzmanları, psikologlar ve avukatlar gibi farklı meslek dallarından personeller çalışmaktadır.

Tüm sığınmacı ve göçmenlerin, temel hak ve hizmetlerden yararlanarak yaşayabildiği bir alan yaratma vizyonu ile yola çıkan dernek bu kapsamda birçok etkinlik ve proje yürütmektedir. Yürütülen projelerden bazıları şunlardır:

- **Sığınmacı Kadın ve Kız Çocuklarını Güçlendirme Projesi**, geçici koruma altındaki Suriyeliler ve uluslararası koruma başvurusu yapmış Suriyeli olmayan

¹⁵⁴ Göç Uyum Raporu, s. 102.

¹⁵⁵ Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği Resmî Web Sitesi, '**Biz kimiz?**', (Çevrimiçi), <http://sgdd.org.tr/who-we-are/>, (Erişim Tarihi: 30.07.2019)

kadın ve kız çocuklarının sağlık hizmetlerine erişiminin güçlendirilmesi amacıyla İstanbul ve Gaziantep’te yürütülen bir projedir.¹⁵⁶

- **Al Farah Çocuk ve Aile Destek Merkezleri**, Suriyeli kadın ve çocuklara hizmet vermek amacıyla 2016 yılında UNİCEF iş birliğiyle başlatılmış bir projedir. Kurulan çok yönlü destek merkezleriyle İstanbul, Ankara, Adana, İzmir ve Gaziantep’te yürütülen bir projedir. Proje kapsamında psiko-sosyal destek, yasal ve sosyal danışmanlık, okullaşma seviyesinin artırılması adına eğitim ve seminerler düzenlenmektedir.¹⁵⁷
- **Çok Yönlü Destek Merkezleri Projesi**, 2013 yılında başlatılan bu proje kapsamında İstanbul, Ankara, İzmir ve Sakarya’da yaşayan sığınmacıların ve mültecilerin sosyal ve hukuki danışmanlık verilmesi, dil kursları, entegrasyona yönelik ev sahibi toplumla ilişkileri güçlendirmeye yönelik çeşitli aktiviteler ve çeşitli sosyal aktiviteler gibi birçok hizmet verilmektedir. 2016 yılında 9 farklı ilde daha bu çok yönlü destek merkezleri açılmıştır ve hizmet vermeye devam etmektedir.¹⁵⁸

¹⁵⁶ SGDD Resmî Web Sitesi, **Sığınmacı Kadın ve Kız Çocuklarının Sağlık Hizmetlerine Erişiminin Güçlendirilmesi Projesi**, (Çevrimiçi), <http://sgdd.org.tr/siginmaci-kadin-ve-kiz-cocuklarinin-saglik-hizmetlerine-erisimlerinin-guclendirilmesi-projesi/>, (Erişim Tarihi: 25.06.2019)

¹⁵⁷ SGDD Resmî Web Sitesi, **Çocuk ve Aile Destek Merkezleri Projesi**, (Çevrimiçi), <http://sgdd.org.tr/cocuk-ve-aile-destek-merkezi/> (Erişim Tarihi: 25.06.2019)

¹⁵⁸ SGDD Resmî Web Sitesi, **Çok Yönlü Destek Merkezleri Projesi**, (Çevrimiçi), <http://sgdd.org.tr/cok-yonlu-destek-merkezleri/>, (Erişim Tarihi: 25.06.2019)

SURİYELİ MÜLTECİLER VE TÜRKİYE

Literatürde ‘Arap Baharı’ olarak adlandırılan ve Ortadoğu coğrafyasında hızla yayılan olaylar, mevcut hükümete karşı özgürlük, demokrasi ve sosyal haksızlığı sonlandırma talepli¹⁵⁹ eylemler şeklinde 2010’da Tunus’ta başlamıştır. Arap Baharı hızlıca Kuzey Afrika ve Ortadoğu’ya yayılmıştır. Bu olaylar sonucunda birçok ülkede hükümet ve rejim değişiklikleri yaşanmıştır. Suriye’de 2011 yılında başlayan kriz dünyanın bugüne kadar gördüğü en büyük mülteci krizinin yaşanmasına sebep olmuştur.

Suriye’de 1971 yılında seçimle göreve gelen Hafız Esad 2000 yılına kadar baskı rejimi ile ülkeyi yönetmiş ve kendisine muhalif siyasi hareketlerin oluşmasına izin vermemiştir. Farklı siyasi hareketler, askeri operasyonlarla bastırılmıştır. Askeri operasyonlar kapsamında ülkede sivil kayıpların yaşanmasına yol açan fazlaca örnekler vardır, 1982 yılında gerçekleşen Hama Katliamıdır. Bu katliamda Hafız Esad hükümeti tarafından verilen talimatlar sonucunda on binlerce sivil hayatını kaybetmiştir. 2000 yılına gelindiğinde ise Hafız Esad öldükten sonra, devlet başkanı için yapılacak referandum öncesinde ise oğlu Beşar Esad babasının koltuğuna geçebilmesi için anayasada değişikliğe gidilmiş¹⁶⁰ ve Beşar Esad bu referandumda %97,29 gibi büyük bir oy oranıyla başkan seçilmiştir.¹⁶¹ Babasına nazaran daha ılımlı politikalar izleyen Esad ile Türkiye’nin ikili ilişkilerinin 2000 - 2010 yılları arasında iyi düzeyde olduğunu söylemek mümkündür.¹⁶² Ancak bu ikili ilişkiler ilerleyen yıllarda Arap Baharı ile birlikte durma, hatta kesilme noktasına gelecektir.

¹⁵⁹ BBC Web Sitesi, **Esad: 'Arap Baharı kargaşa getirdi'**, (Çevrimiçi), https://www.bbc.com/turkce/haberler/2012/09/120921_assad_egypt_interview (Erişim Tarihi: 10.07.2019)

¹⁶⁰ Devlet Başkanı olmak için aranan 40 yaşından büyük olma şartı Esad’ın o zaman ki yaşı olan 34 olarak değiştirilmiştir.

¹⁶¹ Yağmur Şen, ‘Suriye’de Arap Baharı’ **Yasama Dergisi**, S. 23, 2013, s. 58.

¹⁶² Sabah Gazetesi Web Sitesi, **Suriye ikinci evimizdir**, (çevrimiçi), https://www.sabah.com.tr/gundem/2009/12/23/suriye_ikinci_evimizdir (Erişim Tarihi: 12.07.2019)

Arap Baharı ile birlikte Suriye’de eylemler Mart 2011 yılında başlamıştır. Eylemler 2000’li yıllarda Beşar Esad hükümeti tarafından uygulanan ekonomik reform sonucu ortaya çıkmıştır ancak ifade etmek gerekir ki tek neden bu reformlar da değildir.¹⁶³ Gösteriler başladıktan sonra hükümet tarafından gösterilere karşı ilk önce sert önlemler alınmış, bu önlemler yeterli olmayınca da gösterileri bastırmak için kuvvet kullanma yoluna gidilmiştir. Bu süreçte Esad yönetimi tarafından gerekli reformların yapılacağı çağrısı yapılmasına rağmen, siyasi sahneye çıkan gruplar hızlı bir dönüşüm talep ederken, kurumların hantallığı ve bürokrasinin bu hızlı değişime karşı yavaş kalışı siyasi istikrarsızlık ve düzensizliğe neden olmuştur.¹⁶⁴ Bu siyasi düzensizlik ise muhalefet kanadında daha fazla grubun oluşmasına neden oldu ve bu eylemlerin artmasına yol açtı. Siyasi istikrarsızlığı sona erdirmek ve bu muhalefet gruplarını ortadan kaldırmak isteyen Esad hükümeti kuvvet kullanımı arttırarak devam etmiş ve Suriye kendisini iç savaşın ortasında bulmuştur. Hükümetin bu silahlı müdahaleleri sonucunda muhalif gruplarda silahlanmış ve barışçıl eylemler yerini silahlı çatışmalara bırakmıştır. Ülkede başlayan iç savaş beraberinde ağır sivil kayıpları da getirdi.¹⁶⁵ Bu sivil kayıplar çoğunlukla hükümet tarafından kent merkezlerinin bombalanmasının sonucunda ortaya çıkmıştır.

İç savaşın başlamasının hemen akabinde yaşanan çatışmanın gittikçe daha geniş bölgelere yayılması göç hareketlerine neden olmuştur. Suriye Arap Cumhuriyeti’nin kuzeyinde bulunan şehirlerin ülke nüfusunun yarısına yakını oluşturması bu bölgede yaşanan çatışma sonrası ciddi oranda insan topluluğunun yerlerinden olmasına neden olmuştur. Suriye’nin en büyük sınır komşularından olan Türkiye bu sebeple göç hareketinin ilk hedef ülkelerinden biri olmuştur. Ülkenin güneyinde de benzeri çatışma ortamlarının oluşu bu kalabalığı ülkelerinin kuzeyine yönelmesine sebep olmuştur. Ancak kuzeye yönelen bu göç hareketinin başlıca önemli sebeplerinde biri ise Türkiye’nin o dönemde Başbakanlık ve Dışişleri Bakanlığı nezdinde açık kapı politikasının uygulanacağını deklare

¹⁶³ Ekonomik reformlar ve eylemlerin altyapısı hakkında bkz.: Şen, **a.g.e.**, s. 61 vd.

¹⁶⁴ Samuel Huntington, **Political Order in Changing Societies**, Yale University Press, 1996, s. 4.

¹⁶⁵ Deutsche Welle Türkçe Web Sitesi, **Şam Muhaliflere Karşı Sertleşti**, (Çevrimiçi), <https://www.dw.com/tr/%C5%9Fam-muhaliflere-kar%C5%9F%C4%B1-sertle%C5%9Fti/a-15147710> (Erişim Tarihi: 12.07.2019)

etmesidir. Türkiye'nin bu cömert davranışı sonrası ilk mülteci kafilesi 29 Nisan 2011'de çoğunluğun çocuk, kadın ve yaşlılardan oluşan sınırlarımıza gelmiştir¹⁶⁶. Zaman zaman bu politika tepki toplasa da dönemin Dışişleri Bakanı olan Ahmet Davutoğlu Haziran 2011'de yaptığı bir açıklama da "*Suriyeli kardeşlerimize herhangi bir şekilde kapı kapatmamız, (sığınmacı sayısının) 10 binden sonra durması gibi bir şey söz konusu değil*" diyerek açık kapı politikasının devam edeceğini söylemiştir.¹⁶⁷ Türkiye'nin açık kapı politikasını devam ettirmesiyle birlikte, savaştan kaçan Suriyeliler kitlesel olarak göç Türk sınırına gelmeye devam etmiştir.

Türkiye, Suriye Krizi'nin başladığı ilk 2 yıllık süreçte, onlarca kamp merkezi oluşturmuş ve kendisine sığınan mültecilerin temel insani ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmıştır. 2 yıl içinde Türkiye'de kampların sayısı 21'e yükselmiş ve bu kamplarda kalan sayısı 200.000 kişiyi bulmuştur. O günlerde bu rakamın iki katı kadar bir kalabalık ise kampların dışında bir hayat sürmekteydi.¹⁶⁸ İlk etapta kamplarda yoğunlaşan mülteci nüfusu zamanla şehirlere doğru kaymıştır. İlerleyen süreçlerde Suriyelilerin yoğun olarak yaşamaya başladığı yerler sınırda Gaziantep, Hatay, Şanlıurfa ve Kilis gibi iller olurken, sonraki süreçte Suriyelilerin büyük kısmı büyük şehirlere yerleşmiştir.

2011 yılında Suriye'de başlayan iç savaş, dünyanın bugüne kadar gördüğü en büyük kitlesel göç hareketine sebep olmuştur. Türkiye bu göç hareketleri sonrası tarihi bir sorumluluk almış ve açık kapı politikası uygulayarak sınırına gelen bütün Suriyelileri ülkesine kabul etmiştir. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün 25.07.2019 tarihli resmi verilerine göre Türkiye şu an 3.639.284 Suriyeliyi ülkesinde barındırmaktadır. Suriyelilerin 3.552.004'ü GİGM tarafından belirlenen farklı illerde, 87.464'ü geçici barınma merkezlerinde kalmaktadır.¹⁶⁹ Suriyelilerin sayılarına

¹⁶⁶ Osman Bahadır Dinçer vd., 'Suriyeli Mülteciler Krizi ve Türkiye Sonu Gelmeyen Misafirlik' **Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu & Brookings Enstitüsü**, 2013, s.7.

¹⁶⁷ Deutsche Welle Türkçe Web Sitesi, Türkiye: **Suriyeli Sığınmacılara Kapımız Açık**, (Çevrimiçi), <https://www.dw.com/tr/t%C3%BCrkiye-suriyeli-s%C4%B1%C4%9F%C4%B1mac%C4%B1lara-kap%C4%B1m%C4%B1z-a%C3%A7%C4%B1k/a-15155526>, (Erişim Tarihi: 14.07.2019)

¹⁶⁸ Dinçer vd., **a.g.e.**, s. 7.

¹⁶⁹ İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Web Sitesi, **Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler**, (Çevrimiçi), <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>, (Erişim Tarihi: 30.07.2019)

yönelik bu rakamlar geçici koruma statüsü sahibi olarak resmi şekilde Türkiye’de kalan Suriyelileri ifade etmektedir. Kaçaklar ve ikamet izniyle kalanlarla birlikte sayının 4.000.000’a yakın olduğu düşünülmektedir. Geline süreçte şu an İstanbul’da ki sayılara bakacak olursak Göç İdaresine göre kayıtlı 547.943 Suriyeli bulunmaktadır. Ancak kayıt dışı burada kalanların sayısının bir milyonunun üzerinde olduğu tahmin edilmektedir.¹⁷⁰

Suriyeliler, Türkiye’ye ilk geldiklerinde politikacılar ve hükümet yetkilileri tarafından çokça din kardeşliği vurgusu yapılarak, muhacirler olarak adlandırılmışlardır. İlerleyen süreçlerde misafirlik kavramı arka planda yavaş yavaş kendine yer edinmiş,” Suriyeli Misafirler” kavramı kullanılmaya başlamıştır. Suriye’de savaşın giderek şiddetlenmesi ve krizin daha geniş bölgelere yayılması sonucu muhacir ve misafir kavramlarını yerini “sığınmacı” ya bırakmıştır.

Türkiye’nin ciddi bir mülteci nüfusuna ev sahipliği yapması, çeşitli tartışmaları ve çeşitli sorunları beraberinde getirmiştir. Suriyelilerin hukuki statülerinin net biçimde belli olmaması, kesinlikle ülkelerine geri dönecekleri yönünde açıklamalar yapılması, savaşın devam etmesi herkesin konuyla alakalı fikir beyan etmesine hatta bilgi kirliliğine varacak düzeyde yanlış bilgi içeren açıklama ve yayınların basında yer bulmasına neden olmuştur.¹⁷¹ Yaşanan bu gelişmeler sonrası özellikle bütün Suriyelilere vatandaşlık verileceği ve maaş bağlanacağı haberleri Türk halkı tarafından verilen olumsuz tepkilerin artmasına neden olmuştur.

Öncelikle Göç İdaresi’nin yaptığı son açıklamaya göre 7 yıllık süreçte vatandaşlık alan Suriyeli sayısı 1 Ağustos 2019 itibarıyla 92 bin 280’dir. Bu rakamın yarısını çocuklar oluşturmaktadır¹⁷². Yani Suriyelilere topyekûn vatandaşlık verilmesi gibi bir durum söz konusu değildir. Suriyelilerin devletten düzenli maaş aldığı da gerçeklik payı içermeyen bir iddiadır. Suriyeliler sadece Kızılay tarafından

¹⁷⁰İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Web Sitesi, **Geçici Koruma**, (Çevrimiçi), <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>, (Erişim Tarihi: 21.07.2019)

¹⁷¹Odatv Web Sitesi, Erdem Akyüz, Mülteci, sığınmacı, göçmen kime denir? (Çevrimiçi), <https://odatv.com/multeci-siginmaci-gocmen-kime-denir-06081941.html> (Erişim Tarihi: 20.07.2019)

¹⁷²Mülteciler Derneği Resmi Web Sitesi, **Türkiye’deki Suriyelilerin Sayısı**, (Çevrimiçi), <https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/>, (Erişim Tarihi: 05.08.2019)

verilen ve kaynağı Avrupa Birliği fonlarından sağlanan, kişi başı 120 TL tutarında “Sosyal Uyum Yardımı” (SUY) isimli bir mali yardım bulunmaktadır. Bu yardımdan da faydalanmak için belirli kriterlere sahip olmak gerekmektedir.¹⁷³

Dünyanın en fazla mülteci nüfusuna sahip ülkesi konumuna gelen Türkiye’de Suriyelilerin göçü sonrası verilecek statü ve haklar konusunda tartışmalar başlamıştır.

Suriye’deki iç savaşın başladığı 2011 yılına kadar Türkiye’nin uluslararası göç ile alakalı tek hukuki düzenlemesi, İçişleri Bakanlığı tarafından 1994 yılında çıkarılan “İltica ve Yönetmeliği” idi. Bu yönetmelik, Avrupa ülkeleri dışından gelen göçmenlerin sınırda durdurulması gerektiğine ilişkin maddesince Türkiye’nin karşılaştığı bu büyük kitlesel göç sorunuyla alakalı çözüm üretmekte zorlanmıştır. Suriyeli akınının başladığı 2011 yılı sonrası, Mart 2012 yılında çıkarılan “Türkiye’ye Toplu Sığınma Amacıyla Gelen Suriye Arap Cumhuriyeti Vatandaşlarının ve Suriye Arap Cumhuriyetinde İkamet Eden Suriye Arap Cumhuriyeti Vatansız Kişilerin Kabulüne ve Barındırılmasına İlişkin Yönerge” ile konuya ilişkin yasal dayanak oluşturulmaya çalışılmıştır. Fakat Suriyelilerin ilk etapta yaşadıkları geçici barınma merkezlerinden ayrılarak şehirlere yerleşmeleri ve Suriye’de ki karışıklığın giderek artması ve göçün durmaması neticesinde konuyla alakalı kalıcı ve kapsayıcı yasal düzenlemelerin yapılması gerekliliği kaçınılmaz olmuştur. Bu süreçten sonra 2013 yılında, YUKK çıkarılmış ve bu kanun kapsamında göç konusuyla alakalı çalışmaları yürütmek üzere İçişleri Bakanlığı’na bağlı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü kurulmuştur. YUKK’un çıkarılmasından bir yıl sonra da 22.10.2014’te Geçici Koruma yönetmeliği ResmîGazete’ de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.¹⁷⁴

Çeşitli sebeplerle ülkesinden ayrılan ve başka bir ülkeye göç eden kişiler için uluslararası hukukta; mülteci statüsü, sığınmacı, geçici koruma statüsü ve ikincil koruma statüsü olarak dört temel statü tanımlanmıştır. Türkiye’deki yasal düzenlemeler ve Cenevre Sözleşmesi’ne koyduğumuz coğrafi çekince sebebiyle

¹⁷³ Detaylı Bilgi İçin Bkz. <https://www.kizilay.org.tr/Haber/KurumsalHaberDetay/3011>

¹⁷⁴ Erdinç Yazıcı, Hıdır Düzkaya, “Misafirlikten Vatandaşlığa Türkiye’deki Suriyelilerin Hukuki Statüsü: Türkiye ve Avrupa Birliği Mevzuatı Ekseninde Karşılaştırmalı Bir Değerlendirme”, Hak-İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi, Cilt:6, Sayı:16, 2017, s. 420–446. S.446.

teknik açıdan Avrupa Konseyi ülkeleri dışından gelen kişilere Türkiye’de ne mülteci statüsü ne de sığınmacı statüsü verilememektedir. Bu sebepten, Geçici Koruma Yönetmeliği ile birlikte Suriyelilerin statüsü “geçici koruma” olarak belirlenmiştir. GİGM geçici korumayı “kitlesel göç akınlarında acil çözümler üretmek için tanımlanan bir koruma biçimi ve devletlerin geri göndermeme ilkesine uyarak kitlelerhalinde ülke sınırlarına gelen bireylere, statü belirleme işlemi yapmadan, uygulanan bir koruma şekli olarak tanımlamaktadır.”¹⁷⁵

Geçici koruma altına alınan Suriyeliler mülteci olarak tanınmadıkları için uluslararası hukukta mültecilere sağlanan haklardan da faydalanamamaktadırlar. Örneğin, uluslararası koruma statüsündeki bir mülteci üçüncü bir ülkeye yerleştirilme hakkına sahiptir. BMMYK belli periyotlarda mülteci statüsüne sahip kişiler ile yerleştirme görüşmeleri yaparak uygun bulduğu kişileri çeşitli ülkelere yerleştirilmek üzere sunar. Türkiye Geçici Koruma Yönetmeliği’nde Suriyelilere üçüncü ülke yerleştirmesini bir hak olarak tanımamıştır. Bu durumun bir istisnası bulunmaktadır. BMMYK belirlediği bazı kriterlere uyan hassas durumdaki Suriyelileri üçüncü ülkelere yerleştirmesi için değerlendirmeye almaktadır. Göç İdaresi ve bazı partner STK’lar aracılığıyla bu filtrelemeyi yapmakta ve çok istisnai olarak az sayıda da olsa Suriyeliyi üçüncü ülkelere yerleştirilmektedir. Bu yerleştirme meselesi Geçici Koruma Yönetmeliği’nin 44. Maddesinde şöyle düzenlenmektedir; “*Yönetmelik kapsamındaki yabancıların geçici veya daimî olarak üçüncü ülkeye yerleştirmeleri amacıyla uluslararası kuruluşlar, sivil toplum kuruluşları ve ülkelerle iş birliği yapabilir, proje ve programlar geliştirebilir ve uygulayabilir.*”

Geçici koruma statüsü kapsamında Suriyelilere İl Göç İdaresi Müdürlükleri tarafından “geçici koruma kimliği” verilmektedir. Bu kimliğe sahip olanlar eğitim ve sağlık hizmetlerinden ücretsiz olarak faydalanırlar. Ayrıca devletin sunduğu sosyal yardım mekanizmalarından da faydalanabilirler. Geçici Koruma kapsamındaki Suriyeliler kanun gereği kimliklerini aldıkları ilde ikamet etmek zorundadırlar ve İl

¹⁷⁵ İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Web Sitesi, **Geçici Koruma Hakkında Genel Bilgi**, (Çevrimiçi), <https://www.goc.gov.tr/genel-bilgi45>, (Erişim Tarihi: 30.07.2019)

Göç İdaresi’nden izin belgesi almadan yasal ikamet şehirlerini terk edemezler. Geçici Koruma Yönetmeliği’nde belirlenen bu hususlar belli şehirlerde yoğunluk oluşmasını engellemek amacıyla düzenlenmiştir.

Suriye’den Türkiye’ye bu denli büyük kitlesel göç akınının başlaması sonrası Suriyelilerin statülerine ve tanımlamalarına ilişkin tartışmaları alevlendirmiştir. Özellikle kamu kuruluşları ve devlet yöneticileri Suriyeliler için “mülteci” ve “göçmen” kavramlarını kullanmaktan kaçınmışlardır. Uluslararası hukuk metinlerinde düzenlenen ve güvence altına alınan bu kavramların kullanılması sonucu, uluslararası hukuk anlamında sorumluluk doğacağı çekincesiyle, kamu kuruluşları ve siyasetçiler genel olarak “sığınmacı”, “misafir” kavramları tercih etmektedirler.¹⁷⁶Toplumda ise Suriyeliler için “misafir”, “mülteci”, “sığınmacı”, “göçmen” ve “Suriyeliler” kavramları karma olarak kullanılmaktadır. Bu çalışmada ise, Suriyeli bireyler için “Suriyeliler” ve “Suriyeli mülteciler” ifadeleri tercih edilmiştir.

¹⁷⁶ Erdoğan, **a.g.e.**, s. 58.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İSTANBUL'DA YAŞAYAN SURİYELİ ARAP MÜLTECİLERE VE SURİYELİ TÜRKMEN MÜLTECİLERE YÖNELİK VERİLERİN ANALİZİ

1.1. Araştırmanın Konusu ve Amacı

Araştırmanın konusu, İstanbul'da yaşayan Suriyeli Arap mültecilerin ve Suriyeli Türkmen mültecilerin entegrasyon süreçlerini karşılaştırmalı olarak incelemektir. Araştırmanın amacı ise; bu iki grup arasındaki entegrasyon süreçlerinin farklılıklarına bakarak, etnik kimliğin entegrasyon süreci üzerinden etkisinin var olup olmadığının analiz edilmesidir.

1.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini, Suriye krizi sonrası Türkiye'ye sığınan mülteciler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini İstanbul'da yaşayan Suriyeli Arap ve Suriyeli Türkmen mültecilerden oluşmaktadır. Katılımcılara İstanbul'da göç alanında çalışan sivil toplum kuruluşları aracılığıyla ulaşılmıştır. Toplamda 208 katılımcıya ulaşılmıştır. Bu katılımcıların 102'si Suriyeli Türkmen, 106'sı Suriyeli Arap'tır. 3 Suriyeli Türkmen ve 1 Suriyeli Arap katılımcı sadece demografik bilgileri doldurup, araştırma sorularına cevap vermedikleri için araştırmaya dâhil edilmemişlerdir.

1.3. Araştırmada Toplanan Verileri Çözümleme Yöntemi

Araştırmanın verileri anket yöntemiyle toplanmıştır. Araştırma sorularına verilen cevaplar analiz edilerek sayısal verilere dönüştürülmüştür. Araştırmanın bulguları IBM SPSS (Statistical Package for Social Sciences) Statistics 25 kullanılarak analiz edilmiştir.

1.4. Araştırmaya Katılan Mültecilerin Sosyo-Demografik Özellikleri

1.4.1. Katılımcıların Cinsiyet Dağılımı

Katılımcıların cinsiyet dağılımları frekans analizi kullanılarak hesaplanmıştır. Tüm katılımcılar bu soruya cevap vermişlerdir. Katılımcıların 88'i (%43,1) kadın, 116'sı (%56,9) erkektir. Örneklem rastgele seçildiği halde cinsiyetler arasındaki farkın fazla olmadığı görülmektedir.

Tablo 1. Katılımcıların Cinsiyete Göre Dağılımı

CİNSİYET	SAYI	YÜZDE	GEÇERLİ
			YÜZDE
Erkek	88	43.1	43.1
Kadın	116	56.9	56.9
Toplam	204	100	100
GENEL TOPLAM			

1.4.2. Katılımcıların Yaş Dağılımı

Katılımcıların yaş dağılımları frekans analizi kullanılarak hesaplanmıştır. Tüm katılımcılar bu soruya cevap vermişlerdir. Katılımcıların yaş gruplarına bakıldığında, 42 kişinin (%20,6) 18–25 yaş arasında, 72 kişinin (%35,3) 26–33 yaş arasında, 43 kişinin (%21,1) 34–41 yaş arasında, 30 kişinin (%14,7) 42–49 yaş arasında ve 17 kişinin (%8,3) 50 yaş ve üzeri olduğu görülmektedir. Elde edilen verilere göre katılımcıların %77'si 41 yaşından küçüktür.

Tablo 2. Katılımcıların Yaş Dağılımı

KATILIMCILARIN YAŞI	SAYI	GEÇERLİ	
		YÜZDE	YÜZDE
18–25 yaş arası	42	20.6	20.6
26–33 yaş arası	72	35.3	35.3
34–41 yaş arası	43	21.1	21.1
42–49 yaş arası	30	14.7	14.7
50 yaş ve üzeri	17	8.3	8.3
GENEL TOPLAM	204	100	100

1.4.3 Katılımcıların Etnik Kökenleri

Katılımcıların etnik kökenlerine göre dağılımı frekans analizi kullanılarak hesaplanmıştır. Tüm katılımcılar bu soruya cevap vermişlerdir. Katılımcıların etnik kökenlerine bakıldığında 105 kişinin (%51,5) Suriyeli Arap, 99 kişinin (%48,5) Suriyeli Türkmen olduğu görülmektedir.

Tablo 3. Katılımcıların Etnik Kökenlerine Göre Dağılımı

KATILIMCILARIN ETNİK KÖKENİ	SAYI	GEÇERLİ	
		YÜZDE	YÜZDE
Suriyeli- Arap	105	51.5	51.5
Suriyeli-Türkmen	99	48.5	48.5
GENEL TOPLAM	204	100	100

1.4.4. Katılımcıların Eğitim Durumları

Katılımcıların eğitim durumlarına göre dağılımı frekans analizi kullanılarak hesaplanmıştır. Tüm katılımcılar bu soruya cevap vermişlerdir. Eğitim durumları göz önüne alındığında, katılımcıların 42'si (%20,6) ilköğretim mezunu, 62'si (%30,4) ortaokul mezunu, 45'i (%22,1) lise mezunu, 13'ü (%6,4) yüksekokul mezunu, 32'si (%15,7) lisans mezunu, 1 kişi (%0,5) yüksek lisans mezunu, 1 kişi (%0,5) doktora mezunudur. Katılımcılardan 8 kişi (%3,9) okula hiç gitmemiştir.

Tablo 4.Katılımcıların Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

KATILIMCILARIN EĞİTİM DURUMU	SAYI	GEÇERLİ	
		YÜZDE	YÜZDE
Okur-Yazar Değil	8	3.9	3.9
İlköğretim	42	20.6	20.6
Ortaokul	62	30.4	30.4
Lise	45	22.1	22.1
Yüksekokul	13	6.4	6.4
Lisans	32	15.7	15.7
Yüksek Lisans	1	0.5	0.5
Doktora	1	0.5	0.5
GENEL TOPLAM	204	100	100

1.4.5. Katılımcıların İş Durumu

Katılımcıların eğitim durumlarına göre dağılımı frekans analizi kullanılarak hesaplanmıştır. Katılımcılardan 89 kişi (%43,6) çalışırken, 112 kişi (%54,9) çalışmadığını söylemiştir. Üç kişi (%1,5) bu soruya cevap vermemiştir.

Tablo 5.Katılımcıların İş Durumlarına Göre Dağılımları

KATILIMCILARIN İŞ DURUMU	SAYI	YÜZDE	GEÇERLİ YÜZDE
Çalışıyor	89	43.6	44.3
Çalışmıyor	112	54.9	55.7
Cevapsız	3	1.5	
GENEL TOPLAM	204	100	100

1.4.6. Katılımcıların Türkiye’de Yaşadıkları Süre

Katılımcıların Türkiye’de yaşadıkları süreye göre dağılımı frekans analizi kullanılarak hesaplanmıştır. Tüm katılımcılar bu soruya cevap vermişlerdir. Türkiye’de yaşadıkları süreye bakıldığında 109 kişi (%53,4) 0–5 yıl arası Türkiye’de yaşıyorken, 95 kişi (%46,6) 5–10 yıldan beri Türkiye’de yaşadığını belirtmiştir. Örneklem rastgele seçildiği halde iki kategori arasındaki farkın fazla olmadığı görülmektedir.

Tablo 6. Katılımcıların Türkiye’de Yaşadıkları Süreye Göre Dağılımı

KATILIMCILARIN TÜRKİYE’DE YAŞADIKLARI SÜRE	SAYI	YÜZDE	GEÇERLİ YÜZDE
0–5 yıl arası	109	53.4	53.4
5–10 yıl arası	95	46.6	46.6
GENEL TOPLAM	204	100	100

1.5. Suriyeli Arap ve Suriyeli Türkmen Mültecilerin Entegrasyon Düzeylerine Ait Alan Araştırması Bulguları

Araştırma kapsamında Suriyeli Türkmen ve Suriyeli Arap mültecilere 28 adet önermenin olduğu bir ölçek verilmiştir. Bu önermeler için katılımcılara beşli likert ölçeği sunulmuştur. Ölçekte en düşük değer 1, en yüksek değer ise 5 puanı ile ifade edilmiştir (1,00–1,80 = kesinlikle katılmıyorum; 1,81–2,60 = katılmıyorum; 2,61–3,40 = kararsızım; 3,41–4,20 = katılıyorum; 4,21–5,00 = kesinlikle katılıyorum).

Suriyeli Türkmen mültecilerin “Kendimi Türkiyeli gibi hissediyorum.” önermesine verdikleri yanıtlar merkezi eğilim istatistikleriyle incelenmiştir. Merkezi eğilim istatistiklerine bakıldığında, Suriyeli Türkmen mültecilerin bu önermeye verdikleri cevapların ortalaması 3,58’dir. Bu ortalama, bu grubun “Kendimi Türkiyeli gibi hissediyorum.” önermesine katıldıklarını göstermektedir. Katılımcılara verilen “Türkiye’de kendimi evimde gibi hissediyorum.” önermesine verilen cevaplara bakıldığında ortalamanın 3,60 olduğu ve bu önermeye de katıldıkları görülmektedir.

Tablo 7. Suriyeli Türkmen Mültecilerin “Kendimi Türkiyeli gibi hissediyorum.” Önermesine Verdikleri Yanıtlar

	N	En Düşük	En Yüksek	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma
Kendimi Türkiyeli gibi hissediyorum.	99	1	5	3.58	1.356
Türkiye'de kendimi evimde gibi hissediyorum.	96	1	5	3.6	1.277

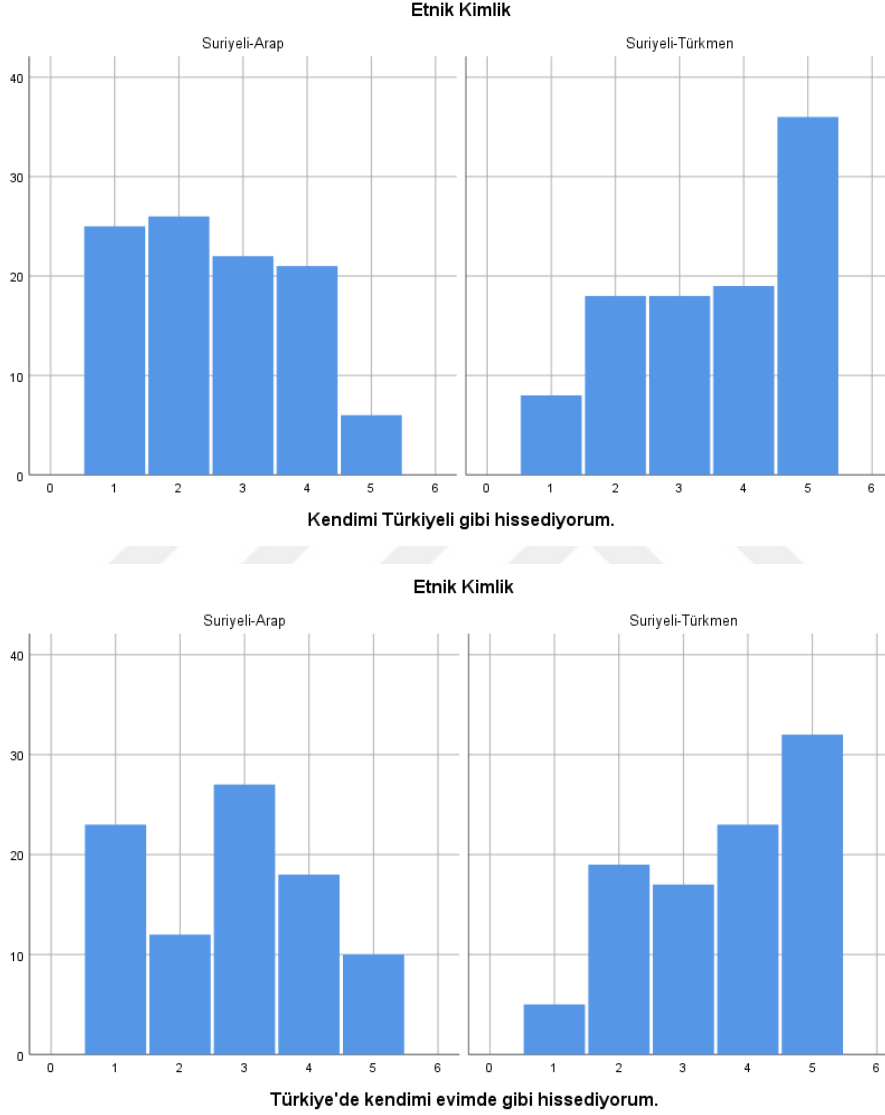
Suriyeli Arap mültecilerin “Kendimi Türkiyeli gibi hissediyorum.” önermesine verdikleri yanıtlar merkezi eğilim istatistikleriyle incelenmiştir. Merkezi eğilim istatistiklerine bakıldığında, Suriyeli Türkmen mültecilerin bu önermeye verdikleri cevapların ortalaması 2,57’dir. Bu ortalama, bu grubun “Kendimi Türkiyeli gibi hissediyorum.” önermesine katılmadıklarını göstermektedir. Katılımcılara verilen “Türkiye’de kendimi evimde gibi hissediyorum.” önermesine verilen cevaplara bakıldığında ortalamanın 2.78 olduğu ve bu önerme karşısında kararsız kaldıkları görülmektedir.

Tablo 8. Suriyeli Türkmen Mültecilerin “Kendimi Türkiyeli gibi hissediyorum.” Önermesine Verdikleri Yanıtlar

	N	En Düşük	En Yüksek	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma
Kendimi Türkiyeli gibi hissediyorum.	100	1	5	2.57	1.241
Türkiye'de kendimi evimde gibi hissediyorum.	90	1	5	2.78	1.331

Suriyeli Arap ve Suriyeli Türkmen katılımcıların “Kendimi Türkiyeli gibi hissediyorum.” ve “Türkiye’de kendimi evimde gibi hissediyorum.” önermelerine verdikleri yanıtların grafiği aşağıdadır.

Grafik 1. Suriyeli Arap ve Suriyeli Türkmen Katılımcıların “Kendimi Türkiyeli gibi hissediyorum.” ve “Türkiye’de kendimi evimde gibi hissediyorum.” Önergelerine Verdikleri Yanıtlar

Suriyeli Türkmen mültecilerin “Günlük hayatımda Türkçeyi rahatça kullanıyorum.” önermesine verdikleri yanıtlar merkezi eğilim istatistikleriyle incelenmiştir. Merkezi eğilim istatistiklerine bakıldığında, Suriyeli Türkmen mültecilerin bu önermeye verdikleri cevapların ortalaması 4,52’dir. Bu ortalama, bu grubun “Günlük hayatımda Türkçeyi rahatça kullanıyorum.” önermesine kesinlikle katıldıklarını göstermektedir. Katılımcılara verilen “Türk TV programlarını Türkçe

olarak takip edebiliyorum.” Önermesine verilen cevaplara bakıldığında ortalamanın 4,53 olduğu ve bu önermeye de kesinlikle katıldıkları görülmektedir.

Tablo 9.Suriyeli Türkmen Mültecilerin “Günlük hayatımda Türkçeyi rahatça kullanıyorum.” Önermesine Verdikleri Yanıtlar

	N	En Düşük	En Yüksek	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma
Günlük hayatımda Türkçeyi rahatça kullanabiliyorum.	98	1	5	4.52	0.721
Türk TV programlarını Türkçe olarak takip edebiliyorum.	99	1	5	4.53	0.774

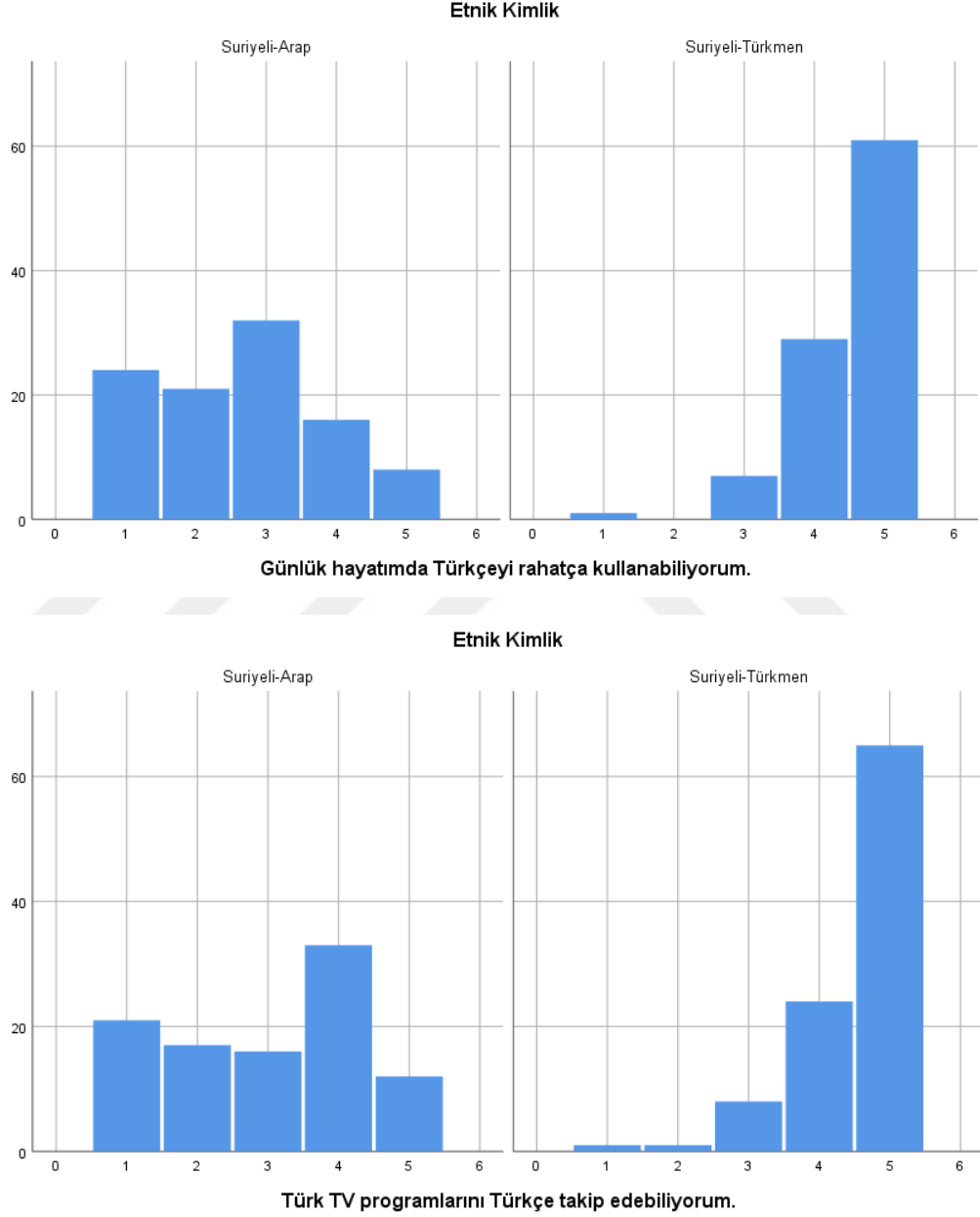
Suriyeli Arap mültecilerin “Günlük hayatımda Türkçeyi rahatça kullanıyorum.” önermesine verdikleri yanıtlar merkezi eğilim istatistikleriyle incelenmiştir. Merkezi eğilim istatistiklerine bakıldığında, Suriyeli Arap mültecilerin bu önermeye verdikleri cevapların ortalaması 2,63’dir. Bu ortalama, bu grubun “Günlük hayatımda Türkçeyi rahatça kullanıyorum.” Önermesi karşısında kararsız kaldıklarını göstermektedir. Katılımcılara verilen “Türk TV programlarını Türkçe olarak takip edebiliyorum.” önermesine verilen cevaplara bakıldığında ortalamanın 2,98 olduğu ve bu önermeye karşı da kararsız oldukları görülmektedir.

Tablo 10. Suriyeli Arap Mültecilerin “Günlük hayatımda Türkçeyi rahatça kullanıyorum.” Önermesine Verdikleri Yanıtlar

	N	En Düşük	En Yüksek	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma
Günlük hayatımda Türkçeyi rahatça kullanabiliyorum.	101	1	5	2.63	1.231
Türk TV programlarını Türkçe olarak takip edebiliyorum.	99	1	5	2.98	1.363

Suriyeli Arap ve Suriyeli Türkmen katılımcıların “Günlük hayatımda Türkçeyi rahatça kullanıyorum.” ve “Türk TV programlarını Türkçe olarak takip edebiliyorum.” Önergelerine verdikleri yanıtların grafiği aşağıdadır.

Grafik 2. Suriyeli Arap ve Suriyeli Türkmen Katılımcıların “Günlük hayatımda Türkçeyi rahatça kullanıyorum.” ve “Türk TV programlarını Türkçe olarak takip edebiliyorum.” Önergelerine Verdikleri Yanıtlar

Suriyeli Türkmen mültecilerin “Gelecekte ülkeme geri dönmek istiyorum.” önermesine verdikleri yanıtlar merkezi eğilim istatistikleriyle incelenmiştir. Merkezi eğilim istatistiklerine bakıldığında, Suriyeli Türkmen mültecilerin bu önermeye

verdikleri cevapların ortalaması 3,09'dır. Bu ortalama, bu grubun "Gelecekte ülkeme geri dönmek istiyorum." önermesine karşısında kararsız olduklarını göstermektedir. Katılımcılara verilen "Ülkemdeki savaş koşulları düzeldiğinde ülkeme geri dönmek istemiyorum." önermesine verilen cevaplara bakıldığında, ortalamanın 3,28 olduğu görülmekte ve katılımcıların bu önerme karşısında da kararsız oldukları anlaşılmaktadır. Her iki önerme aynı durumu tersten sorduğundan dolayı sonuçların tutarlı olması beklenen bir durumdur.

Tablo 11. Suriyeli Türkmen Mültecilerin "Gelecekte ülkeme geri dönmek istiyorum." ve "Ülkemdeki savaş koşulları düzeldiğinde ülkeme geri dönmek istemiyorum." Önergelerine Verdikleri Yanıtlar

	N	En Düşük	En Yüksek	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma
Gelecekte ülkeme geri dönmek istiyorum.	86	1	5	3.09	1.508
Ülkemdeki savaş koşulları düzeldiğinde ülkeme geri dönmek istemiyorum.	99	1	5	3.28	1.392

Suriyeli Arap mültecilerin "Gelecekte ülkeme geri dönmek istiyorum." önermesine verdikleri yanıtlar merkezi eğilim istatistikleriyle incelenmiştir. Merkezi eğilim istatistiklerine bakıldığında, Suriyeli Arap mültecilerin bu önermeye verdikleri cevapların ortalaması 2,94'tür. Bu ortalama, bu grubun "Gelecekte ülkeme geri dönmek istiyorum." önermesi karşısında kararsız olduklarını göstermektedir. Katılımcılara verilen "Ülkemdeki savaş koşulları düzeldiğinde ülkeme geri dönmek istemiyorum." önermesine verilen cevaplara bakıldığında, ortalamanın 3,01 olduğu görülmekte ve katılımcıların bu önerme karşısında da kararsız oldukları

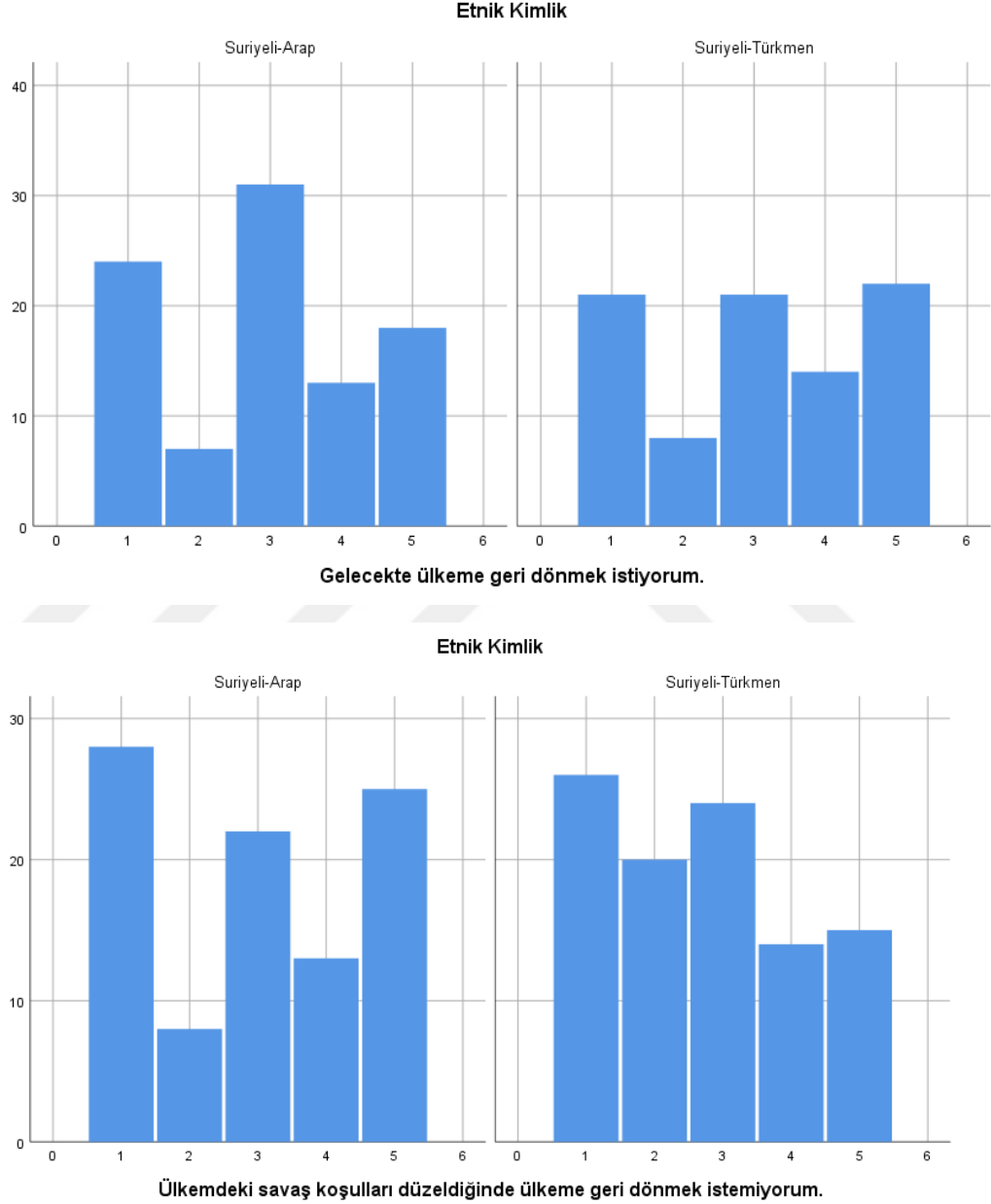
anlaşılmaktadır. Her iki önerme aynı durumu tersten sorduğundan dolayı sonuçların tutarlı olması beklenen bir durumdur.

Tablo 12. Suriyeli Arap Mültecilerin “Gelecekte ülkeme geri dönmek istiyorum.” ve “Ülkemdeki savaş koşulları düzeldiğinde ülkeme geri dönmek istemiyorum.” Önergelerine Verdikleri Yanıtlar

	N	En Düşük	En Yüksek	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma
Gelecekte ülkeme geri dönmek istiyorum.	93	1	5	2.94	1.428
Ülkemdeki savaş koşulları düzeldiğinde ülkeme geri dönmek istemiyorum.	99	1	5	3.01	1.566

Suriyeli Arap ve Suriyeli Türkmen katılımcıların “Gelecekte ülkeme geri dönmek istiyorum.” ve “Ülkemdeki savaş koşulları düzeldiğinde ülkeme geri dönmek istemiyorum.” Önergelerine verdikleri yanıtların grafiği aşağıdadır.

Grafik 3. Suriyeli Arap ve Suriyeli Türkmen Katılımcıların “Gelecekte ülkeme geri dönmek istiyorum.” ve “Ülkemdeki savaş koşulları düzeldiğinde ülkeme geri dönmek istemiyorum.” Önergelerine Verdikleri Yanıtlar

Suriyeli Türkmen mültecilerin sosyal entegrasyon durumlarını anlayabilmek için katılımcılara “Türk ve mültecilerin olduğu çeşitli topluluk toplantılarına, gezilere, spor aktivitelerine katılım gösteriyorum.” ve “Türkiye’de düzenlenen çeşitli sosyal aktivitelere rahatça katılım sağlayabiliyorum.” önermeleri verilmiştir. Suriyeli

Türkmen mültecilerin ilk önermeye verdikleri yanıtlar merkezi eğilim istatistikleriyle incelendiğinde, ortalamanın 3,55, ikinci önermeye verdikleri yanıtların ortalamasının 3,44 olduğu gözlemlenmiştir. Bu ortalamalar, katılımcıların her iki önermeye de katıldıklarını göstermektedir.

Tablo 13. Suriyeli Türkmen Mültecilerin Sosyal Entegrasyon Önermelerine Verdikleri Yanıtlar

	N	En Düşük	En Yüksek	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma
Türk ve mültecilerin olduğu çeşitli topluluk toplantılarına, gezilere, spor aktivitelerine katılım gösteriyorum.	97	1	5	3.55	1.099
Türkiye'de düzenlenen çeşitli sosyal aktivitelere rahatça katılım sağlayabiliyorum.	98	1	5	3.44	1.122

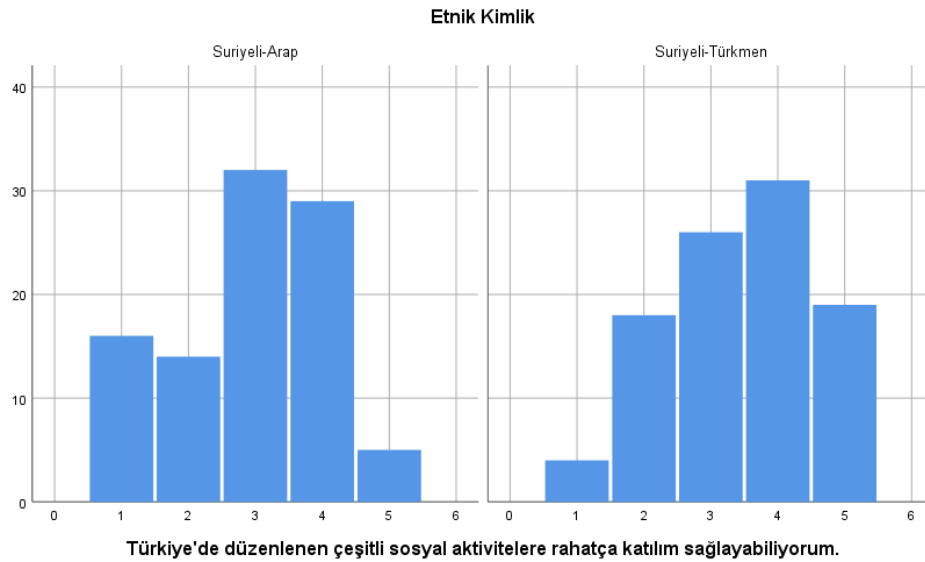
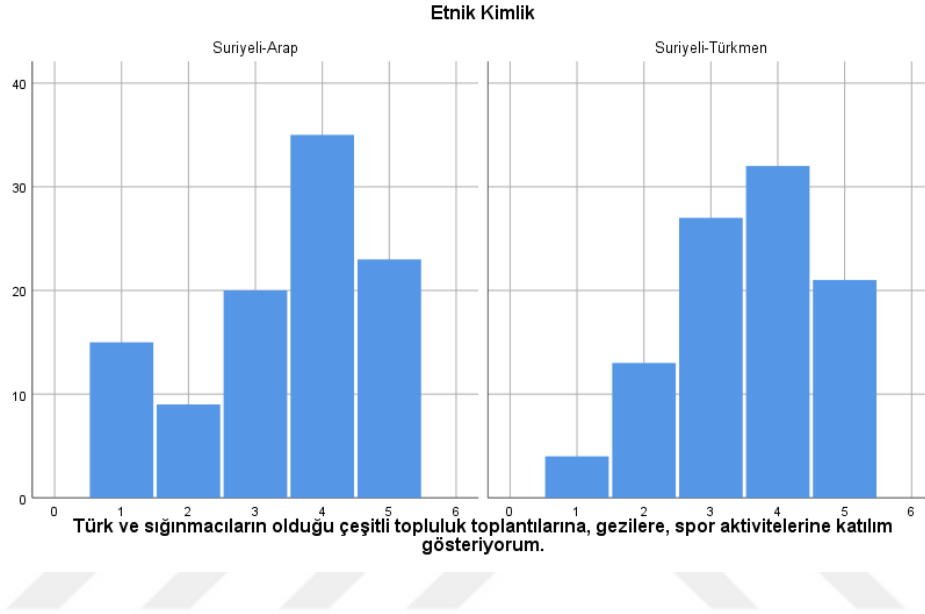
Suriyeli Arap mültecilerin sosyal entegrasyon durumlarını anlayabilmek için katılımcılara “Türk ve mültecilerin olduğu çeşitli topluluk toplantılarına, gezilere, spor aktivitelerine katılım gösteriyorum.” ve “Türkiye’de düzenlenen çeşitli sosyal aktivitelere rahatça katılım sağlayabiliyorum.” önermeleri verilmiştir. Suriyeli Arap mültecilerin ilk önermeye verdikleri yanıtlar merkezi eğilim istatistikleriyle incelendiğinde, ortalamanın 3,41, ikinci önermeye verdikleri yanıtların ortalamasının 2,93 olduğu gözlemlenmiştir. Bu ortalamalar, katılımcıların ilk önermeye katılırken, ikinci önerme karşısında kararsız kaldıklarını göstermektedir.

Tablo 14. Suriyeli Arap Mültecilerin Sosyal Entegrasyon Önermelerine Verdikleri Yanıtlar

	N	En Düşük	En Yüksek	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma
Türk ve mültecilerin olduğu çeşitli topluluk toplantılarına, gezilere, spor aktivitelerine katılım gösteriyorum.	102	1	5	3.41	1.33
Türkiye'de düzenlenen çeşitli sosyal aktivitelere rahatça katılım sağlayabiliyorum.	96	1	5	2.93	1.154

Suriyeli Arap ve Suriyeli Türkmen katılımcıların “Türk ve mültecilerin olduğu çeşitli topluluk toplantılarına, gezilere, spor aktivitelerine katılım gösteriyorum.” ve “Türkiye’de düzenlenen çeşitli sosyal aktivitelere rahatça katılım sağlayabiliyorum.” Önermelerine verdikleri yanıtların grafiği aşağıdadır.

Grafik 4. Suriyeli Arap ve Suriyeli Türkmen Katılımcıların “Türk ve mültecilerin olduğu çeşitli topluluk toplantılarına, gezilere, spor aktivitelerine katılım gösteriyorum.” ve “Türkiye’de düzenlenen çeşitli sosyal aktivitelere rahatça katılım sağlayabiliyorum.”

Suriyeli Türkmen mültecilerin kültürel entegrasyon durumlarını anlayabilmek için katılımcılara “Geldiğim yerin kültürü ve Türkiye’nin kültürünü birbirine yakın buluyorum.” önermesi verilmiştir. Suriyeli Türkmen mültecilerin bu önermeye verdikleri yanıtlar merkezi eğilim istatistikleriyle incelendiğinde, ortalamanın 3,91 olduğu gözlemlenmiştir. Bu ortalama, katılımcıların önermeye katıldıklarını göstermektedir.

Tablo 15. Suriyeli Türkmen Mültecilerin Kültürel Entegrasyon Önermesine Verdikleri Yanıtlar

	N	En Düşük	En Yüksek	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma
Geldiğim yerin kültürü ile Türkiye'nin kültürünü birbirine yakın buluyorum.	97	1	5	3.91	1.155

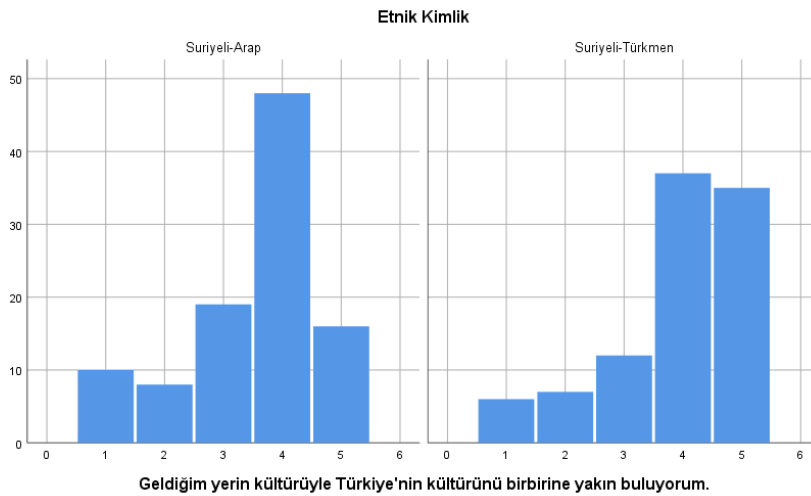
Suriyeli Arap mültecilerin kültürel entegrasyon durumlarını anlayabilmek için katılımcılara “Geldiğim yerin kültürü ve Türkiye’nin kültürünü birbirine yakın buluyorum.” önermesi verilmiştir. Suriyeli Arap mültecilerin bu önermeye verdikleri yanıtlar merkezi eğilim istatistikleriyle incelendiğinde, ortalamanın 3,51 olduğu gözlemlenmiştir. Bu ortalama, katılımcıların önermeye katıldıklarını göstermektedir.

Tablo 16. Suriyeli Arap Mültecilerin Kültürel Entegrasyon Önermesine Verdikleri Yanıtlar

	N	En Düşük	En Yüksek	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma
Geldiğim yerin kültürü ile Türkiye'nin kültürünü birbirine yakın buluyorum.	97	1	5	3.51	1.154

Suriyeli Arap ve Suriyeli Türkmen katılımcıların “Geldiğim yerin kültürü ve Türkiye’nin kültürünü birbirine yakın buluyorum.” Önermesine verdikleri yanıtların grafiği aşağıdadır.

Grafik 5. Suriyeli Arap ve Suriyeli Türkmen Katılımcıların “Geldiğim yerin kültürü ve Türkiye’nin kültürünü birbirine yakın buluyorum.” Önermesine Verdikleri Yanıtlar

Suriyeli Türkmen mültecilerin hukuksal entegrasyon durumlarını anlayabilmek için katılımcılara “Hukuki anlamda bana sağlanan haklardan haberdarım.”, “Hukuki anlamda bana sağlanan hakları yeterli görüyorum.” ve “Türkiye’de bana tanınan haklardan kolayca faydalanabiliyorum.” önermeleri verilmiştir. Suriyeli Türkmen mültecilerin ilk önermeye verdikleri yanıtlar merkezi eğilim istatistikleriyle incelendiğinde, ilk önermeye verdikleri cevapların ortalamasının 3,41, ikinci önermeye verdikleri yanıtların ortalamasının 2,96, üçüncü önermeye verdikleri cevapların ortalamasının 3,49 olduğu gözlemlenmiştir. Bu ortalamalar, katılımcıların birinci ve üçüncü önermeye katılırken, ikinci önerme karşısında kararsız kaldıklarını göstermektedir.

Tablo 17. Suriyeli Türkmen Mültecilerin Hukuksal Entegrasyon Önermelerine Verdikleri Yanıtlar

	N	En Düşük	En Yüksek	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma
Hukuki anlamda bana sağlanan haklardan haberdarım.	98	1	5	3.73	1.108
Hukuki anlamda bana sağlanan hakları yeterli görüyorum.	96	1	5	2.96	1.025
Türkiye’de bana sağlanan haklardan kolayca faydalanabiliyorum.	98	1	5	3.49	1.008

Suriyeli Arap mültecilerin hukuksal entegrasyon durumlarını anlayabilmek için katılımcılara “Hukuki anlamda bana sağlanan haklardan haberdarım.”, “Hukuki anlamda bana sağlanan hakları yeterli görüyorum.” ve “Türkiye’de bana tanınan haklardan kolayca faydalanabiliyorum.” önermeleri verilmiştir. Suriyeli Türkmen

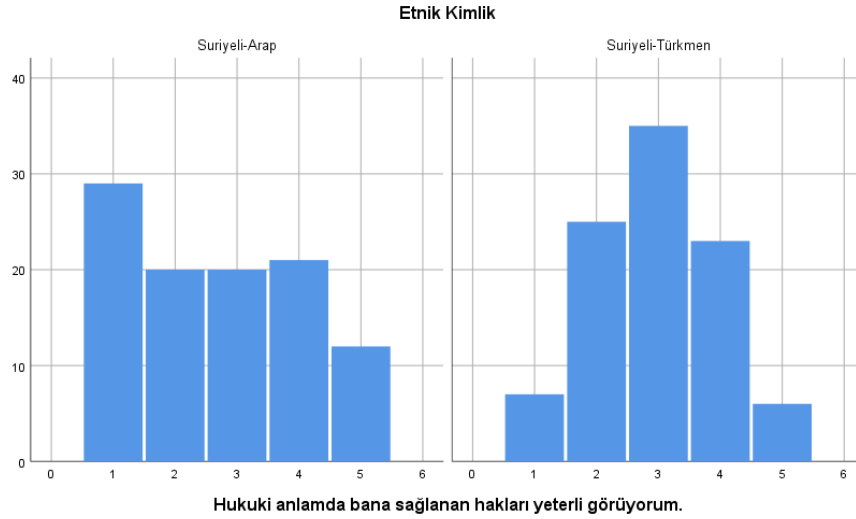
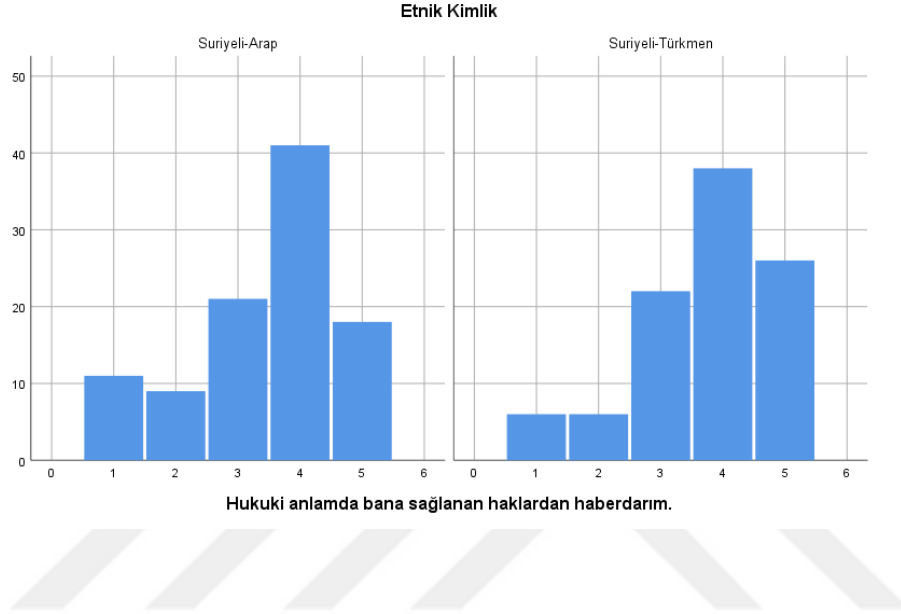
mültecilerin ilk önermeye verdikleri yanıtlar merkezi eğilim istatistikleriyle incelendiğinde, ilk önermeye verdikleri cevapların ortalamasının 3,46, ikinci önermeye verdikleri yanıtların ortalamasının 2,68, üçüncü önermeye verdikleri cevapların ortalamasının 2,89 olduğu gözlemlenmiştir. Bu ortalamalar, katılımcıların birinci katılırken, ikinci ve üçüncü önerme karşısında kararsız kaldıklarını göstermektedir.

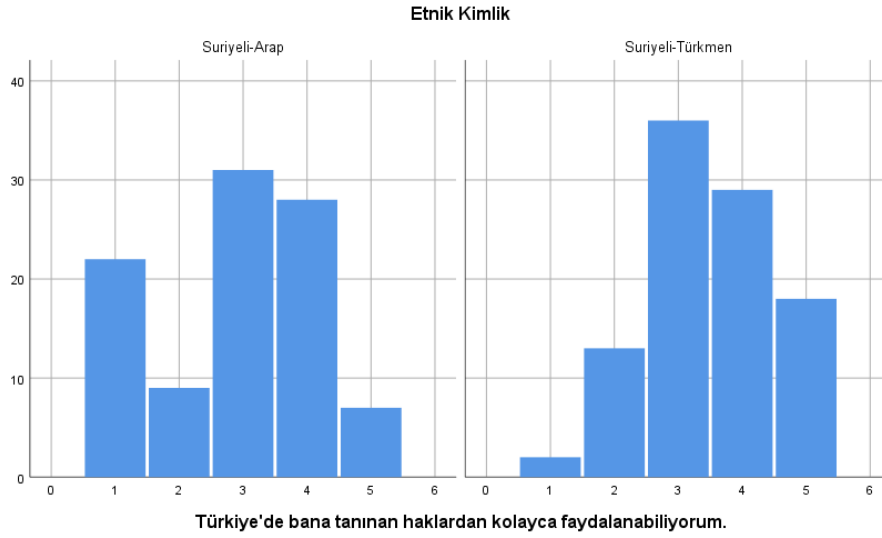
Tablo 18. Suriyeli Türkmen Mültecilerin Hukuksal Entegrasyon Önergelerine Verdikleri Yanıtlar

	N	En Düşük	En Yüksek	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma
Hukuki anlamda bana sağlanan haklardan haberdarım.	100	1	5	3.46	1.21
Hukuki anlamda bana sağlanan hakları yeterli görüyorum.	102	1	5	2.68	1.387
Türkiye'de bana sağlanan haklardan kolayca faydalanabiliyorum.	97	1	5	2.89	1.257

Suriyeli Arap ve Suriyeli Türkmen katılımcıların “Hukuki anlamda bana sağlanan haklardan haberdarım.”, “Hukuki anlamda bana sağlanan hakları yeterli görüyorum.” ve “Türkiye’de bana tanınan haklardan kolayca faydalanabiliyorum.” önermelerine verdikleri yanıtların grafiği aşağıdadır.

Grafik 6. Suriyeli Arap ve Suriyeli Türkmen Katılımcıların “Hukuki anlamda bana sağlanan haklardan haberdarım.”, “Hukuki anlamda bana sağlanan hakları yeterli görüyorum.” ve “Türkiye’de bana tanınan haklardan kolayca faydalanabiliyorum.” Önergelerine Verdikleri

Suriyeli Türkmen mültecilerin sağlık hizmetlerine erişim durumlarını anlayabilmek için katılımcılara “Sağlık hizmetlerine kolayca ulaşabiliyorum.” önermesi verilmiştir. Suriyeli Türkmen mültecilerin bu önermeye verdikleri yanıtlar merkezi eğilim istatistikleriyle incelendiğinde, ortalamanın 4,03 olduğu gözlemlenmiştir. Bu ortalama, katılımcıların önermeye katıldıklarını göstermektedir.

Tablo 19. Suriyeli Türkmen Mültecilerin Sağlık Hizmetlerine Erişim Önermesine Verdikleri Yanıtlar

	N	En Düşük	En Yüksek	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma
Sağlık hizmetlerine kolayca erişebiliyorum.	99	1	5	4.03	1.005

Suriyeli Arap mültecilerin sağlık hizmetlerine erişim durumlarını anlayabilmek için katılımcılara “Sağlık hizmetlerine kolayca ulaşabiliyorum.”

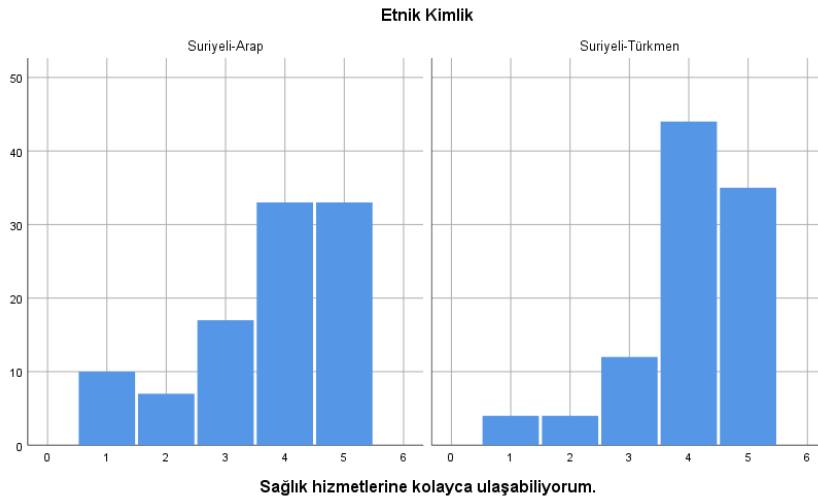
önermesi verilmiştir. Suriyeli Arap mültecilerin bu önermeye verdikleri yanıtlar merkezi eğilim istatistikleriyle incelendiğinde, ortalamanın 3,72 olduğu gözlemlenmiştir. Bu ortalama, katılımcıların önermeye katıldıklarını göstermektedir.

Tablo 20. Suriyeli Arap Mültecilerin Sağlık Hizmetlerine Erişim Önermesine Verdikleri Yanıtlar

	N	En Düşük	En Yüksek	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma
Sağlık hizmetlerine kolayca erişebiliyorum.	99	1	5	3.72	1.272

Suriyeli Arap ve Suriyeli Türkmen katılımcıların “Sağlık hizmetlerine kolayca ulaşabiliyorum.” önermesine verdikleri yanıtların grafiği aşağıdadır.

Grafik 7. Suriyeli Arap ve Suriyeli Türkmen Katılımcıların “Sağlık hizmetlerine kolayca ulaşabiliyorum.” Önermesine Verdikleri Yanıtlar

Suriyeli Türkmen mültecilerin eğitim alanındaki entegrasyon durumlarını anlayabilmek için katılımcılara “Çocuklarım için eğitim hizmetlerine kolayca ulaşabiliyorum.” önermesi verilmiştir. Suriyeli Türkmen mültecilerin bu önermeye verdikleri yanıtlar merkezi eğilim istatistikleriyle incelendiğinde, ortalamanın 4,21 olduğu gözlemlenmiştir. Bu ortalama, katılımcıların önermeye kesinlikle katıldıklarını göstermektedir.

Tablo 21. Suriyeli Türkmen Mültecilerin Eğitim Alanındaki Entegrasyon Önermesine Verdikleri Yanıtlar

	N	En Düşük	En Yüksek	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma
Çocuklarım için eğitim hizmetlerine kolayca erişebiliyorum.	97	1	5	4.21	0.79

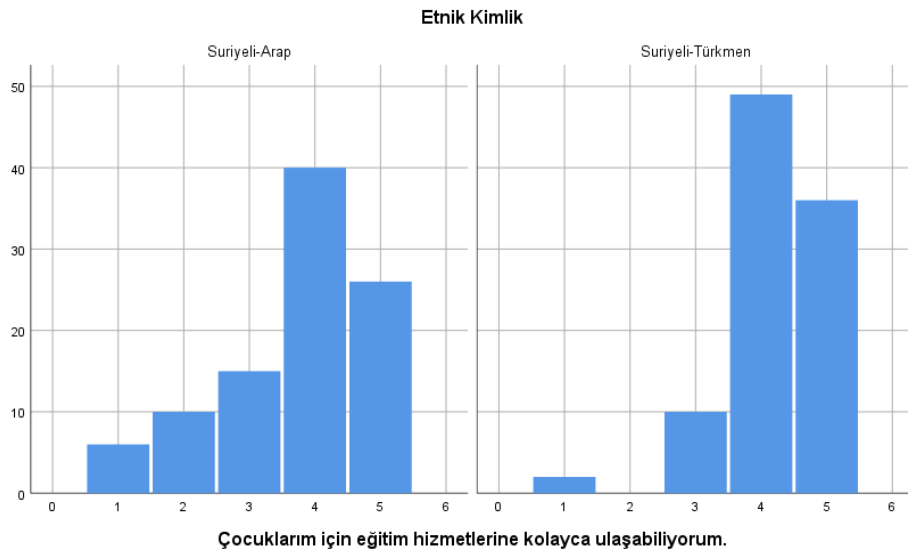
Suriyeli Arap mültecilerin eğitim alanındaki entegrasyon durumlarını anlayabilmek için katılımcılara “Çocuklarım için eğitim hizmetlerine kolayca ulaşabiliyorum.” önermesi verilmiştir. Suriyeli Arap mültecilerin bu önermeye verdikleri yanıtlar merkezi eğilim istatistikleriyle incelendiğinde, ortalamanın 3,72 olduğu gözlemlenmiştir. Bu ortalama, katılımcıların önermeye katıldıklarını göstermektedir.

Tablo 22. Suriyeli Türkmen Mültecilerin Eğitim Alanındaki Entegrasyon Önermesine Verdikleri Yanıtlar

	N	En Düşük	En Yüksek	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma
Çocuklarım için eğitim hizmetlerine kolayca erişebiliyorum.	97	1	5	3.72	1.152

Suriyeli Arap ve Suriyeli Türkmen katılımcıların “Çocuklarım için eğitim hizmetlerine kolayca ulaşabiliyorum.” önermesine verdikleri yanıtların grafiği aşağıdadır.

Grafik 8. Suriyeli Arap ve Suriyeli Türkmen Katılımcıların “Çocuklarım için eğitim hizmetlerine kolayca ulaşabiliyorum.” Önermesine Verdikleri Yanıtlar

Suriyeli Türkmen mültecilerin hizmetlere erişim durumlarını anlayabilmek için katılımcılara “Sosyal yardım mekanizmalarından faydalanabiliyorum.” ve “Türkiye’deki hizmetlere kendi ülkemdeki gibi rahatça ulaşabiliyorum.” önermeleri verilmiştir. Suriyeli Türkmen mültecilerin ilk önermeye verdikleri yanıtlar merkezi eğilim istatistikleriyle incelendiğinde, ortalamanın 3,30, ikinci önermeye verdikleri yanıtların ortalamasının 3,65 olduğu gözlemlenmiştir. Bu ortalamalar, katılımcıların ilk önerme karşısında kararsızken, ikinci önermeye katıldıklarını göstermektedir.

Tablo 23. Suriyeli Türkmen Mültecilerin Hizmetlere Erişim Önermelerine Verdikleri Yanıtlar

	N	En Düşük	En Yüksek	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma
Sosyal yardım mekanizmalarından faydalanabiliyorum.	97	1	5	3.3	1.165
Türkiye'deki hizmetlere kendi ülkemdeki gibi rahatça ulaşabiliyorum.	97	1	5	3.65	1.051

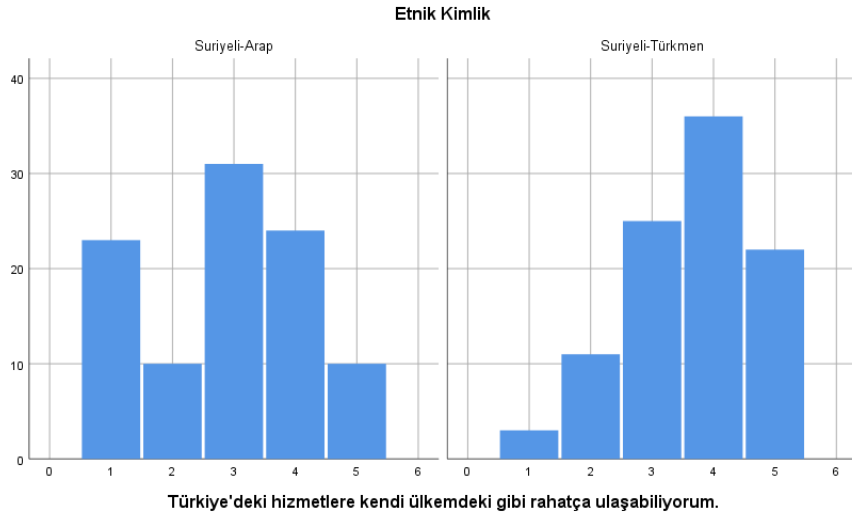
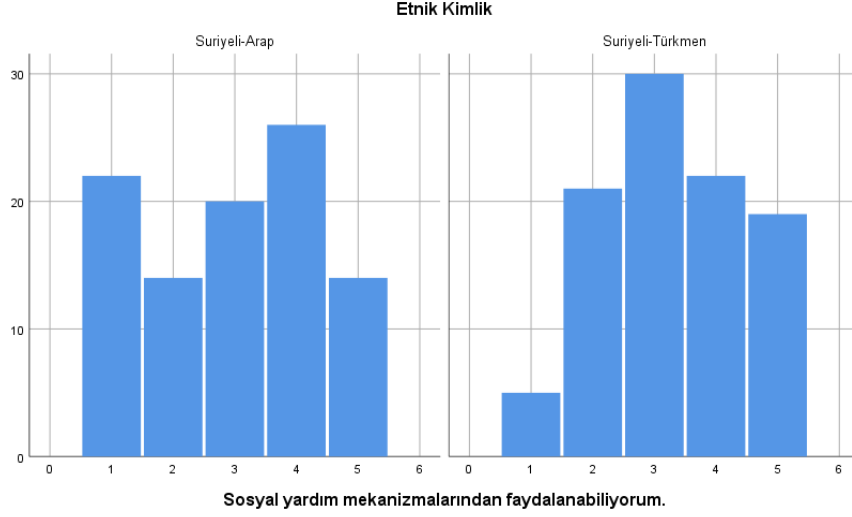
Suriyeli Arap mültecilerin hizmetlere erişim durumlarını anlayabilmek için katılımcılara “Sosyal yardım mekanizmalarından faydalanabiliyorum.” ve “Türkiye’deki hizmetlere kendi ülkemdeki gibi rahatça ulaşabiliyorum.” önermeleri verilmiştir. Suriyeli Arap mültecilerin ilk önermeye verdikleri yanıtlar merkezi eğilim istatistikleriyle incelendiğinde, ortalamanın 2,96, ikinci önermeye verdikleri yanıtların ortalamasının 2,88 olduğu gözlemlenmiştir. Bu ortalamalar, katılımcıların her iki önerme karşısında da kararsız kaldıklarını göstermektedir.

Tablo 24. Suriyeli Arap Mültecilerin Hizmetlere Erişim Önermelerine Verdikleri Yanıtlar

	N	En Düşük	En Yüksek	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma
Sosyal yardım mekanizmalarından faydalanabiliyorum.	96	1	5	2.96	1.391
Türkiye'deki hizmetlere kendi ülkemdeki gibi rahatça ulaşabiliyorum.	98	1	5	2.88	1.302

Suriyeli Arap ve Suriyeli Türkmen katılımcıların “Sosyal yardım mekanizmalarından faydalanabiliyorum.” ve “Türkiye’deki hizmetlere kendi ülkemdeki gibi rahatça ulaşabiliyorum.” önermelerine verdikleri yanıtların grafiği aşağıdadır.

Grafik 9. Suriyeli Arap ve Suriyeli Türkmen Katılımcıların “Sosyal yardım mekanizmalarından faydalanabiliyorum.” ve “Türkiye’deki hizmetlere kendi ülkemdeki gibi rahatça ulaşabiliyorum.” Önergelerine Verdikleri Yanıtlar

Suriyeli Türkmen mültecilerin çalışma hayatına entegrasyonlarını anlayabilmek için katılımcılara “Türkiye’de kolayca iş bulabiliyorum.” ve “Türkiye’de iş güvencesi olduğunu düşünüyorum.” önermeleri verilmiştir. Suriyeli Türkmen mültecilerin ilk önermeye verdikleri yanıtlar merkezi eğilim istatistikleriyle

incelendiğinde, ortalamanın 3,32, ikinci önermeye verdikleri yanıtların ortalamasının 3,36 olduğu gözlemlenmiştir. Bu ortalamalar, katılımcıların her iki önerme karşısında kararsız kaldıklarını göstermektedir.

Tablo 25. Suriyeli Türkmen Mültecilerin Çalışma Hayatlarına Entegrasyon Önergelerine Verdikleri Yanıtlar

	N	En Düşük	En Yüksek	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma
Türkiye'de kolayca iş bulabiliyorum.	98	1	5	3.32	1.313
Türkiye'de iş güvencesi olduğunu düşünüyorum.	99	1	5	3.36	1.073

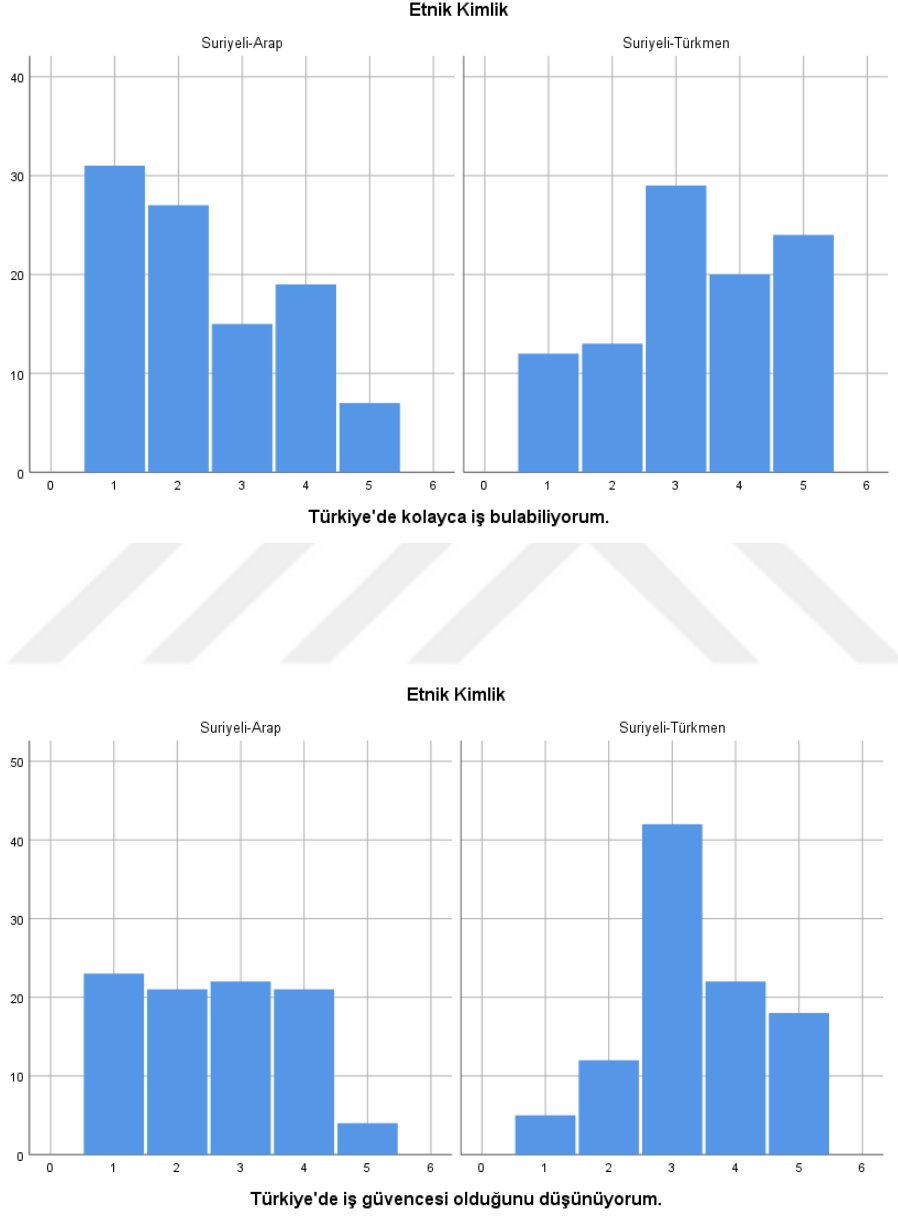
Suriyeli Arap mültecilerin çalışma hayatına entegrasyonlarını anlayabilmek için katılımcılara “Türkiye’de kolayca iş bulabiliyorum.” ve “Türkiye’de iş güvencesi olduğunu düşünüyorum.” önermeleri verilmiştir. Suriyeli Arap mültecilerin ilk önermeye verdikleri yanıtlar merkezi eğilim istatistikleriyle incelendiğinde, ortalamanın 2,43, ikinci önermeye verdikleri yanıtların ortalamasının 2,58 olduğu gözlemlenmiştir. Bu ortalamalar, katılımcıların her iki önermeye de katılmadıklarını göstermektedir.

Tablo 26. Suriyeli Arap Mültecilerin Çalışma Hayatlarına Entegrasyon Önergelerine Verdikleri Yanıtlar

	N	En Düşük	En Yüksek	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma
Türkiye'de kolayca iş bulabiliyorum.	99	1	5	2.43	1.303
Türkiye'de iş güvencesi olduğunu düşünüyorum.	91	1	5	2.58	1.221

Suriyeli Arap ve Suriyeli Türkmen katılımcıların “Türkiye’de kolayca iş bulabiliyorum.” ve “Türkiye’de iş güvencesi olduğunu düşünüyorum.” önermelerine verdikleri yanıtların grafiği aşağıdadır.

Grafik 10. Suriyeli Arap ve Suriyeli Türkmen Katılımcıların “Türkiye’de kolayca iş bulabiliyorum.” ve “Türkiye’de iş güvencesi olduğunu düşünüyorum.” Önergelerine Verdikleri Yanıtlar

Suriyeli Türkmen mültecilerin hayat standartlarını anlayabilmek için katılımcılara “Türkiye’de kazandığım parayla rahat geçinebiliyorum.” ve “Türkiye’deki hayat standartlarımın yüksek olduğunu düşünüyorum.” önermeleri

verilmiştir. Suriyeli Türkmen mültecilerin ilk önermeye verdikleri yanıtlar merkezi eğilim istatistikleriyle incelendiğinde, ortalamanın 3, ikinci önermeye verdikleri yanıtların ortalamasının 3,47 olduğu gözlemlenmiştir. Bu ortalamalar, katılımcıların ilk önerme karşısında kararsızken, ikinci önermeye katıldıklarını göstermektedir.

Tablo 27. Suriyeli Türkmen Mültecilerin Hayat Standartları Önermelerine Verdikleri Yanıtlar

	N	En Düşük	En Yüksek	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma
Türkiye'de kazandığım parayla rahatça geçinebiliyorum.	98	1	5	3	1.276
Türkiye'deki hayat standartlarımın yüksek olduğunu düşünüyorum.	91	1	5	3.47	1.355

Suriyeli Arap mültecilerin hayat standartlarını anlayabilmek için katılımcılara “Türkiye’de kazandığım parayla rahat geçinebiliyorum.” ve “Türkiye’deki hayat standartlarımın yüksek olduğunu düşünüyorum.” önermeleri verilmiştir. Suriyeli Arap mültecilerin ilk önermeye verdikleri yanıtlar merkezi eğilim istatistikleriyle incelendiğinde, ortalamanın 2,18, ikinci önermeye verdikleri yanıtların ortalamasının 4,01 olduğu gözlemlenmiştir. Bu ortalamalar, katılımcıların ilk önermeye katılmıyorken, ikinci önermeye katıldıklarını göstermektedir.

Tablo 28. Suriyeli Arap Mültecilerin Hayat Standartları Önermelerine Verdikleri Yanıtlar

	N	En Düşük	En Yüksek	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma
Türkiye'de kazandığım parayla rahatça geçinebiliyorum.	102	1	5	2.18	1.27
Türkiye'deki hayat standartlarımın yüksek olduğunu düşünüyorum.	100	1	5	4.01	1.193

Suriyeli Arap ve Suriyeli Türkmen katılımcıların “Türkiye’de kazandığım parayla rahat geçinebiliyorum.” ve “Türkiye’deki hayat standartlarımın yüksek olduğunu düşünüyorum.” önermelerine verdikleri yanıtların grafiği aşağıdadır.

Grafik 11. Suriyeli Arap ve Suriyeli Türkmen Katılımcıların “Türkiye’de kazandığım parayla rahat geçinebiliyorum.” ve “Türkiye’deki hayat standartlarımın yüksek olduğunu düşünüyorum.” Önergelerine Verdikleri Yanıtlar

Suriyeli Türkmen mültecilerin Türk halkıyla dayanışma konusundaki düşüncelerini anlayabilmek için katılımcılara “Türk halkının yardımsever olduğunu düşünüyorum.”, “Türkiyeli komşularım bana iyi davranıyor ve beni dışlamıyor.” ve “Türkiye’de yaşayan insanlarla iletişimimin iyi olduğunu düşünüyorum.” önermeleri verilmiştir. Suriyeli Türkmen mültecilerin ilk önermeye verdikleri yanıtlar merkezi eğilim istatistikleriyle incelendiğinde, ilk önermeye verdikleri cevapların ortalamasının 3,86, ikinci önermeye verdikleri yanıtların ortalamasının 3,91, üçüncü önermeye verdikleri cevapların ortalamasının 4,12 olduğu gözlemlenmiştir. Bu ortalamalar, katılımcıların tüm önermelere katıldıklarını göstermektedir.

Tablo 29. Suriyeli Türkmen Mültecilerin Türk Halkıyla Dayanışmalarına Dair Önermelere Verdikleri Yanıtlar

	N	En Düşük	En Yüksek	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma
Türk halkının yardımsever olduğunu düşünüyorum.	97	1	5	3.86	1.021
Türkiyeli komşularım bana iyi davranıyor ve beni dışlamıyor.	97	1	5	3.91	1.032
Türkiye'de yaşayan insanlarla iletişiminin iyi olduğunu düşünüyorum.	98	1	5	4.12	0.79

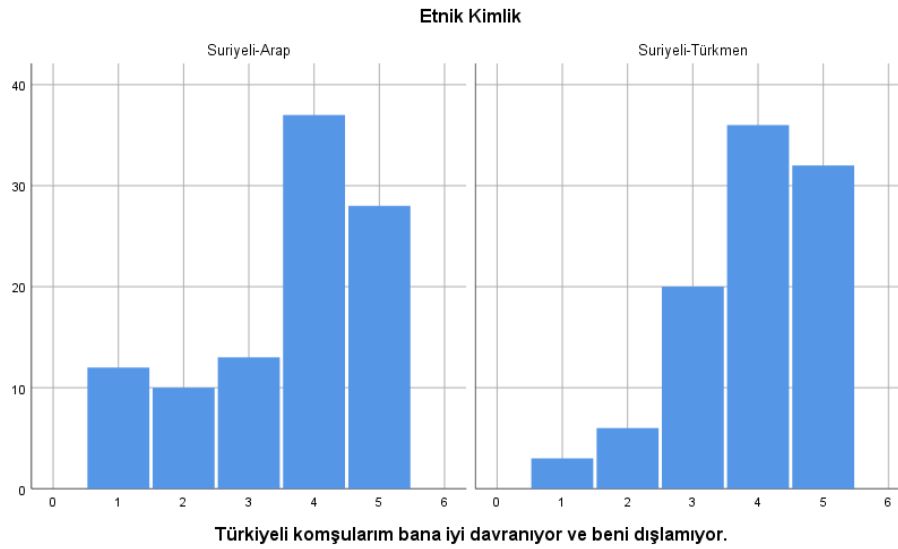
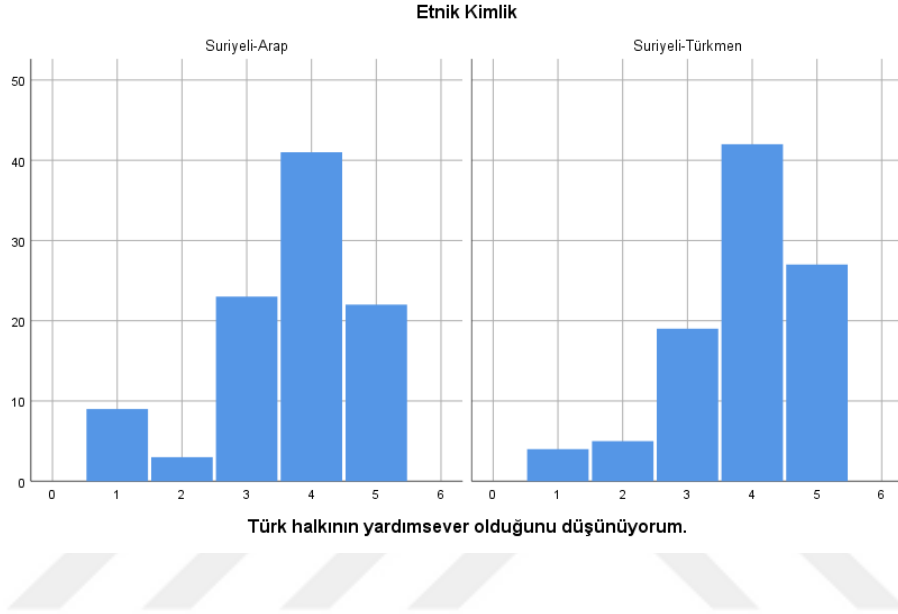
Suriyeli Arap mültecilerin Türk halkıyla dayanışma konusundaki düşüncelerini anlayabilmek için katılımcılara “Türk halkının yardımsever olduğunu düşünüyorum.”, “Türkiyeli komşularım bana iyi davranıyor ve beni dışlamıyor.” ve “Türkiye’de yaşayan insanlarla iletişiminin iyi olduğunu düşünüyorum.” önermeleri verilmiştir. Suriyeli Arap mültecilerin ilk önermeye verdikleri yanıtlar merkezi eğilim istatistikleriyle incelendiğinde, ilk önermeye verdikleri cevapların ortalamasının 3,65, ikinci önermeye verdikleri yanıtların ortalamasının 3,59, üçüncü önermeye verdikleri cevapların ortalamasının 3,31 olduğu gözlemlenmiştir. Bu ortalamalar, katılımcıların birinci ve ikinci önermeye katılırken, üçüncü önerme karşısında kararsız olduklarını göstermektedir.

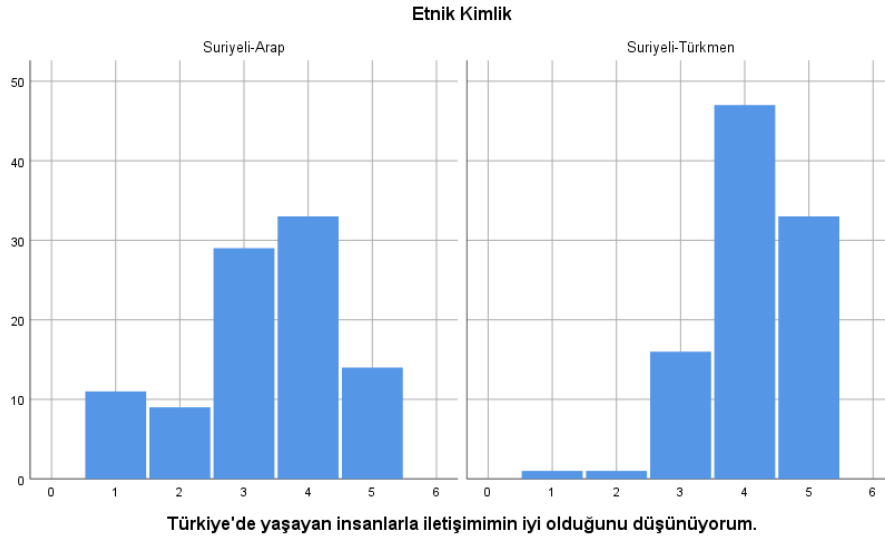
Tablo 30. Suriyeli Arap Mültecilerin Türk Halkıyla Dayanışmalarına Dair Önermelere Verdikleri Yanıtlar

	N	En Düşük	En Yüksek	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma
Türk halkının yardımsever olduğunu düşünüyorum.	98	1	5	3.65	1.141
Türkiyeli komşularım bana iyi davranıyor ve beni dışlamıyor.	100	1	5	3.59	1.319
Türkiye'de yaşayan insanlarla iletişimin iyi olduğunu düşünüyorum.	96	1	5	3.31	1.182

Suriyeli Arap ve Suriyeli Türkmen katılımcıların “Türk halkının yardımsever olduğunu düşünüyorum.”, “Türkiyeli komşularım bana iyi davranıyor ve beni dışlamıyor.” ve “Türkiye’de yaşayan insanlarla iletişimin iyi olduğunu düşünüyorum.” önermelerine verdikleri yanıtların grafiğı aşağıdadır.

Grafik 12. Suriyeli Arap ve Suriyeli Türkmen Katılımcıların “Türk halkının yardımsever olduğunu düşünüyorum.”, “Türkiyeli komşularım bana iyi davranıyor ve beni dışlamıyor.” ve “Türkiye’de yaşayan insanlarla iletişimimin iyi olduğunu düşünüyorum.” Önergelerine Verdikleri Cevaplar

1.6. Suriyeli Arap ve Suriyeli Türkmen Mültecilerin Entegrasyon Düzeylerine Ait Alan Araştırması Bulgularının Genel Değerlendirmesi

Alan araştırması bulgularına bakıldığında Suriyeli Arap mültecilerin, şu önermeler karşısında kararsız oldukları gözlemlenmiştir: “Kendimi Türkiyeli gibi hissediyorum.”, “Günlük hayatımda Türkçeyi rahatça kullanıyorum.”, “Türk TV programlarını Türkçe olarak takip edebiliyorum.”, “Gelecekte ülkeme geri dönmek istiyorum.”, “Ülkemdeki savaş koşulları düzeldiğinde ülkeme geri dönmek istemiyorum.”, “Türkiye’de düzenlenen çeşitli sosyal aktivitelere rahatça katılım sağlayabiliyorum.”, “Hukuki anlamda bana sağlanan hakları yeterli görüyorum.”, “Türkiye’de bana tanınan haklardan kolayca faydalanabiliyorum.”, “Sosyal yardım mekanizmalarından faydalanabiliyorum.”, “Türkiye’deki hizmetlere kendi ülkemdeki gibi rahatça ulaşabiliyorum.”, “Türkiye’de yaşayan insanlarla iletişimimin iyi olduğunu düşünüyorum.”. Aynı grup, “Türk ve mültecilerin olduğu çeşitli topluluk toplantılarına, gezilere, spor aktivitelerine katılım gösteriyorum.”, “Geldiğim yerin

kültürü ve Türkiye'nin kültürünü birbirine yakın buluyorum.”, “Hukuki anlamda bana sağlanan haklardan haberdarım.”, “Sağlık hizmetlerine kolayca ulaşabiliyorum.”, “Çocuklarım için eğitim hizmetlerine kolayca ulaşabiliyorum.”, “Türkiye’deki hayat standartlarımın yüksek olduğunu düşünüyorum.”, “Türk halkının yardımsever olduğunu düşünüyorum.” ve “Türkiyeli komşularım bana iyi davranıyor ve beni dışlamıyor.” Önermelerine katıldıklarını belirtmişlerdir. “Türkiye’de kolayca iş bulabiliyorum.”, “Türkiye’de iş güvencesi olduğunu düşünüyorum.”, “Türkiye’de kazandığım parayla rahat geçinebiliyorum.” önermelerine ise katılmadıklarını belirtmişlerdir.

Suriyeli Türkmen mültecilerin verdikleri cevaplara bakıldığında, şu önermelere kesinlikle katıldıklarını belirtmişlerdir: “Günlük hayatımda Türkçeyi rahatça kullanıyorum.”, “Türk TV programlarını Türkçe olarak takip edebiliyorum.” ve “Çocuklarım için eğitim hizmetlerine kolayca ulaşabiliyorum.”. Aynı grup “Kendimi Türkiyeli gibi hissediyorum.”, “Türkiye’de kendimi evimde gibi hissediyorum.”, “Türk ve mültecilerin olduğu çeşitli topluluk toplantılarına, gezilere, spor aktivitelerine katılım gösteriyorum.”, “Türkiye’de düzenlenen çeşitli sosyal aktivitelere rahatça katılım sağlayabiliyorum.”, “Geldiğim yerin kültürü ve Türkiye’nin kültürünü birbirine yakın buluyorum.”, “Türkiye’de bana tanınan haklardan kolayca faydalanabiliyorum.”, “Hukuki anlamda bana sağlanan haklardan haberdarım.”, “Sağlık hizmetlerine kolayca ulaşabiliyorum.”, “Türkiye’deki hizmetlere kendi ülkemdeki gibi rahatça ulaşabiliyorum.”, “Türkiye’deki hayat standartlarımın yüksek olduğunu düşünüyorum.”, “Türk halkının yardımsever olduğunu düşünüyorum.”, “Türkiyeli komşularım bana iyi davranıyor ve beni dışlamıyor.” ve “Türkiye’de yaşayan insanlarla iletişimimin iyi olduğunu düşünüyorum.” önermelerine katıldıklarını belirtmişlerdir. Suriyeli Türkmen mülteciler Gelecekte ülkeme geri dönmek istiyorum.”, “Ülkemdeki savaş koşulları düzeldiğinde ülkeme geri dönmek istemiyorum.”, “Hukuki anlamda bana sağlanan hakları yeterli görüyorum.”, “Sosyal yardım mekanizmalarından faydalanabiliyorum.”, “Türkiye’de kolayca iş bulabiliyorum.”, “Türkiye’de iş güvencesi olduğunu düşünüyorum.”, “Türkiye’de kazandığım parayla rahat geçinebiliyorum.” önermeleri karşısında kararsız kalmışlardır.

Bu sonuçlara bakıldığında Suriyeli Türkmen mültecilerin Türkiyeli gibi hissetme, Türkçeyi kullanma, sosyal, kültürel ve hukuksal entegrasyon ve hizmetlere erişim konusunda Suriyeli Arap mültecilerden daha iyi durumda oldukları söylenebilir. Hayat standartları ve iş hayatı konularında ise her iki grup arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Tüm bu sonuçlar Tablo 3.31’de özetlenmiştir.

Araştırmamız sonucu aldığımız çıktılar sadece İstanbul’da yaşayan Suriyeli Arap ve Suriyeli Türkmen mültecilerin entegrasyonlarıyla alakalı tek yönlü fikir vermektedir. Entegrasyon başlığı altında detaylı olarak değinildiği üzere entegrasyon, ev sahibi toplum ve göçmen topluluk temelli ikiyönlü bir süreçtir. Ev sahibi toplum davranışı ve tutumu entegrasyonun diğer önemli boyutunu oluşturmaktadır. Bu sebeple araştırmamız sonucunda Arap mülteciler için de daha fazla uyum sağlamış olarak görünen Türkmen mülteciler için de entegrasyonun tam anlamıyla tamamlandığı yorumu kesinlikle yapılamaz. Fakat yukarıda da ifade edildiği gibi bazı konularda Türkmen mülteciler daha fazla uyum sağlamış gözükmektedir.

Tablo 31. Alan Araştırması Bulgularının Özeti

	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsız	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
Kendimi Türkiyeli gibi hissediyorum.			A	T	
Türkiye’de kendimi evimde gibi hissediyorum.			A	T	
Günlük hayatımda Türkçeyi rahatça kullanıyorum.			A		T
Türk TV programlarını Türkçe olarak takip edebiliyorum.			A		T
Gelecekte ülkeme geri dönmek istiyorum.			A-T		

Ülkemdeki savaş koşulları düzeldiğinde ülkeme geri dönmek istemiyorum.			A-T		
Türk ve mültecilerin olduğu çeşitli topluluk toplantılarına, gezilere, spor aktivitelerine katılım gösteriyorum.				A-T	
Türkiye’de düzenlenen çeşitli sosyal aktivitelere rahatça katılım sağlayabiliyorum.			A	T	
Geldiğim yerin kültürü ve Türkiye’nin kültürünü birbirine yakın buluyorum.				A-T	
Hukuki anlamda bana sağlanan haklardan haberdarım.				A-T	
Hukuki anlamda bana sağlanan hakları yeterli görüyorum.			A-T		
Türkiye’de bana tanınan haklardan kolayca faydalanabiliyorum.			A	T	
Sağlık hizmetlerine kolayca ulaşabiliyorum.				A-T	
Çocuklarım için eğitim hizmetlerine kolayca ulaşabiliyorum.				A	T
Sosyal yardım mekanizmalarından faydalanabiliyorum.			A-T		
Türkiye’deki hizmetlere kendi ülkemdeki gibi rahatça ulaşabiliyorum.			A	T	
Türkiye’de kolayca iş bulabiliyorum.		A	T		
Türkiye’de iş güvencesi olduğunu düşünüyorum.		A	T		
Türkiye’de kazandığım parayla rahat geçinebiliyorum.		A	T		
Türkiye’deki hayat standartlarımın yüksek olduğunu düşünüyorum.				A-T	
Türk halkının yardımsever olduğunu düşünüyorum.				A-T	
Türkiyeli komşularım bana iyi davranıyor ve beni dışlamıyor.				A-T	
Türkiye’de yaşayan insanlarla iletişimimin iyi olduğunu düşünüyorum.			A	T	

*A = Suriyeli Arap, T = Suriyeli Türkmen

SONUÇ VE ÖNERİLER

“Suriyeli Arap Mültecilerin ve Suriyeli Türkmen Mültecilerin Entegrasyon Süreçlerinin Karşılaştırmalı Analizi: İstanbul Örneği”, başlıklı bu yüksek lisans tez çalışmasında Suriye’deki savaş ortamından kaçıp Türkiye’ye sığınan Arap kökenli mültecilerle, Türkmen kökenli mültecilerin entegrasyon süreçlerinde etnik kimliğin bir fark yaratıp yaratmadığı sorusuna yanıt aranmıştır. Konuyu sınırlandırmak amacıyla saha çalışması İstanbul özelinde yürütülmüştür.

Arap Baharı sonrası Suriye’de mevcut rejime karşı başlayan muhalif gösteriler kısa sürede ülke geneline yayılarak iç savaş haline dönüşmüştür. Etnik ve siyasi açıdan son derece kozmopolit bir görünümü olan Suriye yaşanan bu iç savaş sonrası farklı grupların belli şehir ve bölgeleri kontrolü altına aldığı karmaşık bir görünüme bürünmüştür. Bu farklı grupların aralarında çıkan silahlı çatışmalardan en büyük zararı her zaman olduğu gibi sivil halk görmüş ve can güvenliği sebebiyle yaklaşık 13,5 milyon insan göç etmek zorunda kalmıştır. Türkiye bu kitlesel göç hareketi sonrası örneği görülmemiş bir sorumluluk alarak, sınırlarını Suriyeli mültecilere açmış yaklaşık 4 milyon Suriyeliyi kademeli olarak ülkesine kabul etmiştir.

Türkiye’nin açık kapı politikasını benimseyerek, savaştan kaçan masum insanlara sınırlarını açması tüm dünyada takdirle karşılanmıştır. Avrupa Birliği ve Amerika başta olmak üzere diğer dünya devletleri tarihin gördüğü en büyük göç hareketi olan Suriyeli Mülteciler Krizi’nde üzerlerine düşenleri asla yapmamış, tersine güvenlik endişesiyle ülkelerine minimum sayıda görece daha kalifiye ve sorun çıkarma ihtimali düşük mülteci profillerini ülkelerine kabul etmişlerdir. Sözde post-modern bir yapısı olan, her fırsatta çok kültürlülüğe ve çeşitliliğe vurgu yapan, insan hakları savunuculuğunu kimselere bırakmayan AB üye ülkeleri Türkiye ile belirli miktarda maddi destek vermek kaydıyla geri kabul anlaşması imzalamıştır. Bu anlaşmaya göre; Avrupa’ya Türkiye üzerinden kaçak geçtiği tespit edilen Suriyeli

mülteciler Türkiye'ye iade edilmektedir. ABD başkanı Donald Trump ve yönetiminin mültecilere katı yaklaşımı ve ülkeye mülteci kabul kotalarının azaltılmasıyla birlikte üçüncü ülke yerleştirmesi Amerika'ya yapılan mülteci sayısı yarı yarıya düşmüştür. Dünya genelinde BM'nin en önemli donörlerinden olan ABD bu fonları da önemli ölçülerde azaltmıştır. Özetle, Türkiye 4 milyon Suriyeli mülteciye tek başına ev sahipliği yapmak ve beraberinde gelen sorunlarla tek başına yüzleşmek zorunda kalmıştır. Bu denli büyük bir mülteci nüfusuna ev sahipliği yapmak ciddi anlamda ekonomik, sosyal ve siyasi sorunları da beraberinde getirmiştir. Bu sorunları en aza indirmek veya tamamen ortadan kaldırmak için yapılabilecek tek şey sağlıklı bir entegrasyon süreciyle Türk toplumu ve Suriyeliler arasında ortak bir yaşamın tesis edilmesidir.

Literatürde Suriyelilerin entegrasyonu yoğun olarak çalışılan konulardandır. Suriyelilerin entegrasyonu, Türkiye'nin yakın gelecekte en çok odaklanması gereken meselelerden biridir. Bu çalışmada, daha önce literatürde pek fazla çalışılmamış olan etnik kimliğin entegrasyon sürecine etkisi olup olmadığı irdelenmiş, İstanbul'da yaşayan Suriyeli Arap mültecilerin ve Suriyeli Türkmen mültecilerin entegrasyon süreçleri hazırlanan bir anket yardımıyla analiz edilmiştir.

Çalışmanın ilk kısmında, göç kavramı detaylı olarak incelenmiş ve tarihsel sürecine değinilmiştir. Sonrasında, göçün nedenleri, türleri ve göçe ilişkin bazı önemli kavramlar açıklanarak, göç teorileri ele alınmıştır. Birinci bölümün, "Entegrasyon" başlıklı kısmında ise entegrasyon kavramı irdelenmiş, entegrasyonun teorik çerçevesi çizilmiş ve saha araştırmamızın temel dayanağı olan entegrasyon göstergeleri üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde ise, uluslararası göç mevzuatı ve ulusal göç mevzuatı hakkında detaylı bilgi verilmiş, Türkiye'de göç alanında çalışan bazı kurumlar incelenmiştir. İkinci bölümün, diğer kısmında ise "Suriyeli Mülteciler ve Türkiye" başlığında ise Arap Baharı öncesi ve sonrası, Suriye Krizi ve Suriyelilerin Türkiye'deki genel durumu aktarılmıştır. Çalışmanın üçüncü ve son bölümünde ise yapılan saha çalışmasının bulguları analiz edilmiştir.

Entegrasyon süreci ev sahibi toplum ve göçmen toplum açısından değerlendirilmesi gereken çift yönlü bir süreçtir. Sadece toplumdaki bütün aktörlerin aktif katılımlarıyla birlikte inşa edilen gereken ve bütüncül bir yaklaşımla ilerletilen entegrasyon süreci başarıya ulaşabilir. Entegrasyon sürecinde gruplar veya toplumlar arasında süreç açısından bazı avantaj ve dezavantajlar bulunmaktadır. Çalışmamız özelinde bu avantaj ve dezavantajları şöyle açıklayabiliriz.

Türkiye'ye gelen mültecilerin büyük çoğunluğu Arap kökenlidir ve Türk toplumuyla aralarında kültürel anlamda büyük farklılıklar bulunmaktadır. Baskın bir kültür olan Arap kültürünün farklı bir kültürle bütünleşmesi zor olacaktır. Ayrıca dil bariyeri entegrasyon süreci açısından Suriyeli Arap mültecilerin en büyük dezavantajıdır. Bu duruma binaen, Türkçe bilmeyen Türkmen sayısı yok denecek kadar azdır. Dil bariyerine takılmamaları Türkmenler için entegrasyon sürecinde, Türkiye'deki hayata uyum sağlamada büyük avantajlar sağlamıştır. Ayrıca, Türkmen kökenli Suriyelilerin Türk toplumuyla bulunan akrabalık ilişkileri, ortak kültür ve tarihsel bağları Arap mültecilere kıyasla entegrasyon süreci özelinde sahip oldukları diğer avantajlardır. Ayrıca unutulmamalıdır ki her iki grubun dezavantajı da zorunlu göçe maruz bırakılmalarıdır. Hiçbir insan yaşadığı yerden zorunlu olarak ayrılmak istemez. Zorunlu göç olayı maruz kalan her birey üzerinde birtakım travmatik etkiler bırakmaktadır. Bu varsayımlarla yola çıktığımız tez çalışmamızda ulaşılan bulgularını şöyle özetlemek mümkündür.

Araştırmamız sonucunda İstanbul'da Yaşayan Suriyeli Türkmen mültecilerin Suriyeli Arap mültecilere kıyasla entegrasyon açısından daha iyi durumda oldukları gözlemlenmiştir. Bu durumu detaylandıracak olursak; araştırma sonuçları içerisinde sosyal ve kültürel entegrasyon göstergeleri olan Türkçeyi etkin kullanabilme, Türkçe yayınları rahatlıkla takip edebilme ve eğitim hizmetlerine erişebilme konusunda Suriyeli Türkmenlerle, Suriyeli Araplar arasında anlamlı bir farklılık olduğu ortaya çıkmıştır. Bu farklılığın ortaya çıkmasındaki yani Arap mültecilerin bu konularda daha az uyumlu görünmesinin altındaki sebep dil bariyeridir. Türkmenlerin Türkçeye olan hakimiyetleri, anılan alanlarda entegrasyon süreçlerini hızlandırmıştır. Ayrıca aidiyet hissi ile alakalı önermelere verilen cevaplarda Arap mültecilerin kararsız

görünmesi ve Türkmenlerin kendilerini Türk toplumuna yakın hissetmeleri kültürel entegrasyon süreciyle alakalı bizlere fikir vermektedir.

Temel sağlık hizmetlerine erişim konusunda her iki grubun da sorun yaşamadığı görülmüştür. Sağlık sistemine erişimde sorun yaşanmaması, sağlık alanında entegrasyonun önemli ölçüde gerçekleştiğini gösterse de uygulamada bazı problemler yaşanmaktadır. Suriyeli mülteciler sağlık haklarından ücretsiz faydalanmalarına rağmen; örneğin organ nakli, kornea nakli vb. Sağlık hizmetleri bu kapsam dışındadır. Sağlık hizmetlerine erişim temel insan haklarından olması münasebetiyle bu tarz pürüzlerin ortadan kaldırılması entegrasyonun tamamlanmasında önemli bir adım olacaktır.

Araştırma bulguları arasında dikkat çeken bir konu da iş bulma, iş güvencesi ve ekonomik tatmin ile alakalı önermelere verilen cevaplardan çıkan sonuçlardır. Her iki grupta da iş bulma, iş güvencesi ve rahat geçinebilme konusunda sıkıntı olduğu sonucu çıkmıştır. Bu sonucun çıkmasındaki en önemli eden mevcut Suriyelilerin çalışmasına dair hukuki düzenlemelerdeki çalışma izni ve Suriyeli çalıştırma kotasıdır. Çalışma izni sadece işverenin başvurusuyla çıkarılmaktadır. Bu nedenle Suriyelilerin çok büyük bir bölümü düşük ücretlerle kaçak olarak çalışmaktadır. Sorunun diğer bir boyutu da her iş yerinde toplam personel sayısının maksimum 1/10'unun Suriyeli olabilmesi konusudur. Bu iki temel sorun, istihdam ve mesleki entegrasyonun önündeki en büyük engellerdir. Konuyla alakalı, Türk toplumu ve Suriyeli mülteciler açısından çift taraflı çıkarlar gözetilerek gerekli düzenlemelerin yapılması entegrasyon sürecine olumlu katkı sağlayacaktır.

Çalışmada hukuksal anlamda elde edilen bulgulara bakıldığında, haklardan haberdar olmada olumlu, haklara erişimde ise nötr bir sonuç göze çarpmaktadır. Eğitim ve sağlık hizmetlerinin Geçici Koruma statüsündeki Suriyelileri kapsaması ve kaçak ya da kimliksiz olanların bu haklardan faydalanamaması bu durumun sebeplerinden biridir. Geçici Koruma statüsünü alamamış yüksek sayıda Suriyeli bulunmaktadır. Başvuruyu yapan her Suriyeli kapasitesi dolu olmayan illerden kimlik alabilmektedir. Bu engellerin aşılması adına kimliklenme sürecine Suriyelilerin aktif katılımı önem arz etmektedir.

Sonuç olarak, İstanbul’da yaşayan Suriyeli Türkmen mültecilerin Suriyeli Arap mültecilerden entegrasyon süreçleri bağlamında daha iyi durumda oldukları sonucu ortaya çıkmıştır. Daha önce de belirtildiği üzere entegrasyon bir tarafı ev sahibi toplum ya da grup diğer tarafı ise göçmen toplum ya da grup olan çift tarafı bulunan bir süreçtir. Mülteciler kendilerini her ne kadar entegre olmuş hissetse de ev sahibi toplum tarafından kabullenilmediklerinde sürecin tamamlanması mümkün değildir. Dünyanın en büyük mülteci nüfusunu ülkesinde ağırlayan Türkiye için bu süreç uzun ve meşakkatli olacaktır.

Öncelikle 4 milyon insanın kitlesel olarak Suriye’ye dönemeyeceği hem Türk toplumu hem de politika yapıcılar tarafından kabul edilmelidir. Dünya üzerinde 70 milyonun üzerinde insan çeşitli sebeplerle göçmen konumundadır ve sadece çok küçük bir kısmı göç ettiği ülkesine geri dönebilmektedir¹⁷⁷. Küresel istatistiklerde, Suriyelilerin kitlesel olarak hepsinin ülkesine dönemeyeceğini bize göstermektedir. Türkiye’nin mevcut risk ve sorunları da değerlendirerek kalıcı ve kapsayıcı bir entegrasyon politikası belirlemesi gerekmektedir. Türkiye’deki mülteci nüfusu düşünüldüğünde göç ile alakalı çalışma yapan kurum ve kuruluşların ayrı bir bakanlık bünyesinde toplanması her iki tarafın da yararına olacaktır. Entegrasyon sürecinin hızlanması ve kolaylaşması için, dil bariyerinin kaldırılması adına Türkçe eğitimi ve kursların yaygınlaştırılması, iş piyasasına erişimdeki sıkıntıların giderilmesi, üzerinde muğlaklık bulunan hukuki düzenlemelerin daha geniş çapta ve kapsayıcı şekilde yeniden tasarlanması öncelikli olarak atılması gereken adımlardır.

¹⁷⁷Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Türkiye Web Sitesi,(Çevrimiçi), <https://www.unhcr.org/tr/22075-dunya-capinda-nerinden-edilmis-kisi-sayisi-70-milyonu-gecerken-bm-multeciler-yuksek-komiseri-duruma-mudahale-icin-daha-guclu-bir-dayanisma-cagrisinda-bulunuyor.html>. (Erişim Tarihi: 30.07.2019).

KAYNAKÇA

- Abadan Unat,
Nermin: **Bitmeyen Göç Konuk İşçilikten Ulus-ötesi Yurttaşlığa**, 3. bs. İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2017.
- Adıgüzel, Yusuf: **Göç Sosyolojisi**, 3. b. s. İstanbul, Nobel Akademik Yayıncılık, 2018.
- Adıgüzel, Yusuf: **Göçmenlerin Kültürel Entegrasyonu**, Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi Vakfı Raporu: Türkiye’de Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler Tespitler ve Öneriler, Aryan Basım, 2016, s.173–196.
- Aksoy, Zeynep: **Uluslararası Göç ve Kültürler Arası İletişim**, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt:5, Sayı:20, 2012, s. 293
- Altun, Uğur, Görel, Özge: **Sığınmacılar ve Mülteci Raporu**, Ankara, Türkiye Barolar Birliği Yayınları.
- Barın, Hilal: **Türkiye’deki Suriyelilerin Entegrasyonunda Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü: Ankara Örneği**, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2019.
- Barokas, Nelly: **Albert Einstein’ın Göç Belgesi Ortaya Çıktı**, Şalom Gazetesi Haber Sitesi, (Çevrimiçi), http://www.salom.com.tr/arsiv/haber-78526-albert_einsteinin_goc_belgesi_ortaya_cikti.html (Erişim Tarihi: 05.05.2019)

Bayındır Goularas,
Gökçe, Sunata,
Ulaş:

“Türk Dış Politikasında Göç ve Mülteci Rejimi”,
Moment Dergi, C. 2, 2015.

BBC Web Sitesi:

Esad: 'Arap Baharı kargaşa getirdi',
(Çevrimiçi), https://www.bbc.com/turkce/haberler/2012/09/120921_assad_egypt_interview (Erişim Tarihi: 10.07.2019)

Berry, John, W:

Acculturation: Living Successfully in Two Cultures,
International Journal of International Relations,
Canada, 2005, s. 697–712.

Berry, John W.:

“**Lead Article Immigration, Acculturation and Adaptation**”, Queen’s University, Volume 46, Number 1, 1997, s. 5–68.

Birleşmiş Milletler
Resmî Web Sitesi:

Birleşmiş Milletler Küresel Göç İstatistikleri,
(Çevrimiçi),
<https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/publications/wallchart/docs/MigrationWallChart2017.pdf> (Erişim Tarihi: 23.04.2019)

Birleşmiş Milletler
Mülteciler Yüksek
Komiserliği
Türkiye Resmî Web
Sitesi:

**Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
Türkiye Web Sitesi,**
<https://www.unhcr.org/tr/vatansiz-kisiler>. (Erişim Tarihi: 24.07.2019).

Birleşmiş Milletler
Mülteciler Yüksek
Komiserliği
Türkiye Resmî Web
Sitesi:

**Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
Türkiye Web Sitesi,** (Çevrimiçi),
<https://www.unhcr.org/tr/unhcr-turkiye-istatistikleri>,
(Erişim Tarihi: 02.05.2019)

Birleşmiş Milletler
Mülteciler Yüksek
Komiserliği Resmî
Web Sitesi:

A New Beginnig: Refugee Integration in Europe,
(Çevrimiçi),

<https://www.unhcr.org/protection/operations/52403d389/new-beginning-refugee-integration-europe.html>.

(Erişim Tarihi: 28.07.2019)

Birleşmiş Milletler
Mülteciler Yüksek
Komiserliği
Türkiye Resmî Web
Sitesi:

Türkiye’de UNHCR, (Çevrimiçi),

<https://www.unhcr.org/tr/turkiyede-unhcr>, (Erişim

Tarihi: 22.06.2019)

Birleşmiş Milletler
Mülteciler Yüksek
Komiserliği
Türkiye Resmî Web
Sitesi:

UNHCR’ın Tarihçesi, (Çevrimiçi),

<https://www.unhcr.org/tr/unhcrnin-tarihcesi>, (Erişim

Tarihi: 22.06.2019)

Castles, Stephen:

**International Migration at theBeginining of
theTwenty-First Century: Global
TrendsandIssues”,** International

SocialScienceJournal, 2000, vol.52, Issue.165.

Castles, Stephen,
Mark J. Miller:

**Göçler Çağı: Modern Dünyada Uluslararası Göç
Hareketleri,** (çev. Bülent Uğur Bal, İbrahim
Akbulut), İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi
Yayınları, 2008.

CastlesStephen,
KoracMaja,
VastaEllie,
Vartovec Steven:

Integration:MappingtheField, Home Office Online
Report, 2002.

Cengiz, Deniz:

**Zorunlu Göçün Mekânsal Etkileri ve Yerel
Halkın Algısı; Kilis Örneği,** TurkishStudies,
Volume 10/2, Winter 2015.

Ciğerci İneli,

‘Uluslararası Hukuka Uygun Geçici Koruma

Meltem:

Rejiminin Unsurları Üzerine, Göç Araştırmaları Dergisi, C. 2, S. 3, Ocak-Haziran 2016.

CNN Türk Haber Sitesi: CNN Türk Haber Sitesi:

CNN Türk Haber Sitesi, Deprem **Nedeniyle 72 Bin Kişi Van'dan Göç Etti**, <https://www.cnnturk.com/haber/turkiye/2011-depremi-van-nufusunu-azaltti> (Çevrimiçi), (Erişim Tarihi: 30.04.2019)

CNN Türk Haber Sitesi:

CNN Türk Haber Sitesi, <https://www.cnnturk.com/turkiye/chernobil-faciiasi-neydi-turkiyeyi-nasil-etkilemisti?page=6>, (Çevrimiçi), (Erişim Tarihi: 30.04.2019)

Çağlayan, Savaş:

Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2006, Güz, Sayı:17.

Çağlar Ali:

“Türkiye’de Sığınmacılar: Sorunlar, Beklentiler ve Sosyal Uyum”, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları, 2011.

Çağlar Ali, Onay Abdulkadir:

Entegrasyon/ Uyum: Kavramsal ve Yapısal Bir Analiz, Göç ve Uyum, (der: Betül Dilara Şeker, İbrahim Sirkeci, M. Murat Yücesahin), United Kingdom, TransnationaPressLondon, 3. Bölüm, 2015, s.33–61.

Çakmak, Zafer:

Kıbrıs’tan Anadolu’ya Türk Göçü (1878–1938), Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, C. 14.

Çakmak Ünal, Seda:

Türkiye’nin Göç Politikaları: Suriyelilerin

Yerleştirilmesi Örneği, Yüksek Lisans Tezi, 2018.

Çiçekli, Bülent:

Uluslararası Hukukta Mülteciler ve Sığınmacılar, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2009.

Danıştay Resmî Web Sitesi:

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, (Çevrimiçi), <https://www.danistay.gov.tr/upload/avrupainsanhaklarisozlesmesi.pdf>, (Erişim Tarihi: 25.01.2019)

DeutscheWelle Türkçe Web Sitesi:

Şam muhaliflere karşı sertleşti, (Çevrimiçi), <https://www.dw.com/tr/%C5%9Fam-muhaliflere-kar%C5%9F%C4%B1-sertle%C5%9Fti/a-15147710>, (Erişim Tarihi: 12.07.2019)

DeutscheWelle Türkçe Web Sitesi:

Türkiye: Suriyeli Sığınmacılara Kapımız Açık, (Çevrimiçi), <https://www.dw.com/tr/t%C3%BCrkiye-suriyeli-s%C4%B1%C4%9F%C4%B1nmac%C4%B1lara-kap%C4%B1m%C4%B1z-a%C3%A7%C4%B1k/a-15155526>, (Erişim Tarihi: 14.07.2019)

Dinçer, Osman Bahadır, vd.:

Suriyeli Mülteciler Krizi ve Türkiye Sonu Gelmeyen Misafirlik' **Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu & Brookings Enstitüsü**, 2013, s.7.

Doğan, Meryem:

Türkiye’de Mültecilerin ve Sığınmacıların Uluslararası Hukuk Çerçevesinde Temel Haklarının Sağlanması, Yüksek Lisans Tezi, 2011.

Düvell, Franck:

Transit migration: A blurred and politicised concept, Population, Space

andPlace, 2010.

Ekşi, Nuray: **Yabancılar ve Uluslararası Koruma Hukuku**, 5. bs., Beta Yayınları, 2018.

Ekşi, Nuray: **Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin Türkiye'deki Faaliyetleri ve Türk İltica Sisteminde Değişen Rolü**, İstanbul Hukuk Mecmuası, s. 343–370.

Ekici, Süleyman, Tuncel, Gökhan: **Göç ve İnsan**, Birey ve Toplum Dergisi, C. 9, S. 5, Bahar 2018.

Elçin, Doğa: **Türkiye'de Bulunan Suriyelilere Uygulanan Geçici Koruma Statüsü 2001/55 Sayılı Avrupa Yönergesi ile Geçici Koruma Yönetmeliği Arasındaki Benzerlik ve Farklılıklar**, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 2016.

Erdoğan, M. Murat: **Türkiye'deki Suriyeliler Toplumsal Kabul ve Uyum**, 2. bs., İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2018.

Ergüven, Nasih Sarp, Özturanlı, Beyza: **Uluslararası Mülteci Hukuku ve Türkiye**, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S. 62, C. 4, 2013.

EsserHartmurt: **Does the “New” Immigration Require a “New” Theory of Intergenerational Integration?** International Migration Review, 1126-1159.

Faist, Thomas: **Uluslararası Göç ve Ulus aşırı Toplumsal Alanlar**, (çev. E. A. Z. Gündoğan-Can Nacar), İstanbul,

Bağlam Yayıncılık, 2003.

Güler, Erdem,
Abdullah:

**Uluslararası Hukuk Perspektifinde Türkiye’de
Göç ve Sığınmacı Sorunu: Suriyeli Sığınmacılar
Örneği**, Yüksek Lisans Tezi, 2017.

Güllüpnar, Fuat:

**Göç Olgusunun Ekonomi Politikası ve Uluslararası
Göç Kuramları Üzerine Bir Değerlendirme**,
Yalova Sosyal Bilimler Dergisi, C. 2, 2012.

Günay, Enver,
Atılğan, Dilek,
Serin, Emine:

Dünyada ve Türkiye’de Göç Yönetimi,
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve
İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, C. 7, S. 2, 2017.

Haber7 Web Sitesi:

Cumhurbaşkanı: Bizler Ensar sizler muhacir,
(Çevrimiçi), [http://www.haber7.com/ic-
politika/haber/1208342-cumhurbaskani-erdogan-
bizler-ensar-sizler-muhacir](http://www.haber7.com/ic-politika/haber/1208342-cumhurbaskani-erdogan-bizler-ensar-sizler-muhacir) (Erişim Tarihi:
17.07.2019)

Huntington,
Samuel:

Political Order in Changing Societies, Yale
University Press, 1996, s. 4.

IOM:

Göç Terimleri Sözlüğü, N°18 Glossary on
Migration (Turkish, 2009), s.68.

IOM:

Göç Terimleri Sözlüğü, N°18 Glossary on
Migration (Turkish, 2009), s.10.

İçduygu, Ahmet,
Aksel, Damla:

Türkiye’de Düzensiz Göç, Ankara, Uluslararası Göç
Örgütü Türkiye, 2012.

İç İşleri Bakanlığı
Göç İdaresi Genel
Müdürlüğü Web
Sitesi:

Irregular Migration in Turkey, Research Series
No: 12, Geneva: IOM (International Organization For
Migration), 2003

İçişleri Bakanlığı
Göç İdaresi Genel
Müdürlüğü Web
Sitesi:

Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler,
(Çevrimiçi), <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>, (Erişim Tarihi: 30.07.2019)

İç İşleri Bakanlığı
Göç İdaresi Web
Sitesi: İçişleri
Bakanlığı Göç
İdaresi Genel
Müdürlüğü Web
Sitesi:
İç işleri Bakanlığı
Göç İdaresi Web
Sitesi: İçişleri
Bakanlığı Göç
İdaresi Genel
Müdürlüğü Web
Sitesi:

(Çevrimiçi),
<https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/yonetmelikler/Sozlesmeler/Multecilerin-Hukuki-Durumuna-Iliskin-Sozlesme.pdf>, (Erişim Tarihi: 20.06.2019)

(Çevrimiçi)
<https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/Kanunlar/YUKK/YUKK-TURKCE.pdf>, Md.61. (Erişim Tarihi: 20.06.2019).

İç işleri Bakanlığı
Göç İdaresi Web
Sitesi: İçişleri
Bakanlığı Göç
İdaresi Genel
Müdürlüğü:

<https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/Kanunlar/YUKK/YUKK-TURKCE.pdf>, Md.63.(Erişim Tarihi: 20.06.2019).

İçişleri Bakanlığı
Göç İdaresi Web
Sitesi:

Geçici Koruma Hakkında Genel Bilgi, (Çevrimiçi),
<https://www.goc.gov.tr/genel-bilgi45>, (Erişim Tarihi: 30.07.2019)

Karpat, Kemal, H.:

Osmanlı'dan Günümüze Etnik Yapılanma ve Göçler, (Çev. Bahar Tırnakçı). İstanbul, Timaş Yayınları, 2013.

Karpat, Kemal, H:

Osmanlı Nüfusu (1830–1914): Demografik ve

Sosyal Özellikleri, (Çev. Bahar Tırnakçı), İstanbul, Türkiye Ekonomik ve Tarih Vakfı Yayını, 2003.

Kaya, İbrahim,
Eren, Yılmaz, Esra:

Türkiye’deki Suriyelilerin Hukuki Durumu Arada Kalanların Hakları ve Yükümlülükleri, SETA Yayınları, 2015.

Kearney, Michael:

From the Invisible Hand to Visible Feet: Anthropological Studies of Migration and Development, Theories of Migration, Robin Cohen, Edward Elgar publishing Limited, England, 1996.

Köse, Ceceli,
Sezen:

Çokkültürcülük Politikalarından Entegrasyon Politikalarına Geçiş: Hollanda’daki Türkiye Kökenli Göçmenler Üzerine Bir İnceleme, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2012.

Kymlicka, Will:

Çok Kültürlülük: Başarı, Başarısızlık ve Gelecek, Çev.: Fatih Öztürk, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt 70, Sayı: 2, 2012, s. 297-332., s. 300.

Lee, Everett S:

A Theory of Migration”, Demography, Population Association of America, Vol.3., No.1., 1966, s.47-57.

Mevzuat Bilgi
Sistemi Web Sitesi:

Geçici Koruma Yönetmeliği, (Çevrimiçi), <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/3.5.20146883.pdf>

Mültecilerle
Dayanışma Derneği
Web Sitesi:

**Türkiye’ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye
İltica Etmek Üzere Türkiye’den İkamet İzni
Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca
Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen
Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine
Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında
Yönetmeliği,** (Çevrimiçi),

[http://www.multeci.org.tr/wp-
content/uploads/2016/12/1994-Yonetmeli.pdf,](http://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/1994-Yonetmeli.pdf)

(Erişim Tarihi: 19.05.2019)

Mültecilerle
Dayanışma Derneği
Web Sitesi:

1994 İltica ve Göç Yönetmeliği,

[http://www.multeci.org.tr/wp-
content/uploads/2016/12/1994-Yonetmeli.pdf,](http://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/1994-Yonetmeli.pdf)

(Erişim Tarihi: 21.05.2019)

Mülteciler Derneği
Resmî Web Sitesi:

Türkiye’deki Suriyelilerin Sayısı, (Çevrimiçi),

[https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/,](https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/)

(Erişim Tarihi: 05.08.2019)

Odatv Web Sitesi:

Erdem Akyüz, Mülteci, sığınmacı, göçmen kime
denir?[https://odatv.com/multeci-siginmaci-gocmen-
kime-denir-06081941.html,](https://odatv.com/multeci-siginmaci-gocmen-kime-denir-06081941.html) (Erişim Tarihi:
20.07.2019)

O’Leary, Brendon,
McGarry, John:

**The Politics of Accommodation and Integration in
Democratic States,** The Study of Ethnicity of
Politics; Recent Analytical Developments, Chapter 3,
2012, s. 79–116.

Onat, Ümit:

**Gecekondu Kadının Kente Özgü Düşünce ve
Davranışlar Geliştirme Süreci,** Ankara, 1993.

Özcan, E. Deniz
Ela:

Çağdaş Göç Teorileri Üzerine Bir Değerlendirme”, İş ve Hayat, 2017, s.183–215.

Özdemir, Erol:

Suriyeli Mülteciler Krizinin Türkiye’ye Etkileri, Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi, Ankara, 2017, s. 114–140. s. 115.

Özer, İnan:

Kentleşme-Kentlileşme ve Kentsel Değişme, Bursa, Ekin Kitabevi, 2004.

Özmen, Nebile:

Danimarka Türk Toplumunun Sosyal Entegrasyonu ve Din, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2010.

Özyakışır, Deniz:

Göç- Kuram ve Bölgesel Bir Uygulama. Ankara, Nobel Yayıncılık, 2013.

Ravenstein, E. G.:

“The Laws of Migration”, Journal of the Royal Statistical Society of London, Vol.48, No.2, s.167–235.

Sabah Gazetesi
Web Sitesi:

https://www.sabah.com.tr/gundem/2009/12/23/suriye_ikinci_evimizdir (Erişim Tarihi: 12.07.2019)

Sarıteke, İsmail,
Kahraman, Ömer
Fuad, Aydın,
Abdullah:

Türkiye’deki Suriyeli Nüfusun Hukuki Statüsü ile İlgili Bir Analiz, Turkish Studies, Volume 13/7, Winter 2018.

SGDD Resmî Web
Sitesi:

Sığınmacı Kadın ve Kız Çocuklarının Sağlık Hizmetlerine Erişiminin Güçlendirilmesi Projesi,

(Çevrimiçi), <http://sgdd.org.tr/siginmaci-kadin-ve-kiz-cocuklarinin-saglik-hizmetlerine-erisimlerinin-guclendirilmesi-projesi/>, (Erişim Tarihi: 25.06.2019)

SGDD Resmî Web Sitesi:

Çocuk ve Aile Destek Merkezleri Projesi,
(Çevrimiçi), <http://sgdd.org.tr/cocuk-ve-aile-destek-merkezi/> (Erişim Tarihi: 25.06.2019)

SGDD Resmî Web Sitesi:

Çocuk ve Aile Destek Merkezleri Projesi,
(Çevrimiçi), <http://sgdd.org.tr/cocuk-ve-aile-destek-merkezi/> (Erişim Tarihi: 25.06.2019)

Shekh, Muhammed, Yusuf, Afra Aksoy, Yusuf:

Suriye'nin Göç Bilançosu: 13 Milyon Mülteci ve Sığınmacı, (Çevrimiçi),
<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/-suriyenin-goc-bilancosu-13-milyon-multeci-ve-siginmaci/594747>
(Erişim Tarihi: 20.05.2019).

Stouffer, Samuel, A.:

“Intervening Opportunities: A Theory Relating Mobility and Distance”,
American Sociological Review, 1940, s. 845–867.

Şen, Yağmur:

‘Suriye’de Arap Baharı’ **Yasama Dergisi**, S. 23-58, 2013.

Şirin Öner, N. Aslı:

Göç Çalışmalarında Temel Kavramlar’,
Küreselleşme Çağında Göç Kavramlar, Tartışmalar, Yayına Hazırlayanlar: S. Gülfer İhlamur Öner, N. Aslı Şirin Öner, 4. bs., İstanbul, İletişim Yayıncılık, 2012.

Tüm Göçmen
İşçilerin ve
Ailelerinin
Haklarının
Korunmasına
Yönelik
Uluslararası
Sözleşme:

(Çevrimiçi),

http://www.uhdigm.adalet.gov.tr/sozlesmeler/coktaraflisoz/bm/bm_50.pdf (Erişim Tarihi: 01.06.2019)

Türk Dil Kurumu
Web Sitesi

Türk Dil Kurumu Web Sitesi, Güncel Sözlük,
<http://sozluk.gov.tr/> (Erişim: 05.06.2019).

Türk Dil Kurumu
Web Sitesi

Türk Dil Kurumu Web Sitesi, Güncel Sözlük,
<http://sozluk.gov.tr/>, (Erişim: 05.06.2019).

Türk Dil Kurumu
Web Sitesi

Türk Dil Kurumu Online Sözlük,
<http://sozluk.gov.tr/>, (Erişim: 30.07.2019).

Türk Tarih Kurumu
Web Sitesi

<http://www.ttk.gov.tr/wp-content/uploads/2016/11/3-Lozan13-357.pdf> (Erişim: 03.05.2019).

Türkiye
Cumhuriyeti
Cumhurbaşkanlığı
Resmî Gazete Web
Sitesi

**Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşmenin
Onaylanması Hakkında Kanun**, No: 359, 1961.

(Çevrimiçi),

<http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/10898.pdf>,
(Erişim Tarihi: 20.05.2019)

Türkiye
Cumhuriyeti Büyük
Millet Meclisi
Resmî Web Sitesi

(Çevrimiçi), <https://www2.tbmm.gov.tr/d24/1/1-0619.pdf>, **Türkiye'nin hedef ülke haline gelerek göç aldığı yönünde görüş**, (Erişim Tarihi: 26.05.2019)

Yalçın, Cemal

Göç Sosyolojisi, Ankara, Anı Yayıncılık, Ekim 2004

Yazıcı, Erdiñ,
Düzkiye, Hıdır

**Misafirlikten Vatandaşlığa Türkiye’deki
Suriyelilerin Hukuki Statüsü: Türkiye ve Avrupa
Birliğı Mevzuatı Ekseninde Karşılaştırmalı Bir
Değerlendirme’’, Hak-İş Uluslararası Emek ve
Toplum Dergisi, Cilt:6, Sayı:16, 2017, s. 420–446.**

EKLER

EK- 1

“İSTANBUL’DA YAŞAYAN SURİYELİ ARAP MÜLTECİLER VE SURİYELİ TÜRKMEN MÜLTECİLERİN ENTEGRASYON SÜRECİNİN KIYASLANMASI VE ANALİZİ” ANKETİ

دراسة التحليل المتكامل حول دمج وتكامل اللاجئين العرب السوريين واللاجئين التركمان السوريين الذين يقيمون في اسطنبول

DEMOGRAFİK BİLGİLER			
1. Cinsiyetinizالجنس			
A. Kadınأمرأة ()		B. Erkekرجل ()	
2. Yaşınızالعمر			
A. 18-25 yaş () من 18-25	B. 26 – 33 yaş () من 26-33	C. 34 – 41 yaş () من 34-41	D. 42 – 49 yaş () من 42-49
E. 50 yaş ve üzeri () من 50 وما فوق			
3. Uyuğunuz nedir? ما هي عرقك			
A. Suriyeli – Arap () سوري-عربي		B. Suriyeli – Türkmen () سوري-تركمني	
4. Eğitim Durumunuz مستوى التعليم			
A. İlköğretim () ابتدائي	B. Ortaokul () اعدادي	C. Lise () ثانوي	D. Yüksekokul () معهد
E. Lisans () جامعة	F. Yüksek lisans () ماجستير	G. Doktora () دكتوراه	H. Okula hiç gitmedim () امي
5. İş durumunuz وضع العمل			
A. Çalışıyor () أعمل		B. Çalışmıyor () لا أعمل	

6. Kaç yıldır Türkiye’de yaşıyorsunuz? كم مضي عليك في تركيا	
A. 0 – 5 yıl () سنة 0-5	C. 5 – 10 yıl () سنة 5-10

UYARI: Aşağıda yer alan soruları cevaplarken sağ tarafta yer alan; **1) Kesinlikle katılmıyorum, 2) Katılmıyorum, 3) Kararsızım, 4) Katılıyorum, 5) Kesinlikle katılıyorum** seçeneklerinden size uyan yalnız bir tanesini işaretleyiniz.

تنبيه : عند الإجابة على الأسئلة غير جبالاًجبة منظر فاليمين : 1 غير موافقتاماً
2 غير موافق 3. متردد 4. موافق 5. موافقتاماً .

		Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum غير موافق	Kararsızım متردد	Katılıyorum موافق	Kesinlikle katılıyorum موافق تماماً
1.	Kendimi Türkiyeli gibi hissediyorum. أشعر بأنني تركي	1	2	3	4	5
2.	Günlük hayatımda Türkçeyi rahatça kullanabiliyorum. أستطيع في حياتي اليومية أن أستخدم اللغة التركية بطلاقة	1	2	3	4	5
3.	Türk TV programlarını Türkçe olarak takip edebiliyorum. اتابع البرامج التلفزيونية باللغة التركية	1	2	3	4	5
4.	Geldiğim yerin kültürü ile Türkiye'nin kültürünü birbirine yakın buluyorum. أجد المكان الذي أتيت منه مشابه جداً للعادات التركية	1	2	3	4	5
5.	Türkiye'de kolayca iş bulabiliyorum. أستطيع أن أجد عمل بسهولة في تركيا	1	2	3	4	5
6.	Türkiye'de iş güvencesi olduğunu düşünüyorum. أشعر أن هناك أمن وظيفي	1	2	3	4	5
7.	Türkiye'de kazandığım parayla rahat geçinebiliyorum. أشعر بأنني مرتاح مادياً في تركيا	1	2	3	4	5
8.	Türkiye'deki hayat standartlarımdan yüksek olduğunu düşünüyorum. أعتقد بأن شروط الحياة في تركيا عالية	1	2	3	4	5
9.	Türk halkının yardımsever olduğunu düşünüyorum. أشعر بأن الشعب التركي محب للمساعدة	1	2	3	4	5
10.	Türkiyeli komşularımdan bana iyi davranıyor ve beni dışlamıyor. جيرانني الاتراك يعاملونني بشكل جيد و لا يهملونني	1	2	3	4	5

11	Türk ve sığınmacıların olduğu çeşitli topluluk toplantılarına, gezilere, spor aktivitelerine katılım gösteriyorum. أبدي انضمامي للاجتماعات, الزهات, و النشاطات الرياضية التي يوجد فيها المجتمع التركي	1	2	3	4	5
12	Sağlık hizmetlerine kolayca ulaşabiliyorum. استطيع بسهولة الاستفادة من الخدمات الطبية	1	2	3	4	5
13	Çocuklarım için eğitim hizmetlerine kolayca ulaşabiliyorum. استطيع بسهولة استخدام الخدمات التعليمية لاطفالي	1	2	3	4	5
14	Hukuki anlamda bana sağlanan haklardan haberdarım. أنا مدرك قانونيا للحقوق الممنوحة لي	1	2	3	4	5
15	Hukuki anlamda bana sağlanan hakları yeterli görüyorum. أنا أعتقد بأن الحقوق الممنوحة لي كافية قانونيا	1	2	3	4	5
16	Sosyal yardım mekanizmalarından faydalanabiliyorum. أستطيع الاستفادة بسهولة من أليات المساعدة الاجتماعية	1	2	3	4	5
17	Türkdevleti bizim yaşam koşullarımızı iyileştirmek için çok çalışıyor. تعمل الدولة التركية بشكل كبير على تحسين مستوى معيشتنا	1	2	3	4	5
18	Türkiye’de kendimi evimde gibi hissediyorum. أشعر و كأنني في بيتي في تركيا	1	2	3	4	5
19	Gelecekte Türkiye’den sınır dışı edileceğim konusunda bir korku yaşamıyorum. أنا لا أعيش في خوف بترحيلي من تركيا في المستقبل	1	2	3	4	5
20	Gelecekte ülkeme geri dönmek istiyorum. أريد في المستقبل أن أعود إلى بلدي	1	2	3	4	5
21	Türkiye’de yaşamaya devam etmek istiyorum. اريد أن استمر في العيش في تركيا	1	2	3	4	5
22	Üçüncü bir ülkeye yerleştirilmek istiyorum. أريد الاستيطان في دولة ثالثة	1	2	3	4	5
23	Türkiye’de yaşayan insanlarla iletişimimin iyi olduğunu düşünüyorum. أستطيع التواصل مع الناس الذين يعيشون في تركيا و أعتقد انه أمر جيد	1	2	3	4	5

24	Türkiye’deki hizmetlere kendi ülkemdeki gibi rahatça ulaşabiliyorum. يمكنني بسهولة الحصول على الخدمات في تركيا كما هو الحال في بلادي	1	2	3	4	5
25	Türkiye’de düzenlenen çeşitli sosyal aktivitelere rahatça katılım sağlayabiliyorum. أشعر بأنه يمكنني المشاركة بسهولة في مختلف الأنشطة الاجتماعية التي نظمت في تركيا	1	2	3	4	5
26	Türkiye’de bana tanınan haklardan kolayca faydalanabiliyorum. يمكنني الاستفادة بسهولة من الحقوق الممنوحة لي في تركيا	1	2	3	4	5
27	Türkiye’de hayatıma kendi ülkemdeki gibi rahatça devam edebiliyorum. يمكنني الاستمرار في العيش و كأنني في وطني في تركيا	1	2	3	4	5
28	Ülkemdeki savaş koşulları düzeldiğinde ülkeme geri dönmek istemiyorum. لا أريد العودة الى وطني عندما تتحسن ظروف الحرب	1	2	3	4	5

EK- 2

BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ ONAM FORMU

Sizi, GÖKHAN ÖZNAY tarafından yürütülen’’ SURİYELİ ARAP MÜLTECİLERİN VE SURİYELİ TÜRKMEN MÜLTECİLERİN ENTEGRASYON SÜREÇLERİNİN KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ: İSTANBUL ÖRNEĞİ’’başlıklı araştırmaya davet ediyoruz. Bu araştırmanın amacı Suriyeli Türkmen mülteciler ve Suriyeli Arap mültecilerin entegrasyon süreçlerinin karşılaştırılarak analiz edilmesidir. Araştırmada sizden tahminen 15 dakika ayırmanız istenmektedir. Araştırmaya sizin dışınızda tahminen 200 kişi katılacaktır. ¹ Bu çalışmaya katılmak tamamen **gönüllülük** esasına dayanmaktadır. Çalışmanın amacına ulaşması için sizden beklenen, kimsenin baskısı veya telkini altında olmadan, size en uygun gelen cevapları içtenlikle verecek şekilde cevaplamanızdır. Bu formu okuyup onaylamanız, araştırmaya katılmayı kabul ettiğiniz anlamına gelecektir. Ancak, çalışmaya katılmama veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmayı bırakm hakkına da sahipsiniz. Bu çalışmadan elde edilecek bilgiler tamamen araştırma amacı ile kullanılacak olup kişisel bilgileriniz **gizli tutulacaktır**; ancak verileriniz yayın amacı ile kullanılabilir. İletişim bilgileriniz ise sadece izninize bağlı olarak ve farklı araştırmacıların sizinle iletişime geçebilmesi için “ortak katılımcı havuzuna” aktarılabilir. Eğer araştırmanın amacı ile ilgili verilen bu bilgiler dışında şimdi veya sonra daha fazla bilgiye ihtiyaç duyarsanız araştırmacıya şimdi sorabilir veya gokhanoznay@gmail.com e-posta adresi ve 5376600105 numaralı telefondan ulaşabilirsiniz. Araştırma tamamlandığında genel/size özel sonuçların sizinle paylaşılmasını istiyorsanız lütfen araştırmacıya iletiniz.

Yukarıda yer alan ve araştırmadan önce katılımcıya verilmesi gereken bilgileri okudum ve katılmam istenen çalışmanın kapsamını ve amacını, gönüllü olarak üzerime düşen sorumlulukları anladım. Çalışma hakkında yazılı ve sözlü açıklama aşağıda adı belirtilen araştırmacı/araştırmacılar tarafından yapıldı. Bana, çalışmanın muhtemel riskleri ve faydaları sözlü olarak da anlatıldı. Kişisel bilgilerimin özenle korunacağı konusunda yeterli güven verildi.

Bu koşullarda söz konusu araştırmaya kendi isteğimle, hiçbir baskı ve telkinolmaksızın katılmayı kabul ediyorum.

Katılımcının²:

Adı-

Soyadı:.....

.....

İmzası: İletişim Bilgileri: e-posta:

Telefon:

İletişim bilgilerimin diğer araştırmacıların benimle iletişime geçebilmesi için “ortak araştırma havuzuna” aktarılmasını; ☐ kabul ediyorum ☐ kabul etmiyorum (lütfen uygun seçeneği işaretleyiniz)

بیان موافقة

نود منكم المشاركة في البحث الذي أجراه غوكهان اوزنای للاجئين العرب السوريين و اللاجئين العرب التركمان (التحليل المتكامل لعملية دمج اللاجئين العرب السوريين مثال : اسطنبول) , هدف هذا الاستطلاع هو مقارنة و تحليل عمليات دمج اللاجئين العرب السوريين.

المدة المتوقعة للاستطلاع هو 15 دقيقة سيتم اجراء هذا الاستطلاع مع 200 شخص آخرين , المشاركة في هذا الاستطلاع طوعية تماما , للوصول الى هدف الاستطلاع يرجى قراءة البيان كامل و فهم مضمونه بدون ضغط أو اقتراح من أحد و يرجى الاجابة على الاسئلة بكل وضوح .

و من خلال قراءة هذا البيان و تأكيده فأنت توافق على المشاركة في هذه الدراسة , و مع ذلك , بعد البدء بالاستطلاع لكم الحق في عدم المشاركة أو التوقف عن المشاركة في الوقت الذي ترغبون فيه , سيتم استخدام المعلومات الخاصة بكم بهدف البحث و ستبقى معلوماتكم الشخصية سرية كليا , و مع ذلك قد يتم استخدام البيانات لأغراض البحث و قد يتم مشاركة معلومات الاتصال الخاصة بك من بعد قبولكم الى (تجمع البحوث المشتركة).

و اذا كنتم بحاجة الى المزيد من المعلومات في وقت لاحق بغرض البحث يمكنكم ان تطلبونه من الباحث أو gokhanoznay@gmail.com - 5376600105 الاتصال بنا على الايميل و الرقم التالي :

عند الانتهاء من الاستطلاع فان كنتم ترغبون في مشاركة النتائج العامة / المحددة يرجى طلبها من قبل الباحث.

.....

لقد قرأت المعلومات المذكورة أعلاه و التي ينبغي تقديمها من قبل الباحث و فهمت نطاق و غرض العمل الذي طلب مني من قبل الباحث بشكل طوعي .

تم تقديم البحث من قبل الباحث / الباحثون أدناه و شرح شفهي و كتابي عن البحث عن الاستطلاع .

أوافق على المشاركة في البحث المعني دون اي ضغط أو اقتراح من أحد بشكل طوعي , و قد تم تبليغي عن فوائد و المخاطر المحتملة للاستطلاع و بحماية معلوماتي الشخصية بعناية .

المشارك

الاسم – اللقب :

التوقيع :

معلومات الاتصال : البريد الالكتروني :

الهاتف :

(نقل معلومات الاتصال الخاصة بي الى مجموعة البحوث المشتركة لسهولة اتصال الباحثين الاخرين بي)

لا اوافق يرجى استخدام الخيار ☐ أوافق ☐

☐ المناسب